

Kohut Erzsébet – Kopor Zoltán –
Szikura Anita – Kolozsvári István

A NAGYBEREGI SZIKURA JÓZSEF BOTANIKUS KERT
ALLIUM GYŰJTEMÉNYE

Monográfia

Kohut Erzsébet – Kopor Zoltán –
Szikura Anita – Kolozsvári István

A NAGYBEREGI SZIKURA JÓZSEF BOTANIKUS KERT ALLIUM GYŰJTEMÉNYE

Monográfia

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Fodor István
Kuta-tóközpontjának, valamint a Biológia és Kémia Tanszékének
tudományos kiadványa

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Beregszász
2025

ETO B

A Szikura József Botanikus Kert az elmúlt bő egy évtized alatt több mint 600 különböző rendszertani kategóriába tartozó növényfaj, fajta és változat ott-hona lett. Közülük 60 taxon az *Allium* nemzetséghez tartozik, amely jelentős gyűjteménynek mondható Kárpátalján. Az *Allium*-fajok vonatkozásában felhalmozott és folyamatosan bővülő ismeretanyag könyv formájában történő bemutatása kiváló lehetőséget biztosít mind oktatási, mind tudományos szempontból arra, hogy növényrendszertani gyakorlati ismereteiket a biológus, természettudomány és kertészmérnök szakos hallgatók Kárpátalján szerezhesék meg. A kötet a Szikura József Botanikus Kert rendszertani szempontból vett *Allium*-fajainak példáján nyújt célirányos útmutatást, összegző ismeretanyagot.

Kiadásra javasolta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa (2025...., ... számú jegyzőkönyv).

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege, Biológia és Kémia Tanszéke, valamint a Fodor István Természettudományi Kutatóközpontja közreműködésével.

Szerzők:

Kohut Erzsébet, Kopor Zoltán, Szikura Anita, Kolozsvári István

Lektorálta:

Prof. Dr. Höhn Mária tanszékvezető, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Termesztés-tudományi Intézet, Növénytani Tanszék

Dr. Kohut Ildikó, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet, Dísznövénytermesztési és Dendrológiai Tanszék

Műszaki szerkesztés, tördelés: Kolozsvári István, Sirokai-Kudron László

Borítóterv: Kolozsvári István

ETO-besorolás: a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára

A kiadásért felelnek:

Csernicskó István rektor, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Orosz Ildikó elnök, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Dobos Sándor részlegvezető, Kiadói Részleg, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Kiadó: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (cím: 90 202, Beregszász, Kossuth tér 6. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua)

ISBN

ISBN

© A szerzők, 2025

© A szerkesztő, 2025

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2025

BEVEZETÉS

Az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb figyelem irányul a biológiai sokféleség megőrzésére. A természetes élőhelyek csökkenése, az intenzív mezőgazdasági tevékenység, valamint a klímaváltozás egyaránt veszélyezteti a fajok fennmaradását. Ezen kihívásokra válaszul jöttek létre a botanikus kertek, amelyek nemcsak a növények gyűjtésében és megőrzésében játszanak kulcsszerepet, hanem tudományos kutatásokat is végeznek, valamint az oktatás és a környezetvédelem fontos bástyáivá váltak.

A Szikura József Botanikus Kert ennek a tudományos és természetvédelmi törekvésnek egyik kiemelkedő példája Kárpátalján. A kert alapítása és fejlődése szorosan összefonódik a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Fodor István Természettudományi Kutatóközpontjával, valamint Biológia és Kémia Tanszékének tudományos és oktatási tevékenységével. 2011-ben Szikura József professzor kezdeményezésére jött létre, és azóta folyamatos fejlődik. A kert egyedi jellegét adja, hogy egyszerre szolgálja a tudományos kutatást, az oktatást és a biológiai sokféleség megőrzését.

A botanikus kert mintegy 0,82 hektárnyi területén nevelt több száz faj és fajta a helyi és a világflóra széles spektrumát reprezentálja. Külön figyelmet érdemelnek az Ukrajna Vörös Könyvében szereplő védett növények, mint az *Allium* és *Iris* fajok, valamint az olyan nemzetközi szinten is veszélyeztetett fajok, mint a magyar orgona (*Syringa josikaea* J.Jacq. ex Rchb.). A kert gyűjteményét folyamatosan bővítik, mind helyi, mind nemzetközi partnersegeken keresztül.

A kert egyik kiemelt funkciója a magbank jelleg. A gyűjtemény lehetőséget ad arra, hogy a jövőben segítse veszélyeztetett növényfajok visszatelepítését, valamint hozzájáruljon a termesztési és akklimatizációs kutatásokhoz. Az itt folyó tudományos munka nemcsak a helyi növényvilág megőrzéséhez járul hozzá, hanem globális szinten is fontos adatokat szolgáltat a biológiai sokféleség védelméhez.

A Szikura József Botanikus Kert egyben oktatási központ is, amelynek keretében hallgatók és kutatók egyaránt lehetőséget kapnak a terepi munkára és a tudományos vizsgálatokra. Az itt

folytatott kutatások és megfigyelések hozzájárulnak a biológia, az ökológia és a környezetvédelem területén végzett nemzetközi tudományos munkához is.

Kötetünk a botanikus kertben megtalálható hagymafajokat mutatja be, kiemelve azok biológiai és ökológiai jellemzőit, termesztésüket és megőrzésüket. A hagymafélék változatossága lenyűgöző, és sokoldalúságuk nemcsak a konyhaművészetben, hanem a botanikában is figyelemre méltó. A jelen kötet célja, hogy bemutassa e nemzetség számos képviselőjét, ismertetve azok botanikai sajátosságait, elterjedését és jelentőségét. A világ különböző tájain honos hagymafajok számos ökológiai környezethez alkalmazkodtak, a hegyvidékektől a síkságokig, a száraz sztyeppéktől a nedves rétekig.

A hagymák (*Allium*) nemzetsége több száz fajt foglal magába, melyek közül jelen könyv számos jelentős képviselőt mutat be. Olyan fajokat ismerhetünk meg, mint az *Allium aflatunense* B.Fedtsch., amely dekoratív virágaival a díszkertek egyik kedvelt növénye, vagy az *Allium altaicum* Pall., amely a sztyeppi övezetekben őshonos. A kötetben szereplő *Allium* fajok között vannak ehető és dísznövényként termesztett változatok, valamint ritkább, vadon élő hagymafajok is, mint az *Allium nigrum* L. vagy az *Allium victorialis* L. Az *Allium ampeloprasum* L. a póréhagyma vad őse, az *Allium cepa* L. a jól ismert vöröshagyma, vagy a fokhagyma (*Allium sativum* L.), amely a gasztronómiában kiemelkedő szerepet játszik. A könyvben bemutatott fajok között megtalálható az *Allium cristophii* Trautv., amely a kerti dísznövények között különleges helyet foglal el, valamint az *Allium schoenoprasum* L., azaz a metélőhagyma, amelyet fűszernövényként használnak világszerte.

Mindegyikük egyedi tulajdonságokkal rendelkezik, amelyeket részletes botanikai leírások és illusztrációk segítségével ismerhetünk meg. A hagymafélék nemcsak a természetben, hanem kultúránkban is jelentős szerepet játszanak, hiszen számos fajt évezredek óta termesztenek és használnak az emberek szerte a világon.

Ez a könyv arra hivatott, hogy átfogó képet nyújtson a hagymafélék sokszínűségéről, bemutatva azok biológiai és ökológiai sajátosságait, jelentőségüket. A következő fejezetekben részlete-

sen is megismerkedhetünk az egyes fajokkal, felfedezve e rendkívüli növénynemzetség fajgazdag világát.

A hagymák rendkívül változatos csoportot alkotnak, amelyek botanikai, gasztronómiai és gyógyászati szempontból egyaránt jelentősek. Jelen kötet e sokszínű növénycsoport tudományos igényű bemutatására vállalkozik, ismertetve a felsorolt fajok botanikai jellemzőit. A könyvet egyetemistáknak, botanikusoknak és amatőr növénykedvelőknek ajánljuk, akik szeretnék alaposabban megismerni ezt az izgalmas növénynemzetséget.

1. A SZIKURA JÓZSEF BOTANIKUS KERT BEMUTATÁSA

1.1. A Szikura József Botanikus Kert

A Szikura József Botanikus Kert alapját jelentő növényi gyűjteményes kertet 2011-ben hozta létre a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Nagyberegen (Ukrajna, Kárpátalja) az intézmény tulajdonában lévő, egymással szomszédos falusi porták összevonásával. Területe 0,82 hektár. Részlegeinek megtervezésével, kialakításával és a növények betelepítésének megszervezésével a szintén ebben az évben alakult Fodor István Természettudományi Kutatóközpont igazgatóját, Prof. Dr. Szikura Józsefet bízták meg. A kert azóta a Főiskola külön egységét képezi, és a Fodor István Kutatóközpont részeként működik. Az Ukrán Botanikus Kertek és Dendroparkok Tanácsa 2014-ben a gyűjteményt felvette Ukrajna Botanikus Kertjeinek a jegyzékébe.

2018-ban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsának döntése értelmében a kertet átnevezték és a Szikura József Botanikus Kert nevet kapta. A gyűjtemény kialakításának célja volt, hogy felhasználható legyen az oktatásban, komplex tudományos kutatásokban, valamint *ex situ* megőrzésre és szaporításra is mind az idegenhonos, mind a kárpátaljai flóra növényeinek szaporítására, lehetővé téve egy-egy sérült növénypopuláció egyedeinek felszaporítását és későbbi természetes élőhelyére való visszatelepítést.

A botanikus kert fő feladatai és tevékenységei:

- a helyi élőhelyi viszonyok figyelembevételével hozzájárul az őshonos és a világflóra növényfajainak megőrzéséhez, szaporításához különös tekintettel a ritka és veszélyeztetett fajokra;
- biztosítja az itt élő fajok génállományának megőrzését és fenntartását;
- botanikai kísérleti helyszínként és a főiskolai hallgatók oktatási gyakorlóhelyeként működik;
- alkalmas különböző kutatások végzésére, pl. a biológiai sokféleség tanulmányozása, a betelepített növények akklimatizálása, különböző szaporítási kísérletek stb.

- a helyi és a világflóra növényi génállományának megőrzése, a ritka és veszélyeztetett fajok szaporításának elősegítése mesterséges körülmények között;

- az oktatási és a kutatómunka biztosítása, elősegítése - a botanika, az ökológia, a természetvédelem, a növénytermesztés, a növénygyűjtemény-területén;

- számítógépes adatbázis létrehozása a növénygyűjteményről, a régió ritka növényeiről, ökológiai és biológiai jellemzőikről;

- regionális oktatási központ működésének biztosítása az ökológiai és néprajzi ismeretek terjesztése, a lakosság oktatása és nevelése a természethez való megfelelő viszonyulás hagyományaira és a régió kulturális örökségének megőrzésére;

- környezeti nevelési foglalkozások helyszíne.

2021-ben került átadásra a kert központi épülete, melyben növénysszaporítási laboratórium, iroda és tárgyalóhelyiség, magtároló, könyha, oktatótermek és konferenciaterem is helyet kapott, mely egyaránt alkalmas nagyobb létszámú helyi és nemzetközi konferenciák, egyéb szakmai rendezvények megtartására. Az épületben olyan neves kárpátaljai származású botanikusok életét bemutató állandó kiállítás is megtekinthető, mint Szikura József, Fodor István, Margittai Antal vagy Vágner Lajos.

A speciálisan felszerelt növénysszaporítási laboratórium korszerű kutatások megvalósítását teszi lehetővé. Többek között aszeptikus szövettenyésztési eljárások végzését és *in vitro* növénysszaporítással kapcsolatos biotechnológiai kísérleteket, valamint csíráztatási kísérleteket folytatnak a Fodor István Természettudományi Kutatóközpont munkatársai. Dr. Kohut Erzsébet vezetésével az elmúlt tíz évben több nemzetközi programba sikerült bekapcsolódni, amelyek közül az egyik - a „*Galanthus* Climate Project 2015-2020 - Hóvirágok és klímaváltozás 2015-2020” - volt. A programnak kettős célja volt: a *Galanthus* L. nemzetség taxonjainak felhasználásával vizsgálta az éghajlatváltozást, illetve a hóvirág szirmain található zöld foltok tanulmányozása révén a nemzetség genetikai sokféleségét. Az ilyen programok a középiskolás diákok tudásszintjének javítását is szolgálták, fejlesztve hosszú távú stratégiai gondolkodásukat, bevezetve a kutatásalapú tanulás (IBL) didaktikai modulját.

Az épületben kialakításra került a begyűjtött, illetve kapott magok tárolására szolgáló magbank, mely a világflórához tartozó növények magjainak gyűjteményét tárolja speciális körülmények között. Létrehozását Szikura József kezdeményezte a gyűjteményes kert kialakításakor, ma már 47 családba tartozó 249 faj található meg itt. A magcserelistán szereplő növények szaporítóanyagai között vannak ritka és veszélyeztetett fajok, valamint találunk egy reliktum fajt – a magyar orgonát (*Syringa josikaea* J.Jacq.) is.

A kert betelepítése célirányos terepi gyűjtések, valamint a szakmai partnerekkel való együttműködések révén kezdődhetett meg. A Fodor István Természettudományi Kutatóközpont munkatársai Kárpátalja síkvidéki és hegyvidéki régióiban egyaránt kiterjedt gyűjtőmunkát végeztek, kiemelt figyelmet szentelve a Róna-havas, a Pliska- és a Fekete-hegy környezetének.

Az első igen értékes növényi szaporítóanyag tétel a csehországi Průhonice-i Botanikus Kertből érkezett 2011 őszén Dr. Milan Blazek cseh botanikus jótékony közreműködésével. Az ekkor ajándékba kapott 21 nőszirm (Iris) fajta jelentette a kezdetét a növénygyűjteménynek, amely ma már 468 fajból, alfajból, változatból és 149 fajtából áll.

A kert növényállománya 2014-ben jelentősen kiegészült, amikor Szikura József kérésére a Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kertből (Magyarország, Vácrátót), az Eötvös Loránd Tudományegyetem Botanikus Kertjéből (Füvészkert, Magyarország, Budapest), az M.M. Gryshko Nemzeti Botanikus Kertből (Ukrajna, Kijev) és az A.V. Fomina Botanikus Kertből (Ukrajna, Kijev) jelentős mennyiségű szaporítóanyag érkezett. A botanikus kert fokozatos bővülésével párhuzamosan nőtt a növények száma is. A több, mint húsz ukrainai, magyarországi, csehországi, oroszországi és kazahsztáni partnerintézménnyel közreműködve évről-évre bővül a botanikus kert, segítségükkel eddig több mint 750 növénytaxon szaporító-anyaga került a gyűjteménybe.

Kialakításra kerültek az egyes tematikus részlegek: egyszikűek, kétszikűek, dendrológiai gyűjtemény, fűszer- és gyógynövények, sziklakert, végzős hallgatók emlékfái. Mindezek eredményeként lehetőség adódott a növények generatív szaporításával kapcsolatos munkálatok fokozatos bővítésére is.

A 0,82 hektárnyi területen különböző természetes flóra növényei találhatók, amelyek gyűjteményének taxonómiai összetétele 89 családot, 468 fajt, 149 fajtát és kultivárt foglal magában. A legnépesebb családok a következők: *Amaryllidaceae* J.St.-Hil., *Iridaceae* Juss., *Poaceae* Barnhart, *Caryophyllaceae* Juss., *Lamiaceae* Martinov, *Asteraceae* Giseke, *Cupressaceae* Gray.

A gyűjtemény nagyobb kollekciói közül az *Allium* L. nemzetség 60 taxonját és az *Iris* L. nemzetség 51 taxonját tartalmazza. Ebből a hagymáknak 37, a nősziromoknak 30 faja, alfaja, változata található a kollekcióban. Ezek közül két *Allium* faj (*Allium lineare* L., *A. ursinum* L.) és két *Iris* faj (*Iris graminea* L., *I. sibirica* L.) szerepel Ukrajna Vörös Könyvében.

A túlelű növénygyűjteményünk a dendrológiai gyűjtemény területén található. 2017-ben hozták létre, jelenleg 4 családba tartozó 22 fajjal és 34 fajtaival rendelkezik. Kiemelkedő a *Cunninghamia lanceola*-ta (Lamb.) Hook., amely 2022-ben került a gyűjteménybe.

Az ukrajnai jogszabályoknak megfelelően a kert a következő zónákra oszlik:

- kiállítási zóna - szabadon látogatható;
- tudományos zóna - a kert dolgozói szabadon, illetve más intézmények szakemberei látogathatják engedéllyel;
- védett zóna - látogatása tilos, csakis tudományos megfigyelések folytathatók itt;
- közigazgatási és gazdasági zóna.

Tudományos tevékenysége mellett a botanikus kert sikeresen ellátja a környezeti nevelés fontos feladatát is. Az oktatótermek egyaránt alkalmasak felsőoktatásban tanuló hallgatók és gyerekek fogadására. A környezeti nevelés a botanikus kert egyik fontos célkitűzése. Az interaktív növénytani és állattani szemléltetőeszközök segítik az iskoláskorú gyerekek tanórán kívüli fejlesztését. A termék kialakítása lehetőséget nyújt különböző tematikus foglalkozások révén az iskolai tananyag témáinak mélyrehatóbb megértésére tantermi körülmények között, ugyanakkor egy botanikus kert területén.

Olyan különleges tematikus programokkal hívják a fiatalokat, mint például a minden tavasszal megrendezésre kerülő botanikus kertek napja. Az érdeklődők érdekes és informatív túrán

vehetnek részt a dendrológiai tanösvényen. A botanikus kert területén megtalálható egy növénylabirintus, illetve elkészültek egy interaktív játszótér tervei is.

A Szikura József Botanikus Kert szomszédságában találjuk a Nagyberegi Tájházat és a Tulipán Tanodát. Ezek az intézmények egy területen találhatók a botanikus kerttel. A tájház célja, hogy bemutassa a népművészet egy szeletét, a századeleji paraszti életmódot, múzeumpedagógiai foglalkozásokon keresztül ismertesse meg az oda érkezőket, elsősorban fiatalokat kultúránkkal, hagyományainkkal, elődeink mindennapi tevékenységeivel. A tanoda magyar népművészeti gyermek foglalkozások aktív színhelye. **Általánosságban elmondható, hogy a sokrétű tudományos kutatás és a népi hagyományok ötvöztük a növényi motívumokkal kapcsolatos díszítések, hagyományok támogatása és megőrzése ilyen kombinációja egyedülálló élményt jelent egy botanikai intézmény számára.**

A Szikura József Botanikus Kert hatékonyan ötvözi a biológiai sokféleség tanulmányozására és védelmére, a növények betelepítésére és akklimatizálására, szaporítására és hatékony felhasználására irányuló kutatómunkát.

1.2. Szikura József professzor szerepe a gyűjtemény létrejöttében

Szikura József egész életét a tudománynak, azon belül is a flóra kutatásának szentelte. Nem véletlen, hogy tudományos pályája a természetes növényvilág tanulmányozásával indult, hiszen maga a „Flóra” név is az ókori római mitológiában a virágok, a tavasz és a termékenység istennőjét idézi. Élete utolsó éveiben figyelme a világ különböző tájain élő növényfajok terméseinek és magvainak morfológiai vizsgálata felé fordult.

A fajösszetétel, a morfológiai sajátosságok és az ökológiai-biológiai jellemzők elemzése hatalmas mennyiségű adatot eredményezett, amelyeket hosszú éveken át tartó közép-ázsiai expedíciók során gyűjtött. Szikura József személyesen tervezte meg az expedíciók útvonalát, szervezte és vezette a növények természetes élőhelyein (*in situ*) történő vizsgálatát, valamint a szaporítóanyagok – hajtások, hagymák, gumók, hagymagumók, termések

és magvak – begyűjtését, a növények fényképezését és herbáriumi feldolgozását. Az így összegyűjtött tudományos anyag, valamint a közép-ázsiai növények kijevi Központi Botanikus Kertbe történő betelepítésével kapcsolatos kísérletek eredményei szerepeltek abban a kandidátusi disszertációban, amelyet Szikura József 1966-ban sikeresen megvédett „Közép-Ázsia természetes flórájának geofitonjai és azok felhasználása Ukrajnában” címmel.

A geofitonok (szó szerint „föld alatti növények”), különösen az *Allium* nemzetség fajai, különös figyelmet kaptak kutatásai során, mivel e növények rendkívüli alkalmazkodóképességgel bírnak: képesek túlélni a környezeti feltételek drasztikus változásait, miközben megőrzik biokémiai és morfológiai sajátosságaikat.

A hagymafélék Közép-Ázsia régiójából származnak, és nemcsak dísnövényként, hanem ehető és gyógyászati célokra is használhatók, hiszen számos biológiailag aktív anyagot, köztük fitoncidokat tartalmaznak. A Kijevi Botanikus Kert „Közép-Ázsia” részlegében található gyűjtemény ritka és veszélyeztetett fajokat is magában foglal, amelyek Közép-Ázsia és Kazahsztán Vörös Könyvében is szerepelnek. Ide tartozik például az *Allium pskemense*, az *Allium suvorovii*, az *Allium caeruleum* és az *Allium christophii*. Ezek a hagymafajok kiválóan alkalmazkodtak az új környezethez, évtizedek óta rendszeresen hoznak érett magokat, és stabil populációkat **alakítottak ki a termesztett körülmények között.**

A természetes flóra hagymafajainak gyűjteménye a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolához tartozó, 2018-ban Szikura Józsefről elnevezett botanikus kertben is megtalálható. A kert alapítójaként Szikura nemcsak ezt a gyűjteményt hozta létre, hanem egy hosszú távú megőrzést biztosító magbankot is, **amelyben a világ különböző flórájának fajait tárolják.** A szabadföldi *Allium* gyűjtemény 37 fajt és 23 fajtát foglal magában, míg a magbankban 249 faj mintáit őrzik, köztük több olyat is, amely a Vörös Könyvekben szerepel.

Szikura József az *Allium* nemzetségbe tartozó növényekkel kapcsolatos több évtizedes kutatásait egy átfogó monográfiában foglalta össze, amely 2010-ben jelent meg „Genus *Allium* L. – Род Лук – Alliaceae (Liliaceae, Amaryllidaceae)” címmel, és 287 oldalon tárgyalja e növények tudományos jelentőségét.

2. A HAGYMÁK RENDSZERTANA

Az *Allium*-ok rendszertani besorolása az idők folyamán sokat változott és napjainkban is történnek változtatások. Az APG IV szerint a rendszertani helyük - *Asparagales* Link., *Amaryllidaceae* J. J. Saint-Hilaire, *Allioideae* Herbert, *Allieae* Dumortier - *Allium* L. Jelenleg az *Allium* nemzetséget 15 alnemzetségre és 85 szekcióra osztják (Angiosperm Phylogeny Website).

1. ábra. A hagymafajok elterjedési térképe

Az *Allium*-ok elsősorban a Holarktikus régió növényei (1.ábra). A legtöbb faj a mérsékelt égövi régiók, gyakran időszakosan száraz, hegyvidéki területein található. Jelen vannak a Földközi-tenger környékének szubtrópusi és trópusi területein, Észak-Amerika nyugati részén és elszórtan Afrikában is. Az *Allium synnotii* G. Don, a Dél-afrikai Köztársaság endemikus növénye. A hagyma Izlandon nem őshonos (Angiosperm Phylogeny Website).

A fajok számát a szakirodalom jelentős eltérésekkel említi. Friesen és munkatársai (2006) 750, a World Flora Online Plant List (2024) 969, míg Govaerts és munkatársai (2024) 1018 fajt közölnek.

2.1. Az *Allium*-ok felhasználása

Az emberek többségének a világ számos országában népszerű, termesztett dísz- és haszonnövényekről vannak csak ismeretei. Fontosabb termesztett haszonnövények a vöröshagyma (*Allium cepa* L., 2. ábra), a fokhagyma (*Allium sativum* L., 3. ábra), a metélőhagyma (*Allium schoenoprasum* L., 4. ábra), a póréhagyma (*Allium ampeloprasum* L., 5. ábra), a téli hagyma (*Allium fistulosum* L., 6. ábra) vagy a szibériai hagyma (*Allium nutans* L., 7. ábra) (Kohut, 2007).

Az Ukrajnában általánosan termesztett fajok: *Allium ascalonicum* L., *Allium cepa* L., *Allium fistulosum* L., *Allium porrum* L., *Allium ploriferum* (Moench) Schrad. ex Willd., *Allium sativum* L. (Mosyakin és Fedoronchuk, 1999; Chopik és Fedoronchuk, 2015).

Népszerűségüket annak köszönhetik, hogy pl. az *Allium cepa* L., az *Allium sativum* L., az *Allium ampeloprasum* L., az *Allium schoenoprasum* L., az *Allium fistulosum* L. a táplálkozás szempontjából előnyös vegyi anyagokat termelnek, főként szerves ként tartalmazó allilolajakat és flavonoidokat, amelyek egyedi ízt és illatot kölcsönöznek nekik. Számos tanulmány megerősítette, hogy a kénvegyületeiknek és a flavonoidjaiknak köszönhetően erős antioxidánsok (Fredotović és Puizina, 2019). Kis mennyiségben tartalmaznak szaponinokat és fontos B1, valamint C-vitamin forrásul is szolgálnak (Minarczenko, 2005). Bizonyított az antimikrobiális hatásuk is: baktériumok, gombák, élesztőgombák és egyéb kórokozók széles körével szemben hatásosak, gyulladáscsökkentő tulajdonságuk szintén közismert.

A természetben megtalálható fajok közül Ukrajnában és Kárpátalján az *Allium ursinum* L. és az *Allium victorialis* L. fajokat alkalmazzák gyógynövényként féreghajtó, általános erősítő és skorbut ellenes hatásuk miatt (Minarczenko, 2005).

Számos hagymafaj ismert dísznövény. Közülük a legkedveltebbek és leglátványosabbak az *Allium giganteum* Regel (óriás dízhagyma) és az *Allium cristophii* Trautv. (léggömbhagyma, 8. ábra). Az *Allium oreophilum* C.A. Mey (sziklai hagyma, 9. ábra), a nagyfejű hagyma (*Allium schubertii* Zucc., 10. ábra), a nagyon díszes *Allium stipitatum* Regel. stb.

2. ábra. Vöröshagyma
(*Allium cepa*)

3. ábra. Fokhagyma
(*Allium sativum*)

4. ábra. Metélőhagyma
(*Allium schoenoprasum*)

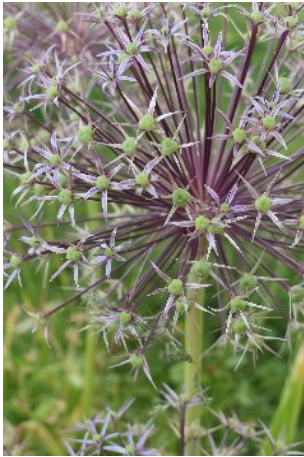
5. ábra. Póréhagyma
(*Allium ampeloprasum*)

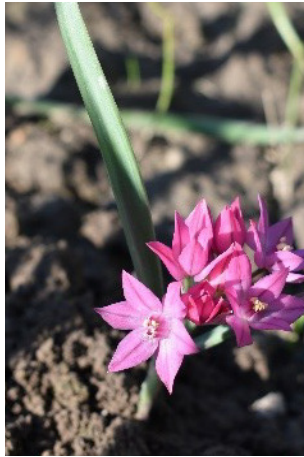
6. ábra. Téli hagyma
(*Allium fistulosum*)

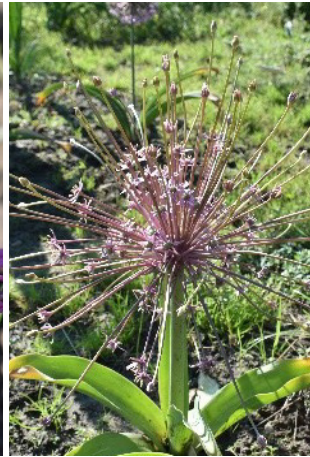
7. ábra. Szibériai hagyma
(*Allium nutans*)

8. ábra. Léggömbhagyma
(*Allium cristophii*)

9. ábra. Sziklai hagyma
(*Allium oreophilum*)

10. ábra. Nagyfejű hagyma
(*Allium schubertii*)

2.2. Az *Allium* nemzetség általános morfológiai jellemzése

A hagymák életformája a Raunkiaer-féle életformarendszer alapján a Cryptophyta csoportba, azon belül a Geophyta, azaz a hagymás, gumós, rizómás növények alcsoportjába tartozik. Áttelelő képletük a talajfelszín alatt 5 cm mélyen található (Simon, 2000).

Az *Allium*-ok valódi hagymával rendelkeznek, melyet vékonyabb, illetve vastagabb buroklevelek borítanak, gyakran képeznek fiókhagymát (Priszter, 1974).

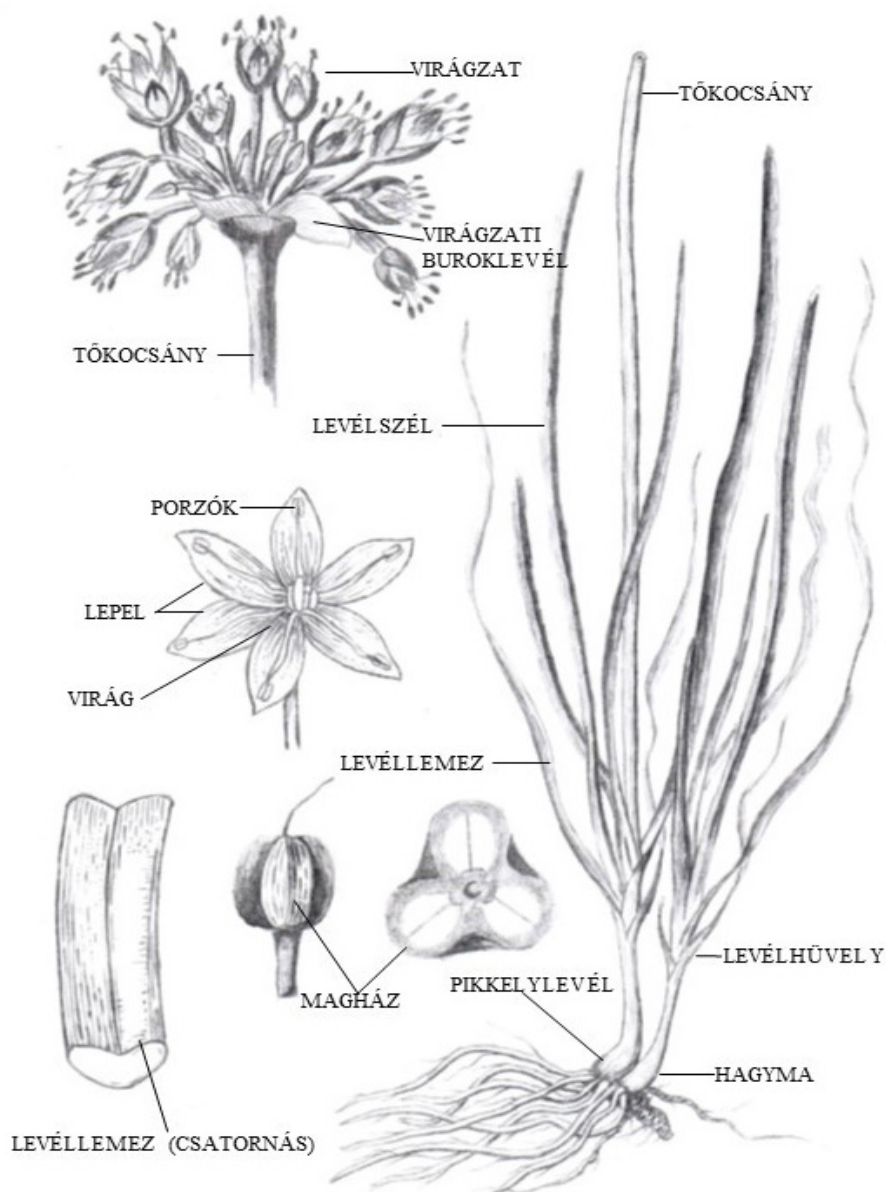
Fontosabb morfológiai jellemzők:

- A **hagyma** alakja változatos, tojásdad, gömbölyű, kúpos, hengeres stb.
- A hagymát borító **pikkelylevél** változatos: lehet papírszerű, bőrnemű, hálós; a színe barna, szürke stb.
- A **levélhüvely** elhelyezkedhet a talajban vagy a talaj felett. A levelek hosszának a tőkocsányhoz mért aránya fontos határozó bélyeg lehet.
- A levéllemez alakja három típusba sorolható:
 - lapított (lineáris, csavarodott, elliptikus, lándzsás, szíj-alakú, hosszúkás, hosszúkás-lándzsás, keskeny lineáris);
 - felfújt;

- köztes típus – az előző jellemzők közötti átmenettel rendelkezők (félig hengeres, csatornás).
- A **levélszél** nem túl informatív jellemző.
- A hosszú **tőkocsányon** (magszáron) a virágzat ernyőszerű, leggyakrabban gömbölyű, félgömb vagy tojásdad alakú, amelyet virágzás előtt spatha (virágzati buroklevél) borít.
- A **virág** sugaras szimmetriájú, aktinomorf, kétivarú, a magház felsőállású (hypogyn).
- A **lepel** (perigonium) hat szabad vagy forrt megmaradó lepellevélből áll, ami a virágzás után mind alakjában mind színében változhat. A lepel lehet: csillag alakú, harang alakú, vagy más típusú. A lepellevélek alakja is változatos: tojásdad, fordított tojásdad, lándzsás, elliptikus, lineáris, hosszúkás; a csúcsuk, tompa lekerekített kihegyesedő, kicsípett stb.
- A **virágkocsány** egyenlő vagy egyenlőtlen hosszúságú, hosszabb vagy rövidebb a lepel hosszánál.
- A **porzók** száma hat, amelyek egymással és a lepellevél is összeforrrhatnak. Fontos bélyeg a porzószál és a lepellevél hosszának aránya.
- A **magház** háromrekeszű, hat vagy több magkezdeménnyel rendelkezik. Az egy bibeszál, a termés éréséig megmarad.
- A **termés** háromszögletű tok, amely rekeszenként nyílik fel. A magvak mindig fitomelán tartalmúak és sohasem elaioszómások (Szikura és Shisha, 2010; Bulach, 1994).

A felsorolt morfológiai bélyegek általában fontos határozó-bélyegek is egyben. A hagymafajok határozása élő példányokon javasolt, a herbárium lapok alapján nehézkes a pontos azonosítás.

A hagymák általános morfológiai jellemzését az alábbi illusztráció (11. ábra) szemlélteti.

11. ábra. A hagymák általános felépítése

3. AZ *ALLIUM* NEMZETSÉG UKRAJNAI ELŐFORDULÁSA

3.1. Az Ukrajnában előforduló fajok száma

Ukrajna természetes flórájában az *Allium* nemzetségben előforduló fajok számáról a forrásművek némileg eltérő adatokat közölnek: Ljubinec és Homin (2018) 42 fajt, Mosyakin és Fedoronchuk (1999) 39 fajt, Peregrin (2012) 40 fajt említ. Az *Allium talijevii* Klovov faj például kizárólag Peregrinnél szerepel (1. táblázat). Mosyakin és Fedoronchuk (1999) javasolják az *Allium myranthum* Boiss., és az *Allium ochroleucum* Waldst. & Kit. fajok ukrajnai előfordulásának megerősítését. Az említett fajszerzők nem tartalmazzák a **kultivált** fajokat. Az Ukrán Kárpátokban összesen 9 faj fordul elő, ami az összukrajnai természetes flóra hagymafajainak 22,5%-a (1. táblázat).

3.1.1. Védettségi kategóriák

A védettségi kategóriák tekintetében az ukrajnai vadon élő fajok 100%-a rendelkezik valamilyen védettségi státusszal. 11 faj – a fajok 27,5%-a szerepel Ukrajna Vörös Könyvében (Ukrajnai Vörös Lista, 1. táblázat), ebből Kárpátalján az *Allium ursinum* L. védett, felméretlen (be nem sorolt, nem értékelt faj / неопієнений) kategóriával.

Ukrajna hagymafajainak 15%-a, azaz 6 faj megtalálható a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) Global listáján, az IUCN Europe listáján pedig 30 faj (ez a fajok 75%-a) szerepel (1. táblázat).

Egy faj az *Allium regelianum* A. Beck. szerepel a Berni Egyezmény függelékében (Про приєднання із застереженнями до Конвенції див. Закон N 436/96-BP (436/96-BP) від 29.10.96).

Ukrajna regionális listáján 24 faj található meg, ez az összes faj 60%-a, melyből Kárpátalján egy faj, az *Allium angulosum* L. lelhető fel (1. számú táblázat).

A szerzők által közölt hagymafajok nevei (1. táblázat) nem minden esetben követik a legújabb World Flora Online Plant List által közölt és általánosan elfogadott nevezéktant, ezért ezeket külön ismertetjük:

- *Allium albidum* Fisch. ex M. Bieb. – Elfogadott név: *Allium denudatum* Redouté
- *Allium firmotunicatum* Fomin – Elfogadott név: *Allium atroviolaceum* Boiss.
- *Allium paczoskianum* Tuzs. – Elfogadott név: *Allium flavum* subsp. *tauricum* (Besser ex Rchb.) K.Richt.
- *Allium praescissum* Rchb. – Elfogadott név: *Allium paniculatum* subsp. *paniculatum*
- *Allium pseudopulchellum* Omelcz. – Elfogadott név: *Allium flavum* subsp. *tauricum* (Besser ex Rchb.) K.Richt.
- *Allium savranicum* Besser (~ *A. saxatile* M.Bieb. s.l.) – Elfogadott név: *Allium fistulosum* L.
- *Allium scythicum* Zoz – Elfogadott név: *Allium regelianum* A.K. Becker
- *Allium sphaeropodium* Klokov – Elfogadott név: *Allium flavum* subsp. *tauricum* (Besser ex Rchb.) K.Richt.
- *Allium waldsteinii* G.Don f. – Elfogadott név: *Allium rotundum* L.
- *Nectaroscordum bulgaricum* Janka (~ *N. meliophilum* (Juz.) Stank.) – Elfogadott név: *Allium siculum* subsp. *dioscoridis* (Sm.) K.Richt.

Ukrajna Vörös Listájának 2021. február 15-i 111. számú rendelete szerint a *Nectaroscordum bulgaricum* Janka, *Nectaroscordum dioscoridis* (Sm.) Stankov, *Nectaroscordum meliophilum* Juz. fajok – az *Allium siculum* Ucria subsp. *dioscoridis* (Sm.) K. Richt. megfelelői.

A WFO Plant List alapján az *Allium scythicum* Zoz. faj elfogadott neve *Allium regelianum* A.K.Becker – az általunk feldolgozott szakirodalmakban a korábbi neveit használják. Viszont megemlítik az *Allium regelianum* A. Becker ex Iljin fajt, ebben az esetben az auctor nevek nem egyeznek. Mindkét faj regionálisan Dnyipro-petrovszk megyében védett, a fajok megtalálhatóak Ukrajna Vörös Könyvében, különböző besorolásokkal (ritka-, veszélyeztetett faj).

1. táblázat. Az ukrainjai *Allium* nemzetség védeltségi kategóriái

N ^o	Ukraina természeti flórában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)	Ukraina edényes növényei. No- menklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukraina Vörös Könyve (2009) «Червона книга України» (2009)	Ukraina Vörös Könyve (Ukraina Vörös Listája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kár- pátok flórája «Флора Українських Карпат» Chorik és Fedoronchuk (2015)	IUCN Global Assess- ment	IUCN Europe Assess- ment	Ukraina regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)
1.	<i>Allium albidum</i> Fisch. ex M. Bieb.	+	Kihalás előtti faj (súlyosan veszélyezte- zett faj) (зникаючий)	Kihalás előtti faj (súlyosan veszélyezte- zett faj) (зникаючий)		(DD)		
2.	<i>Allium albiflorum</i> Omelczuk	+				(NT)		
3.	<i>Allium angulosum</i> L.	+			+	(LC)		Kárpátalja megye Zaporizsja megye
4.	<i>Allium carinatum</i> L.	+			+	(LC)		
5.	<i>Allium cyrilli</i> Ten.	+				(DD)		Szevasztopol város

Az 1. táblázat folytatása

Nº	Ukrajna természetes flórájában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)	Ukrajna edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukrajna Vörös Könyve (2009) «Червона книга України» (2009)	Ukrajna Vörös Könyve (Ukrajna Vörös Listája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedoronchuk (2015)	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukrajna regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Андриєнко és Peregrin (2012)
6.	<i>Allium decipiens</i> Fisch. ex Schult. & Schult. f.	+					(LC)	
7.	<i>Allium erubescens</i> K. Koch	+					(DD)	
8.	<i>Allium firmotunicatum</i> Fomin	+				(DD)	(DD)	Donyeck megye
9.	<i>Allium flavescens</i> Besser	+						Szumi megye Harkiv megye
10.	<i>Allium guttatum</i> Steven	+					(LC)	Dnyipropetrovszk megye Donyeck megye Zaporizsjia megye Odessza megye

Az 1. táblázat folytatása

Nº	Ukrajna természetes flórájában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)	Ukrajna edényes növényei. No- menklatúrális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukrajna Vörös Könyve (2009) «Червона книга України» (2009)	Ukrajna Vörös Könyve (Ukrajna Vörös Listája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kár- pátok flórája «Флора Українських Карпат» Chorik és Fedoronchuk (2015)	IUCN Global Assess- ment	IUCN Europe Assess- ment	Ukrajna regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)
11.	<i>Allium inaequale</i> Janka	+					(DD)	Zaporizsjia megye Szevasztopol város
12.	<i>Allium lineare</i> L.	+	Veszélyezte- tett faj (вразливий)	Veszélyezte- tett faj (вразливий)			(DD)	Dnyipropetrovszk megye
13.	<i>Allium marschalia- num</i> Vved.	+				(DD)	(DD)	
14.	<i>Allium moschatum</i> L.	+					(LC)	
15.	<i>Allium myrianthum</i> Boiss.	+					(NA)	

Az 1. táblázat folytatása

Nº	Ukrajna természetes flórájában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)	Ukrajna edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedororchuk (1999)	Ukrajna Vörös Könyve (2009) «Червона книга України» (2009)	Ukrajna Vörös Könyve (Ukrajna Vörös Listája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedororchuk (2015)	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukrajna regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)
16.	<i>Allium obliquum</i> L.	+	Kihalás előtti faj (súlyosan veszélyeztetett faj) (зникаючий)	Kihalás előtti faj (súlyosan veszélyeztetett faj) (зникаючий)			(DD)	
17.	<i>Allium oleraceum</i> L.	+			+		(LC)	
18.	<i>Allium paczoskianum</i> Tuzs.	+						Zaporizsja megye
19.	<i>Allium paniculatum</i> L.	+					(LC)	Dnyipropetrovszk megye

Az 1. táblázat folytatása

Nº	Ukrajna természetes flórájában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)	Ukrajna edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukrajna Vörös Könyve (2009) «Червона книга України» (2009)	Ukrajna Vörös Könyve (Ukraina Vörös Listája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedoronchuk (2015)	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukrajna regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)
20.	<i>Allium pervestitum</i> Klókóv	+	Kihalás előtti faj (súlyosan veszélyeztetett faj) (зникаючий)	Kihalás előtti faj (súlyosan veszélyeztetett faj) (зникаючий)		(EN)	(EN)	
21.	<i>Allium podolicum</i> (Asch. & Graebn.) Błocki ex Racib	+				(DD)	(DD)	Vinnica megye Dnyipropetrovszk megye Zsitomir megye Zaporizsja megye Ternopil megye Hmelnickij megye
22.	<i>Allium praescissum</i> Rchb.	+						Dnyipropetrovszk megye
23.	<i>Allium pseudopulchellum</i> Omelcz.	+						Zaporizsja megye

Az 1. táblázat folytatása

Nº	Ukrajna természetes flórájában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)	Ukrajna edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukrajna Vörös Könyve (2009) «Червона книга України» (2009)	Ukrajna Vörös Könyve (Ukrajna Vörös Listája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedoronchuk (2015)	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukrajna regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)
24.	<i>Allium regelianum</i> A.Becker ex Iljin	+	Ritka faj (рідкісний)	Ritka faj (рідкісний)			(DD)	Dnyipropetrovzszk megye
25.	<i>Allium rotundum</i> L.	+						Dnyipropetrovzszk megye
26.	<i>Allium rupestre</i> Steven	+					(DD)	
27.	<i>Allium sacranicum</i> Besser (~A. saxatile M.Bieb. s.l.)	+	Veszélyeztetett faj (вразливий)	Veszélyeztetett faj (вразливий)			(LC)	Donyeck megye Dnyipropetrovzszk megye Kijev megye Odessza megye
28.	<i>Allium schoenoprasum</i> L. (~A. sibiricum L.)	+			+	(LC)	(LC)	

Az 1. táblázat folytatása

Nº	Ukrajna természetes flórájában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)	Ukrajna edényes növényei. No- menklatúra ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukrajna Vörös Könyve (2009) «Червона книга України» (2009)	Ukrajna Vörös Könyve (Ukrajna Vörös Listája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kár- pátok flórája «Флора Українських Карпат» Chorik és Fedoronchuk (2015)	IUCN Global Assess- ment	IUCN Europe Assess- ment	Ukrajna regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)
29.	<i>Allium scorodop- rasum</i> L.	+			+		(LC)	
30.	<i>Allium scythicum</i> Zoz	+	Veszélyez- tetett faj (вразливий)	Veszélyez- tetett faj (вразливий)		(DD)	(DD)	Dnyipropetrovsk megye
31.	<i>Allium senescens</i> L. (~A. <i>montanum</i> F.W. Schmidt)	+			+		(LC)	Ternopil megye
32.	<i>Allium sphaero- cephalon</i> L.	+					(LC)	Szumi megye

Az 1. táblázat folytatása

Nº	Ukrajna természetes flórájában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)	Ukrajna edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista of Ukraine. A Vascular Plants Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukrajna Vörös Könyve «Червона книга України» (2009)	Ukrajna Vörös Könyve (Ukrajna Vörös Listája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedoronchuk (2015)	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukrajna regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)
33.	<i>Allium sphaeropedum</i> Klokov	+	Veszélyeztetett faj (вразливий)	Veszélyeztetett faj (вразливий)				Odessza megye
34.	<i>Allium strictum</i> Schrad.	+	Ritka faj (рідкісний)	Ritka faj (рідкісний)				
35.	<i>Allium talijevii</i> Klokov					(DD)	(DD)	
36.	<i>Allium ursinum</i> L.	+	Be nem sorolt faj (неоцінений)	Be nem sorolt faj (неоцінений)	+		(LC)	Odessza megye

Az 1. táblázat folytatása

Nº	Ukrajna természetes flórájában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)	Ukrajna edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukrajna Vörös Könyve (2009) «Червона України» (2009)	Ukrajna Vörös Könyve (Ukrajna Vörös Listája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора України» Chopik és Fedoronchuk (2015)	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukrajna regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)
37.	<i>Allium victorialis</i> L.	+			+		(LC)	Csernovci megye
38.	<i>Allium vineale</i> L.	+			+		(LC)	
39.	<i>Allium waldsteinii</i> G.Don f.	+						Zsitomir megye
40.	<i>Nectaroscordum bulgaricum</i> Janka (~ <i>N. meliophyllum</i>) Stank.)	+	Ritka faj (рідкісний)	Ritka faj (рідкісний)				

Jelmagyarázat: EN – endangered (veszélyeztetett), NT – near threatened (mérsékelten fenyegetett), LC – least concern (nem fenyegetett), DD – data deficient (hiányosan ismert), NA – not applicable (nem alkalmazható). (Peregrin, 2012; Mosyakin és Fedoronchuk, 1999; Gyiduh, 2009; Chopik és Fedoronchuk, 2015; Andrijenko és Peregrin, 2012; Ukrajna Vörös Listájának a 2021. február 15.-ei 111. számú rendelete; International Union for Conservation of Nature's Red List of Threatened Species)

3.1.2. Ukrajna Vörös Könyvében szereplő védett fajok élőhelyi viszonyai és előfordulási adatai

Ukrajna Vörös Könyve olyan hivatalos állami dokumentum, amely az ország területén megtalálható ritka, sebezhető és veszélyeztetett állat-, valamint növényfajok listáját és leírását tartalmazza. Rövid összefoglalóját adja a fajok elterjedésének, élőhelyi viszonyainak, adatokat nyújt a fajok jelenlegi állapotáról, védelmi intézkedésekről. Az Ukrajna Vörös Könyvébe felvett fajok védelmet élveznek Ukrajna teljes területén. A dokumentumot az „Ukrajna Vörös Könyvéről” szóló törvény szabályozza.

Ukrajna Vörös Könyvének eddig három kiadása jelent meg nyomtatásban (1980, 1994–1996, 2009). A hatályos jogszabályok szerint minden 10 évben új kiadásnak kell készülnie. A köztes időszakokban a Vörös Könyvbe új fajok csak kivételes esetben kerülhetnek be Ukrajna Környezetvédelmi Minisztériumának rendelete alapján (például 2003-ban az európai barnamedve (*Ursus arctos arctos* L.), 2017-ben pedig a jávorszarvas (*Alces alces* L.) került fel a listára). A törvény értelmében 2019-ben újabb Vörös Könyvet kellett volna megjelentetni, amire nem került sor.

2021. március 1-én Ukrajna Környezetvédelmi és Természeti Erőforrások Minisztériuma közzétette a Vörös Könyvbe felvett állatfajok frissített listáját, melybe 687 állatfaj szerepel, közülük 171 faj először került be Ukrajna Vörös Könyvébe, míg 27 fajt töröltek a listáról. (Ukrajna Vörös Listájának a 2021. január 19.-ei № 29. számú rendelete)

2021. március 23-án hozták nyilvánosságra a növényfajok új listáját. Ebben a listában 857 növényfaj szerepel, ebből 52 faj először került be Ukrajna Vörös Könyvébe, míg 21 fajt töröltek a listáról. (Ukrajna Vörös Listájának a 2021. február 15.-ei 111. számú rendelete)

Az alábbi táblázatban Ukrajna Vörös Könyvének harmadik kiadásában szereplő védett *Allium* fajok élőhelyi viszonyai és előfordulási adatai szerepelnek (Gyiduh, 2009; 2. táblázat).

2. táblázat. Az ukrainai *Allium* nemzetség védeltségi kategóriái

Nº	Fajnév	Előfordulási adatok Tudományos jelentőség	A faj természetvédelmi helyzete
1.	<i>Allium albidum</i> Fisch. ex M. Bieb. (<i>A. angulosum</i> L. var. <i>caucasicum</i> Regel; <i>A. stellerianum</i> Besser, nom. illeg.)	Nyugat-ázsiai-kaukázusi faj elszigetelt előfordulással a Krímben	Kihalás előtti faj (súlyosan veszélyeztetett faj)
2.	<i>Allium lineare</i> L. (<i>A. tortuosum</i> Willd. ex Schult. et Schult.f.; <i>Porrum lineare</i> (L.) Raf.)	Kelet-európai-ázsiai, ritka reliktumfaj	Veszélyeztetett faj
3.	<i>Allium obliquum</i> L	Reliktum faj, diszjunkt elterjedési területtel	Kihalás előtti faj (súlyosan veszélyeztetett faj)
4.	<i>Allium pervestitum</i> Klokov (<i>A. rotundum</i> auct. non L.)	Nyugat-Podóliai, endemikus, diszjunkt elterjedési területtel	Kihalás előtti faj (súlyosan veszélyeztetett faj)
5.	<i>Allium regelianum</i> A. Becker ex Iljin	Fekete-tenger-Kaspi-tenger diszjunkt, endemikus	Ritka faj
6.	<i>Allium savranicum</i> Besser (<i>A. saxatile</i> auct. non M.Bieb.)	Endemikus	Veszélyeztetett faj
7.	<i>Allium scythicum</i> Zoz	Dél-pontikus endemikus, taxonómiai státusza nem tisztázott	Veszélyeztetett faj
8.	<i>Allium sphaeropodium</i> Klokov (<i>A. paczoskianum</i> auct. non Tuzson)	A Fekete-tenger északkeleti részén honos	Veszélyeztetett faj
9.	<i>Allium strictum</i> Schrad. (<i>Allium volhynicum</i> Besser, <i>A. lineare</i> auct. non L.)	Reliktum faj, melynek eurázsiai elterjedési területe szétagolt	Ritka faj
10.	<i>Allium ursinum</i> L. (<i>A. ucrainicum</i> (Kleopow et Oxner) Bordz.; <i>A. ursinum</i> L. subsp. <i>ucrainicum</i> Kleopow et Oxner, <i>A. ursinum</i> var. <i>ucrainicum</i> (Kleopow et Oxner) Soó)	Közép-európai hegyvidéki faj, Ukrajnában külön alfajjal képviselteti magát, késő tavaszi efemeroid	Be nem sorolt faj (nem értékelt faj)

A 2. táblázat folytatása

Nº	Fajnév	Előfordulási adatok Tudományos jelentőség	A faj természetvé- delmi helyzete
11.	<i>Nectaroscordum bulgaricum</i> Janka (~ <i>N. meliophilum</i> (Juz.) Stank.)	Reliktum faj, amelynek elterjedési területe az északi határon széttagolt. Oligotípusos nemzetség képviselője	Ritka faj

3. táblázat. Chopik és Fedoronchuk (2015) Az Ukrán Kárpátok flórája - című művében szereplő fajok és elterjedési területeik (*kultivált faj)

Nº	Fajnév	Elterjedés
1.	<i>Allium angulosum</i> L.	Árterületi réteken, folyópartokon, ritka. Kárpátaljai-alföld, Ungvári járás - Ungordas és Szerednye települések közelében.
2.	* <i>Allium ascalonicum</i> L.	Egyes helyeken a kertekben zöldségnövényként termesztik. A hagymáját és a szárát fogyasztják.
3.	<i>Allium carinatum</i> L.	Cserjés területeken, lejtőkön fordul elő. Ukrajnai előfordulásának megerősítése szükséges.
4.	* <i>Allium fistulosum</i> L.	Egyes helyeken kertekben termesztik. Főként a föld feletti részét fogyasztják.
5.	<i>Allium oleraceum</i> L.	Ritkás erdőkben, tisztásokon, cserjésekben, néha kultúrákban gyomnövényként. Vulkanikus Kárpátok (Husztói járás, Ilonca); Kárpátaljai-alföld (Beregszászi járás, Felsőárad).
6.	* <i>Allium porrum</i> L.	Egyes helyeken a kertekben zöldségnövényként termesztik. Az <i>Allium ampeloprasum</i> L. fajtól származtatják, amely a Földközi-tenger keleti részén vadon fordul elő.
7.	* <i>Allium sativum</i> L.	Mindenütt termesztik. Közép-Ázsiában őshonos.
8.	<i>Allium schoenoprasum</i> L. (<i>Allium sibiricum</i> auct, non L.)	Hegyi réteken, törpefenyvesben, elszórtan fordul elő. Szvidovec, Csornohora, Csivcsino-Grinjavszki-hegység, Máramarosi-havasok
9.	<i>Allium scorodoprasum</i> L.	Legelőkön, füves lejtőkön, cserjésekben, néha kultúrákban és utak mellett gyomnövényként. Alföldi területeken meglehetősen gyakori, hegyvidéki területeken ritka, csak folyóvölgyekben vagy kultúrákban fordul elő. Kárpátok régió, Gorgánok (a Zsdimir (Ждимир) folyó völgyében), Vulkanikus-Kárpátok (Pliska-hegy, Oláhcsertész falu közelében), Kárpátaljai-alföld (gyakori)

A 3. táblázat folytatása

Nº	Fajnév	Elterjedés
10.	<i>Allium senescens</i> L. subsp. <i>montanum</i> (Fries) Holub (<i>Allium montanum</i> F. W. Schmidt 1754, non Schrank 1785)	Köves lejtőkön, hegyi réteken, törpefenyvesben. Szór- ványosan, helyenként tömegesen. Keleti-Beszkidék és alacsony poloninák, Csornohora, Csivcsino-Grinjavszki- hegység, Máramarosi-havasok
11.	<i>Allium ursinum</i> L.	Árnyékos lombhullató erdőkben (különösen bükkösök- ben és elegyes erdőkben), elszórtan fordul elő. Kárpátok régió, Keleti-Beszkidék és alacsony poloninák, Gorgánok, Vulkanikus-Kárpátok, Kárpátaljai-alföld
12.	<i>Allium victorialis</i> L.	Az erdőövezet felső határán. Gyakori minden régióban.
13.	<i>Allium vineale</i> L.	Füves lejtőkön, cserjésekben, néha kultúrákban gyom- növényként. Kárpátalja, Kárpátaljai előhegység (Huszt- aknaszlatinai mélyedés)
14.	* <i>Allium cepa</i> L.	Mindenütt termesztik. Nagyon fontos zöldségnövény. A természetben nem ismert, csak kultúrában.

A gyűjteményben található hagymák származási helyei:

- Botanikus kertek: Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert (Magyarország), Grisko Nemzeti Botanikus Kert (Ukrajna), Fomina Botanikus Kert (Ukrajna), Ufa (YHLI PAH) Botanikus Kert (Oroszország) (4. táblázat, 13. ábra).

- A terepi gyűjtések helyei: Kijev (Ukrajna), Zsitomir (Ukrajna), Munkács (Ukrajna), Róna-havas (Ukrajna), Nagyberég Atak Természeti emlék (Ukrajna) (4. táblázat, 13. ábra).

Az *Allium* nemzetségből a Szikura József Botanikus Kertben 10 faj Ukrajna természetes flórájában is megtalálható, ami a gyűjtemény fajainak 27%-át teszi ki (6. táblázat).

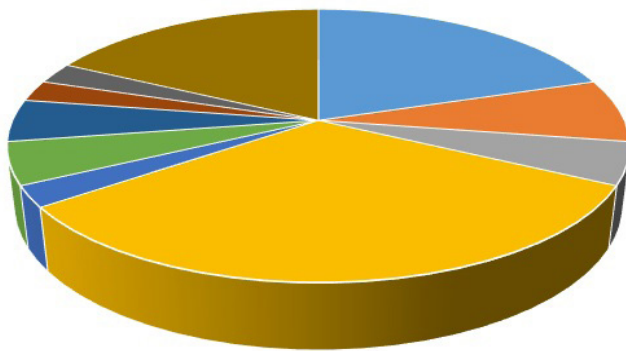
4. táblázat. A hagymagyűjtemény fajai és származási helyük

Nº	Fajok	Gyűjteményi származás
1.	<i>Allium aflatunense</i> B.Fedtsch.	Grisko Nemzeti Botanikus Kert (Ukrajna)
2.	<i>Allium altaicum</i> Pall.	Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert (Magyarország)/Ufa (YHLI PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
3.	<i>Allium altissimum</i> Regel	Kijev (Ukrajna)
4.	<i>Allium altynolicum</i> N.Friesen	Ufa (YHLI PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
5.	<i>Allium ampeloprasum</i> L.	Grisko Nemzeti Botanikus Kert (Ukrajna)
6.	<i>Allium angulosum</i> L.	Munkács (Ukrajna)
7.	<i>Allium ascalonicum</i> L.	Ufa (YHLI PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
8.	<i>Allium atropurpureum</i> Waldst. & Kit.	*(Ukrajna)
9.	<i>Allium carinatum</i> L.	Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert (Magyarország)
10.	<i>Allium carolinianum</i> Redouté	Ufa (YHLI PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
11.	<i>Allium clathratum</i> Ledeb.	Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert (Magyarország)
12.	<i>Allium cristophii</i> Trautv.	Grisko Nemzeti Botanikus Kert (Ukrajna)
13.	<i>Allium fistulosum</i> L.	Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert (Magyarország)
14.	<i>Allium flavescens</i> Besser	Ufa (YHLI PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
15.	<i>Allium galanthum</i> Kar. & Kir.	Ufa (YHLI PAH) Botanikus Kert (Oroszország)

A 4. táblázat folytatása

Nº	Fajok	Gyűjteményi származás
16.	<i>Allium gultschense</i> B. Fedtsch.	Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert (Magyarország)
17.	<i>Allium hymenorrhizum</i> Ledeb.	Ufa (YHIŁ PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
18.	<i>Allium karataviense</i> Regel	*(Ukrajna)
19.	<i>Allium kokanicum</i> Regel	Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert (Magyarország)
20.	<i>Allium lineare</i> L.	Ufa (YHIŁ PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
21.	<i>Allium maackii</i> (Maxim.) Prokh. ex Kom.	Ufa (YHIŁ PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
22.	<i>Allium marginatum</i> Janka	Ufa (YHIŁ PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
23.	<i>Allium moly</i> L.	*(Ukrajna)
24.	<i>Allium nigrum</i> L.	*(Ukrajna)
25.	<i>Allium nutans</i> L.	Ufa (YHIŁ PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
26.	<i>Allium oreophilum</i> C.A.Mey.	*(Ukrajna)
27.	<i>Allium podolicum</i> Blocki ex Racib. & Szafer	Zsitomir (Ukrajna)
28.	<i>Allium ramosum</i> L.	Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert (Magyarország)/ Fomina Botanikus Kert (Ukrajna)
29.	<i>Allium saxatile</i> M.Bieb.	Ufa (YHIŁ PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
30.	<i>Allium schoenoprasum</i> L.	Nagybereg (Ukrajna)
31.	<i>Allium schubertii</i> Zucc.	*(Ukrajna)
32.	<i>Allium senescens</i> L.	Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert (Magyarország)
33.	<i>Allium sphaerocephalon</i> L.	*(Ukrajna)
34.	<i>Allium tuberosum</i> Rottler ex Spreng.	Fomina Botanikus Kert (Ukrajna)/Ufa (YHIŁ PAH) Botanikus Kert (Oroszország)
35.	<i>Allium turkestanicum</i> Regel	Munkács (Ukrajna)
36.	<i>Allium ursinum</i> L.	Nagybereg Atak Természeti emlék (Ukrajna)
37.	<i>Allium victorialis</i> L.	Róna-havas (Ukrajna)

* kertészeti áruda

- Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert (Magyarország)
- Fomina Botanikus Kert (Ukrajna)
- Kijev (Ukrajna)
- Nagybereg (Ukrajna)
- Zsitomir (Ukrajna)
- Grisko Nemzeti Botanikus Kert (Ukrajna)
- Ufa (УФИ ПАХ) Botanikus Kert (Oroszország)
- Munkács (Ukrajna)
- Róna-havas (Ukrajna)
- Kertészeti áruda (Ukrajna)

13. ábra. A Szikura József Botanikus Kert hagymagyűjteményében található fajok származás szerinti megoszlása

4.2. A Szikura József Botanikus Kertben lévő dísznövényfajok

5. táblázat. A hagymagyűjtemény fajai és származási helyük

Nº	Fajta neve
1.	<i>Allium altissimum</i> 'Goliath'
2.	<i>Allium amethystinum</i> 'Forelock'
3.	<i>Allium amethystinum</i> 'Red Mohican'
4.	<i>Allium ampeloprasum</i> 'Ping Pong'
5.	<i>Allium ampeloprasum</i> 'White Cloud'
6.	<i>Allium amplexans</i> 'Graceful Beauty'
7.	<i>Allium</i> 'Cameleon'
8.	<i>Allium carolinianum</i> 'Rosy Dream'
9.	<i>Allium</i> 'Gladiator'
10.	<i>Allium</i> 'Globemaster'
11.	<i>Allium hollandicum</i> 'Purple Sensation'
12.	<i>Allium jesdianum</i> 'Shing'
13.	<i>Allium macleanii</i> 'His Excellency'
14.	<i>Allium</i> 'Miami'

Az 5. táblázat folytatása

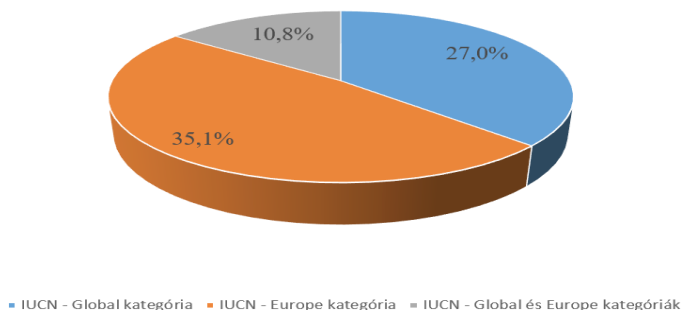
Nº	Fajta neve
15.	<i>Allium moly</i> 'Jeannine'
16.	<i>Allium nigrum</i> 'Pink Jewel'
17.	<i>Allium</i> 'Powder Puff'
18.	<i>Allium scorodoprasum</i> 'Art'
19.	<i>Allium stipitatum</i> 'Mount Everest'
20.	<i>Allium stipitatum</i> 'Violet Beauty'
21.	<i>Allium</i> 'Stratos'
22.	<i>Allium</i> 'Summer Drummer'
23.	<i>Allium stipitatum</i> 'Mars'

4.3. A Szikura József Botanikus Kertben lévő fajok védettségi státusz szerinti megoszlása

2024-ben a gyűjteményben lévő 37 faj közül, 10 szerepelt a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) Global listáján: az *Allium altaicum* Pall., az *Allium altynolicum* N.Friesen, az *Allium ampeloprasum* L., az *Allium galanthum* Kar. & Kir., az *Allium moly* L., az *Allium podolicum* Blocki ex Racib. & Szafer, az *Allium ramosum* L., az *Allium schoenoprasum* L., az *Allium schubertii* Zucc., az *Allium senescens* L., ami a gyűjteményben lévő fajok 27 %-át teszi ki (6. táblázat, 14. ábra).

Az IUCN Europe listájában 13 faj található, az *Allium aflatunense* B.Fedtsch., az *Allium angulosum* L., az *Allium atropurpureum* Waldst. & Kit., az *Allium carinatum* L., az *Allium lineare* L., az *Allium moly* L., az *Allium nigrum* L., az *Allium podolicum* Blocki ex Racib. & Szafer, az *Allium saxatile* M.Bieb., az *Allium schoenoprasum* L., az *Allium senescens* L., az *Allium ursinum* L., és az *Allium victorialis* L., ez a fajok 35,1 %-a. (6. táblázat, 14. ábra).

A természetvédelmi Világszövetség Global és Europe kategóriáiban egyaránt megtalálható az *Allium moly* L., az *Allium schoenoprasum* L. és az *Allium senescens* L., ezek a fajok Least Concern (Nem fenyegetett) státusszal rendelkeznek, míg az *Allium podolicum* Blocki ex Racib. & Szafer Data Deficient (hiányosan ismert) státusszal rendelkezik (6. táblázat, 14. ábra).

14. ábra. Az IUCN Global és Europe listáján szereplő hagymafajok százalékos megoszlása

Ukrajna Vörös Könyve (2009, 2021) összesen 11 hagymafajt említ. (1–2. táblázat). A 2021-ben kiadott frissített fajlista alapján a gyűjteményünkben az *Allium lineare* L. (veszélyeztetett faj - вразливий) és az *Allium ursinum* L. (be nem sorolt faj (nem értékelt faj) - неопіненний) fajok találhatók meg. Az Ukrán Kárpátok flórájára jellemző fajok közül az *Allium angulosum* L., *Allium carinatum* L., az *Allium schoenoprasum* L., az *Allium senescens* L., az *Allium ursinum* L. és az *Allium victorialis* L. fajok vannak a kollekciónkban (Chopik és Fedoronchuk, 2015; 6. táblázat).

Összesen 8 regionális védettséggel rendelkező fajt találunk a kertben: *Allium angulosum* L. (Kárpátalja megye, Zaporizsja megye), *Allium flavescens* Besser (Szumi megye, Harkiv megye), *Allium lineare* L. (Dnyipropetrovszk megye), *Allium podolicum* Blocki ex Racib. & Szafer (Vinnyica megye, Dnyipropetrovszk megye, Zsitomir megye, Zaporizsja megye, Ternopil megye, Hmelnickij megye), *Allium senescens* L. (Ternopil megye), *Allium sphaerocephalon* L. (Szumi megye), *Allium ursinum* L. (Odessza megye), *Allium victorialis* L. (Csernovci megye) (Andrijenko és Peregrin, 2012; 6. táblázat).

A kertben megtalálható fajok közül 10 sorolható Ukrajna természetes flórájába: *Allium angulosum* L., *Allium carinatum* L., *Allium flavescens* Besser, *Allium lineare* L., *Allium podolicum* Blocki ex Racib. & Szafer, *Allium schoenoprasum* L., *Allium senescens* L., *Allium sphaerocephalon* L., *Allium ursinum* L., *Allium victorialis* L. Tehát az ukrán természetes flórában megtalálható hagymafajok (összesen 40) 25%-a a gyűjteményünkben is fellelhető (Mosyakin és Fedoronchuk, 1999; Peregrin, 2012; 6. táblázat).

6. táblázat. A Szikura József Botanikus Kert *Allium* nemzettségének védetség kategóriái

N	Szikura József Botanikus kert (2024)	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukraina Vörös Könyve (Ukraina Vörös Lis- tája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedoronchuk (2015)	Ukraina regionális védelmi listája Офіційний регіональний охоронний список України Andriienko és Peregrin (2012)	Ukraina edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukraina természetjárók flórájában fellelhető fajok nevei Peregrin (2012)
1.	<i>Allium gflatunense</i> B.Fedtsch.		NA					
2.	<i>Allium altaicum</i> Pall.	NT						
3.	<i>Allium altissimum</i> Regel							
4.	<i>Allium altynolicum</i> N.Friesen	LC						
5.	<i>Allium ampeloprasum</i> L.	LC						
6.	<i>Allium angulosum</i> L.		LC		+	Kárpátalja megye Zaporizsja megye	+	+
7.	<i>Allium ascalonicum</i> L.							

A 6. táblázat folytatása

№	Szikura József Botanikus kert (2024)	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukraina Vörös Könyve (Ukraina Vörös Lis- tája) (2021) Rendelet «Первона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedoronchuk (2015)	Ukraina regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Андрієнко és Peregrin (2012)	Ukraina edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukraina természetes flórájában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)	
8.	<i>Allium atropurpureum</i> Waldst. & Kit.		LC						
9.	<i>Allium carinatum</i> L.		LC		+		+	+	
10.	<i>Allium carolinianum</i> Redouté								
11.	<i>Allium clathratum</i> Ledeb.								
12.	<i>Allium cristophii</i> Trautv.								
13.	<i>Allium fistulosum</i> L.								
14.	<i>Allium flavescens</i> Besser					Szumi megye Harkiv megye	+	+	

A 6. táblázat folytatása

N	Szikura József Botanikus kert (2024)	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukrajna Vörös Könyve (Ukrajna Vörös Lis- tája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedoronchuk (2015)	Ukrajna regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)	Ukrajna edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukrajna természetes flórájában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)
15.	<i>Allium galanthum</i> Kar. & Kir.	DD						
16.	<i>Allium gultschense</i> B. Fedtsch.							
17.	<i>Allium hymenorrhizum</i> Ledeb.							
18.	<i>Allium karataviense</i> Regel							
19.	<i>Allium kokanicum</i> Regel							
20.	<i>Allium lineare</i> L.		DD	Veszélyeztetett faj (вразливий)		Dnyipropetrovsk megye	+	+

A 6. táblázat folytatása

N	Szikura József Botanikus kert (2024)	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukraina Vörös Könyve (Ukraina Vörös Lis- tája) (2021) Rendelet «Первона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedoronchuk (2015)	Ukraina regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)	Ukraina edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukraina természetes flórájában fellelhető hagyományok nevei Peregrin (2012)
21.	<i>Allium maackii</i> (Maxim.) Prokh. ex Kom.							
22.	<i>Allium marginatum</i> Janka							
23.	<i>Allium moly</i> L.	LC	LC					
24.	<i>Allium nigrum</i> L.		LC					
25.	<i>Allium nutans</i> L.							
26.	<i>Allium oreophilum</i> C.A.Mey.							

A 6. táblázat folytatása

27.	Szikura József Botanikus kert (2024) <i>Allium podolicum</i> Blocki ex Racib. & Szafer	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukraina Vörös Könyve (Ukraina Lis- tája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedoronchuk (2015)	Ukraina regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)	Ukraina edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukraina természetes flórájában fellelhető hagyományok nevei Peregrin (2012)	+	+
28.	<i>Allium ramosum</i> L.	LC				Vinnica megye Dnyipropetrovszk megye				
29.	<i>Allium saxatile</i> M.Bieb.		LC			Zsitomir megye Zaporizsja megye				
30.	<i>Allium schoenoprasum</i> L.	LC	LC		+	Ternopil megye Hmelnickij megye				

№	A 6. táblázat folytatása									
	Szikura József Botanikus kert (2024)	IUCN	IUCN	Europe Assessment	Ukraina Vörös Könyve (Ukraina Vörös Lis-tája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedoronchuk (2015)	Ukraina regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)	Ukraina edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukraina természetes flórájában fellelhető fagyfűk nevei Peregrin (2012)	
31.	<i>Allium schubertii</i> Zucc.					+	Ternopil megye	+	+	
32.	<i>Allium senescens</i> L.		LC	LC				+	+	
33.	<i>Allium sphaerocephalon</i> L.						Szumi megye			
34.	<i>Allium tuberosum</i> Rottler ex Spreng.									
35.	<i>Allium turkestanicum</i> Regel									

A 6. táblázat folytatása

№	Szikura József Botanikus kert (2024)	IUCN Global Assessment	IUCN Europe Assessment	Ukraina Vörös Könyve (Ukraina Vörös Lis- tája) (2021) Rendelet «Червона книга України» - Наказ (2021)	Ukrán Kárpátok flórája «Флора Українських Карпат» Chopik és Fedoronchuk (2015)	Ukraina regionális védelmi listája Офіційні регіональні охоронні списки України Andrijenko és Peregrin (2012)	Ukraina edényes növényei. Nomenklaturális ellenőrzőlista Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist Mosyakin és Fedoronchuk (1999)	Ukraina természetes flórájában fellelhető hagymák nevei Peregrin (2012)
36.	<i>Allium ursinum</i> L.		LC	Be nem so- rolt faj (nem értékelt faj) (неоцінений)	+	Odessza megye	+	+
37.	<i>Allium victorialis</i> L.		LC		+	Csernovci megye	+	+

Jelmagyarázat: EN – endangered (veszélyeztetett), NT – near threatened (mérsékelt fenyegetett), LC – least concern (nem fenyegetett), DD – data deficient (hiányosan ismert), NA – not applicable (nem alkalmazható). (Peregrin, 2012; Mosyakin és Fedoronchuk, 1999; Gyiduh, 2009; Chopik és Fedoronchuk, 2015; Andrijenko és Peregrin, 2012; Szikura József Botanikus kert, 2024; Ukrajna Vörös Listájának a 2021. február 15-i 111. számú rendelete; International Union for Conservation of Nature’s Red List of Threatened Species)

4.4. A gyűjtemény hagymafajainak elterjedési területei

Egy-egy hagymafaj több kontinensen is jelen lehet a természetes flórában, ennek megfelelően a hagymafajok megoszlása a következő: 34 faj Ázsiában, 19 faj Európában, 6 faj Afrikában, 1 faj Észak-Amerikában (*Allium schoenoprasum* L.) található meg. Az *Allium marginatum* Janka és az *Allium podolicum* Blocki ex Racib. & Szafer fajok csak Európában őshonosak.

4.5. A Szikura József Botanikus Kertben található hagymafajok jellemzése

E kiadványban szereplő hagymafajok bemutatása a következő jellemzési sorrendet követi: latin név, szinoníma, magyar név, család, is-mertetőjegyek, virágzás, termet, térigény, termés, élőhely, elterjedés, fagytűrési zóna, érdekességek, védettségi státusz.

A latin név és a szinoníma név a World Flora Online Plant List által közölt, elfogadott neveket, illetve rokonértelmű neveket mutatja be.

A magyar név, család, ismertetőjegyek, virágzás, termet, térigény, termés, élőhely, fagytűrési zóna, érdekességek – különböző szakirodalmak feldolgozásai.

Az elterjedésre vonatkozó adatokat minden esetben a World Flora Online alapján közöljük, illetve szemléltetjük az általuk készített térképekkel.

A védettségi státusz az International Union for Conservation of Nature's Red List of Threatened Species honlapja alapján kerül feltüntetésre.

A kiadványban szereplő hagymákat ábrázoló képek, magról készült fotók, saját képek, a Szikura József Botanikus Kert területén készültek 2015-2024 között.

5. A HAGYMAFAJOK ISMERTETÉSE

5.1. Latin név: *Allium aflatunense* B.Fedtsch.

Szinoníma: -

Magyar név: Aflatuni hagyma, iráni hagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Lágyszárú évelő növény. A hagyma tojásdad, 2-6 cm **átmérőjű**. A burokpikkelylevél szürkés, papírszerű.

A mag szár (virágzati szár, tőkocsány) 80-150 cm hosszú, erőteljes, üreges, gyengén kiálló erekkel. Az alapi résznél mind a föld alatt, mind a föld felett levélhüvelyekkel borított.

A levelek rövidebbek a tőkocsánynál, számuk 6-8, kékesszürkék, szájszerűek, a külsők 2-10 cm szélesek, a virágzás előtt elszáradnak. A buroklevél (spatha) valamivel rövidebb az ernyőnél, röviden kihegyesedő.

Az ernyő majdnem gömb alakú, sokvirágú tömött. A virágkocsány 2-4-szer hosszabb a lepelnél, csaknem egyformák, felével nélküliek. A virágok csillag alakúak, lila-, bíborszínűek, a lepellevelek lineáris-lándzsásak kihegyesedők, sötétebb érrel. 7-8 mm hosszúak. Később lehajlanak és becsavarodnak.

A porzó szálak kissé hosszabbak a lepelleveleknél, a portok színe lila. Az alapnál összenőttek a lepellevéllel. A

15. ábra. *Allium aflatunense*

16. ábra. Az *Allium aflatunense* virágzata

17. ábra. Az *Allium aflatunense* magvai

magház rövid nyéllel kapcsolódik a vacokhoz.

• **Virágzás:** május, termésérés augusztus

• **Termet:** 80-150 cm

• **Térigény:** 15-20 cm

• **Termés:** A toktermés széles tojásdad majdnem gömbölyű, 5 mm átmérőjű. A magvak 4 mm hosszúak, 2 mm szélesek, rombusz alakúak, feketék.

• **Élőhely:** hegylábakon, füves lejtőkön

• **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Közép-Ázsia (Kazahsztán, Kirgizisztán). A Tien-sanban endemikus faj.

• **Fagytűrési zóna:** 8-10

• **Érdekességek:** Dísznövény.

Gyakran összetévesztik az *Allium hollandicum* fajjal. Nevét az Aflatuni hágóról kapta.

• **Védettségi státusz:** Not Applicable (nem alkalmazható).

18. ábra. Az *Allium aflatunense* virágzó példányai

19. ábra. Az *Allium aflatunense* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Kósa G. (szerk.): Flóra - A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája, Athenaeum Kiadó, 2006

Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - ТИМΠΑНИ, Ungvár, 376 с.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Київ, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

Interneten: https://pfaf.org/User/Plant.aspx?LatinName=Allium+aflatunense#google_vignette

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALAF>

5.2. Latin név: *Allium altaicum* Pall.

Szinoníma:

o *Allium ceratophyllum* Besser ex Schult. & Schult.f.

o *Allium sapidissimum* R.Hedw.

o *Allium microbulbum* Prokh.

o *Allium sapidissimum* Pall. ex Schult. & Schult. f.

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Lágyszárú évelő növény. A hagyma egyesével vagy többesével ül a ferde gyöktörzsön, alakja hosszúkás tojásdad 3-4 cm nagyságú, a hártyás burokpikkely levél vöröses barna, vékony, bőrszerű, ép.

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) 30-70 (100) cm hosszú, vastag felfújt. A szár hossza kevesebb mint a feléig 1-3 cm vastag majd fokozatosan elkeskenyedik, 1/3-1/8 részéig levélhüvelyes.

Levelei száma 2-4, melyek hengeresek, felfújtak 2-3-szor rövidebbek a kocsánynál, a csúcs felé keskenyednek.

A buroklevél (spatha) röviden kihegyesedő, megközelítőleg meg egyezik az ernyővel.

Az ernyő gömbös, sokvirágú, tömött. A virágkocsányok vaskosak, egyformák, mérete vagy rövidebb, vagy 1,5-szer hosszabb a lepelnél, fellelél nélküliek. A virág harang alakú, a lepellelél sárgás-fehér, fényes kihegyesedő. A bel-

20. ábra. Az *Allium altaicum* virágzó példányai

21. ábra. Az *Allium altaicum* hagymái

sők elliptikusak, a külsők hosszúkas lánuszásak valamivel rövidebbek a belsőknél.

A porzósálak majdnem kétszer hosszabbak a lepelleveleknél, az alapnál egymással és a lepelével is összenőttek.

A magház tojásdad alakú, az alapjánál keskeny, homorú nektáriumokkal. A bibeszál kinyúlik a lepelből.

A tok 1,5-szer rövidebb a lepelnél.

Meg kell jegyezni, hogy nagyfokú morfológiai változatosság jellemzi, a különböző populációkban eltérések vannak a hagymák méretében, a kocsányok és a porzósálak hosszában stb.

- **Virágzás:** június, július, termésérés július-augusztus

- **Termet:** 15-70 cm

- **Térigény:**

- **Termés:** A tok tojásdad gömbös. A magvak szabálytalanul oválisak, háromélűek, 5 mm hosszúak, 3 mm szélesek, feketék, laposak.

- **Élőhely:** lejtők, sziklák, kalciumban gazdag talajok, hegyi folyók kavicsos partján

- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Belső-Mongólia, Mandzsúria, Hszincsiang) Közép-Ázsia (Kazahsztán) Mongólia, Orosz Távol-Kelet (Amur), Szibéria (Altaj, Burját föld, Csita, Irkutszk, Tuva)

- **Fagytűrési zóna:** 6-9

- **Érdekességek:** Fogyasztásra alkalmas növény, a levelek és a hagymák ehetőek. Értékes nemesítési anyag.

22. ábra. Az *Allium altaicum* virágzata

23. ábra. Az *Allium altaicum* magvai

• **Védettségi státusz:** Near Threatened (mérsékelten fenyegetett)

24. ábra. Az *Allium altaicum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvai-nak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - TIMPANI, Ungvár, 376с. Сикюра Голоскоков В.П. (Ред.) (1969): Иллюстрированный определитель растений Казахстана. Том 1. - Наука, Алма-Ата, 644 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикюра И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. - Род Лук - *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Київ, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <http://www.missouribotanicalgarden.org/PlantFinder/PlantFinderDetails.aspx?taxonid=281841&isprofile=0&>

Interneten: <http://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org>

Interneten: https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+altaicum#google_vignette

5.3. Latin név: *Allium altissimum* Regel

Szinoníma: -

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Lágyszárú évelő növény. A hagyma gömbölyded, átmérője 3 cm, a papírszerű burokpikkelylevél szürke.

A magzár (virágzati szár, tőkocsány) 80-150 cm, gyengén kiemelkedő erekkkel. A levelek lineáris-lándzsásak, majdnem szíjszerűek két oldalra széthajlók, számuk 4-6, szélességük 2-4 cm. Színük zöld, jelentősen rövidebbek a tőkocsánynál, a levélszél majdnem sima.

A buroklevél (spatha) kétszer rövidebb az ernyőnél, röviden kihegyesedő. Az ernyővirágzat majdnem gömb alakú, 4-6 cm átmérőjű, sokvirágú tömött. A virágkocsányok egyenlőtlen hossz-szúságúak, a központiak másfélszer, a többi négyszer-hatszor hosszabb a lepelnél, fellelél nincs. A virágok csillagalakúak a lepellevelek lineáris-tojásdadok, vagy lineáris lándzsásak, többé-kevésbé kihegyesedők vagy tompák 6-8 mm hosszúak, 2,5 mm szélesek. Ibolya-, lilás-rózsaszínűek, sötétebb központi érrel, a virágzás végére spirálisan feltekerednek.

A porzósálak egyformák vagy valamivel kisebbek a lepellevélnél, az alapnál a lepellevéllel és egymással is összenőttek. A porzók gyakran sárgák.

25. ábra. *Allium altissimum*

26. ábra. Az *Allium altissimum* hagymája

27. ábra. Az *Allium altissimum* magja

A magház rövid nyéllel kapcsolódik a vacokhoz, érdes. A bibeszál 5-10 mm hosszú.

- **Virágzás:** április-május

- **Termet:** 75-150 (170) cm

- **Térigény:**

- **Termés:** A termés tok, fordított tojásdad alakú, 5 mm átmérőjű.

- **Élőhely:** nedves völgyek, szurdokok, hegyi patakok partja, füves lejtő

- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Közép-Ázsia (Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán), Nyugat-Ázsia (Afganisztán, Irán)

- **Fagytűrési zóna:**

- **Érdekességek:** dísznövény, mézelőnövény

- **Védettségi státusz:** -

28. ábra. Az *Allium altissimum* virágzata

29. ábra. Az *Allium altissimum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - ТИМПАНИ, Ungvár, 376 с. Сікура Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларусі. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сікура І.І., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Київ, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org>

5.4. Latin név: *Allium altynolicum* N.Friesen

Szinoníma: -

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő lágy-szárú hagymás növény. A hagyma megnyúlt, tojásdad, többesével kapcsolódik a rizómához. A burokpikkelylevél szürke papírszerű, majdnem bőrszerű.

A magszár (virágzati szár, tőkosány) 30-60 cm, felfújt.

A levelek száma 2-3, hengerek, felfújtak rövidebbek a magszárnál. Az ernyő félgömbös, sokvirágú, laza. A virágkocsány 1-1,5-szer hosszabb a lepelnél. A lepellevél 7-13 mm hosszú, fényes, halványrózsaszínű, sötét érrel. A porzósál 1/3 résszel rövidebb a lepelnél.

• **Virágzás:** július

• **Termet:** 30-60 cm

• **Térigény:**

• **Termés:** Rovarmegporzású növény. Termésérés augusztus hónapban.

• **Élőhely:** száraz sziklás élőhelyeken, kavicsos-homokos tóparton

• **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része – Szibéria (Altaj), Nyugat-Szibéria, altaji endemizmus csak a Telecki-tó partján találhatjuk meg.

• **Fagytűrési zóna:**

30. ábra. *Allium altynolicum*

31. ábra. Az *Allium altynolicum* hagymái

32. ábra. Az *Allium altynolicum* virágzata

- **Érdekességek:** Hagymája ehető, közeli rokonságban van az *A. schoenoprasum* L.-val.
- **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett)

33. ábra. Az *Allium altynolicum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знания Украины, Киев, 287 с.
- Фризен Н. В. (1988): Луковые Сибири. - Наука, Новосибирск, 185 с.

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.5. Latin név: *Allium ampeloprasum* L.

Szinoníma:

- o *Porrum sativum* Mill.
- o *Porrum amethystinum* Rchb.
- o *Porrum ampeloprasum* (L.) Mill.
- o *Porrum commune* Rchb.
- o *Allium adscendens* Kunth
- o *Allium albescens* Guss.
- o *Allium ampeloprasum* var. *babingtonii* (Borrer) Syme

Allium ampeloprasum var. *bulbiferum* Syme

- o *Allium ampeloprasum* var. *holmense* Asch. & Graebn.

- o *Allium ampeloprasum* f. *holmense* (Asch. & Graebn.) Holmboe
- o *Allium ampeloprasum* subsp. *leucanthum* (K.Koch) K.Richt.
- o *Allium ampeloprasum* var. *leucanthum* (K.Koch) Ledeb.
- o *Allium ampeloprasum* subsp. *polyanthum* (Schult. & Schult.f.) O.Bolòs, Vigo, Masalles & Ninot
- o *Allium ampeloprasum* subsp. *porrum* (L.) Hayek
- o *Allium ampeloprasum* var. *porrum* (L.) J.Gay
- o *Allium ampeloprasum* var. *wiedemannii* Regel
- o *Allium ascendens* Ten.
- o *Allium babingtonii* Borrer
- o *Allium bertoloni* De Not.
- o *Allium byzantinum* K.Koch
- o *Allium duriaeanum* Regel
- o *Allium durieuanum* Walp.
- o *Allium gasparrinii* Guss.
- o *Allium halleri* G.Don
- o *Allium halleri* Bab.
- o *Allium holmense* Mill. ex Kunth
- o *Allium kurrat* Schweinf. ex K.Krause
- o *Allium laetum* Salisb.
- o *Allium leucanthum* K.Koch
- o *Allium leucanthum* var. *tridentatum* Ogan.
- o *Allium multiflorum* DC.

34. ábra. *Allium ampeloprasum*

- o *Allium polyanthum* Schult. & Schult.f.
- o *Allium porraceum* Gray
- o *Allium porrum* L.
- o *Allium porrum* var. *ampeloprasum* (L.) Mirb.
- o *Allium pylium* De Not.
- o *Allium scopulicola* Font Quer
- o *Allium scorodoprasum* subsp. *babingtonii* (Borrer) Nyman
- o *Allium spectabile* De Not.
- o *Allium syriacum* Boiss.
- o *Allium thessalum* Boiss.
- o *Allium rotundum* var. *polyanthum* (Schult. & Schult.f.) Asch. & Graebn.
- o *Allium ampeloprasum* var. *gracile* Cavara
- o *Allium ampeloprasum* var. *caudatum* Pamp.
- o *Allium porrum* subsp. *euampeloprasum* Breistr.
- o *Allium ampeloprasum* subsp. *euampeloprasum* Hayek
- o *Allium ampeloprasum* subsp. *thessalum* (Boiss.) Nyman
- o *Allium ampeloprasum* subsp. *halleri* Nyman
- o *Allium lineare* Mill.
- o *Allium porrum* var. *kurrat* (Schweinf. ex K.Krause) Seregin
- o *Allium ampeloprasum* var. *bertolonii* (De Not.) Nyman
- o *Allium ampeloprasum* var. *gasparrinii* (Guss.) Nyman
- o *Allium rotundum* var. *multiflorum* Nyman
- o *Allium ampeloprasum* var. *pylium* (De Not.) Asch. & Graebn.
- o *Allium ampeloprasum* var. *bulgaricum* Podp.
- o *Allium porrum* subsp. *polyanthum* (Schult. & Schult.f.) Jauzein & J.-M.Tison
- o *Allium firmotunicatum* var. *album* Grossh

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú növény. A hagyma ovális-gömbös, 2-4 cm átmérőjű, a burokpikkelylevél papírszerű, kissé rostos, finoman barázdált.

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) 50-80 cm, magas egyharmadáig sima levélhüvelyekkel borított.

A levelek száma 6-9, 5-10 mm szélesek lineárisak, lineáris lándzsásak, éleltek, jelentősen rövidebbek a magszárnál.

A buroklevél (spatha) korán lehulló.

Az ernyő gömbös, sokvirágú tömött, a virágkocsány egyenlőtlen 4-8-szor hosszabb a lepelnél, felleveles. A virágkocsányok nem egyformák a közepsők kétszer hosszabbak.

A virág tojásdad-harangalakú, a lepellevél fehér, vagy halvány rózsaszín, hosszúkás, kihegyesedő durva felszínű 5 mm hosszú.

A porzósálak alig hosszabbak a lepelnél, mind egymással, mind a lepellet az alapnál összeforrtak.

A bibeszál kiemelkedik a lepelből. A tok valamivel kisebb a lepelnél.

• **Virágzás:** április-július

• **Termet:** 60-180 cm

• **Térigény:** 30-60 cm

• **Termés:** A magvak lemetezett-tojásdadok, 4 mm hosszúak, feketék, fénytelenek, ráncosak.

• **Élőhely:** útszélek, bolygatott területek.

• **Elterjedés:**

Őshonos: Észak-keleti trópusi Afrika - (Etiópia), Észak-Afrika (Algéria, Egyiptom, Líbia, Marokkó, Tunézia), Ázsia mérsékelt övi része - Kaukázus (Azerbajdzsán, Grúzia, Örményország), Közép-Ázsia (Türkmenisztán, Üzbegisztán), Nyugat-Ázsia (Ciprus, Kelet-Égei-sziget, Irán, Irak, Libanon,

35. ábra. Az *Allium ampeloprasum* hagymája

36. ábra. Az *Allium ampeloprasum* virágzó példánya

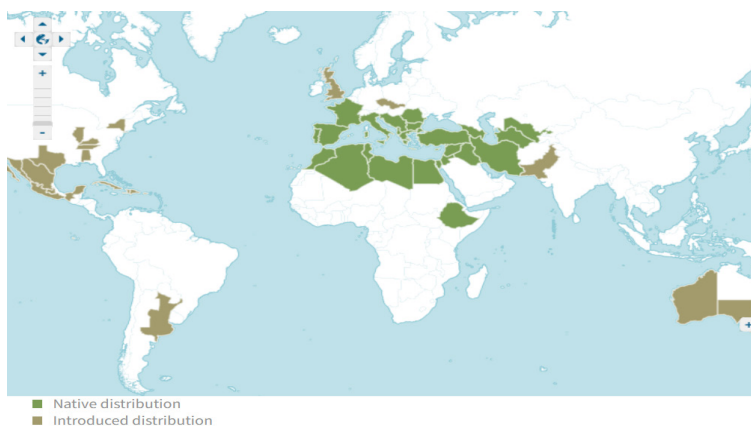

37. ábra. Az *Allium ampeloprasum* virágzata

Szíria, Palesztina, Sínai-félsziget, Törökország), Délkelet-Európa (Albánia, Bulgária, Görögország, Olaszország, Kréta, Románia, Szicília, Törökország európai része, Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Boszniai-hercegovinai Szerb Köztársaság, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia, Vajdaság Autonóm Tartomány, Koszovó), Délnyugat-Európa (Baleár-szigetek, Franciaország, Portugália, Szardínia, Spanyolország).

Betelepített (behurcolt): Afrika - Makaronézia (Azori-szigetek, Kanári-szigetek, Madeira), Ázsia-trópusi része - Indiai szubkontinens (Pakisztán), Ausztrália (Új-Dél-Wales, Dél-Ausztrália, Tasmánia, Victoria, Nyugat-Ausztrália), Közép-Európa (Csehország, Szlovákia), Észak-Európa (Nagy-Britannia), Észak-Amerika - (Mexikó, Mexikó északkeleti része, Mexikó északnyugati része, Mexikó délkeleti része, Mexikó dél-nyugati része) USA Északi-középső része (Illinois), USA északkeleti része (New York), USA dél-középső része (Texas), USA délkeleti része (Alabama, Kentucky, Tennessee), USA délnyugati része (Kalifornia), Dél-Amerika, Karib-térség (Kuba, Dominikai Köztársaság, Haiti, Puerto Rico), Dél-Amerika déli része (Északkelet-Argentína), Dél-Amerika nyugati része (Galápagos-szigetek).

- **Fagytűrési zóna:** 6-9.
- **Érdekességek:** étkezési és takarmánynövény.
- **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett).

38. ábra. Az *Allium ampeloprasum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest

Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. – ТИМПАНИ, Ungvár, 376 с.

Гроссгейм А.А. (1940): Флора Кавказа. Том 2. – АзФАН, Баку, 447 с.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. – Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. – Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). – Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=1&taxon_id=242101330

Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+ampeloprasum>

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALAM>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.6. Latin név: *Allium angulosum* L.

Szinoníma:

- o *Cepa angulosa* (L.) Bernh.
- o *Maliga fastigiata* Raf.
- o *Xylorhiza angulosa* (L.) Salisb.
- o *Allium acutangulum* Schrad.
- o *Allium angulare* Pall.
- o *Allium angulatum* Pall.
- o *Allium angulosum* Krock.
- o *Allium calcareum* Wallr.
- o *Allium danubiale* Spreng.
- o *Allium inodorum* Willd.
- o *Allium laxum* G.Don
- o *Allium microcephalum* Willd. ex Kunth
- o *Allium odorum* Kar. & Kir.
- o *Allium reticulatum* Wallr.
- o *Allium stramineum* Schur
- o *Allium triquetrum* Schrad. ex Schult. & Schult.f.
- o *Allium uliginosum* Kanitz
- o *Allium acutangulum* var. *senescens* Nyman
- o *Allium flavescens* var. *stramineum* Nyman
- o *Allium angulosum* var. *latifolium* Regel
- o *Allium angulosum* subsp. *latifolium* (Regel) K.Richt.
- o *Allium angulosum* var. *danubiale* (Spreng.) Trevir.

Magyar név: Gyíkhagyma

Család: *Amaryllidaceae*

39. ábra. Az *Allium angulosum*

40. ábra. Az *Allium angulosum* hagymái

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú hagymás geofiton növény.

A hagyma 0,5-0,75 cm hosszú, kúposan hengeres, burokpikkelylevelei szürkék, épek. A hagyma száma 1-2, amelyek a vízszintes rizómához kapcsolódnak.

A szár 25-60 cm hosszú, vékony, élelt, kissé lapított.

A levelek száma 5-6, lapos, a levél az alján élesen ormós hátú, a tőkocsány felénél hosszabb, tompa.

A virágzati buroklevél (spatha) röviden kihegyesedő, kétszer rövidebb a virágzatnál, megmaradó.

Az ernyő gyakran félgömbös, tömött. A virágok széles harangalakúak, a virágkocsányok egyformák, 2-4-szer hosszabbak a lepelleveleknél. A virágok színe lilás-rózsaszín, gyengén kivehető érrel, hosszúkásak, kihegyesedők, 6-7 mm hosszúak, egyformák.

A porzósálak valamivel rövidebbek a lepellevelnél, az alpnál egymással és a lepellevéllel is összenőttek. A bibeszál nem lóg ki a lepelből. A tok csak-nem másfélszer rövidebb a lepelnél.

• **Virágzás:** július-szeptember

• **Termet:** 20-80 cm

• **Térigény:**

• **Termés:** A tok másfélszer kisebb a lepelnél. A magvak tompán tojásdadok, feketék, fénytelenek. Termésérés augusztusban.

• **Élőhely:** lápréteken, mocsárréteken, nedves kaszálókon

• **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Közép-Ázsia (Kazahsztán), Szibéria (Altaj, Krasznnojarszk, Nyugat-Szibéria), Kelet-Európa (Fehéroroszország, Közép-Európa Oroszország, Kelet-európai Orosz-

41. ábra. Az *Allium angulosum* virágzata

42. ábra. Az *Allium angulosum* magvai

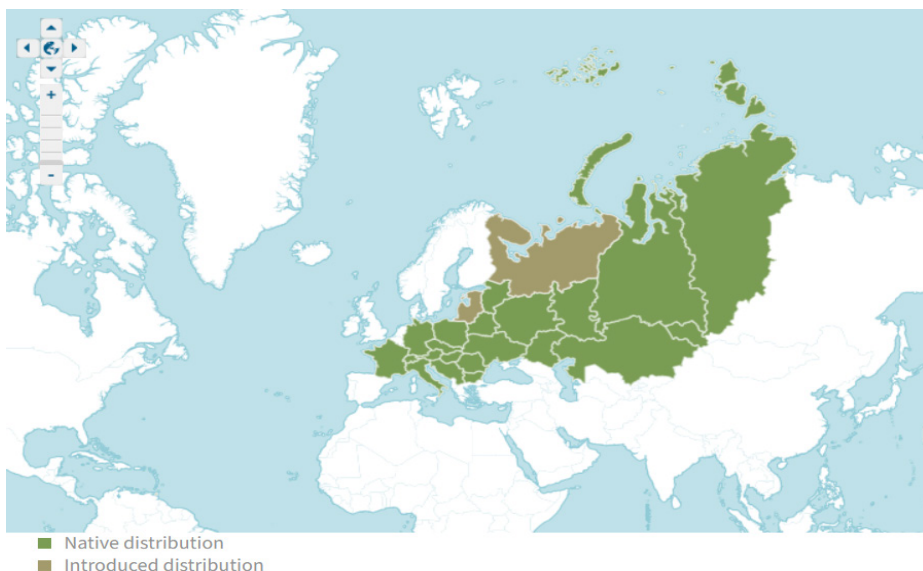
ország, Észak-nyugat-európai Oroszország, Dél-európai Oroszország, Ukrajna), Közép-Európa (Ausztria, Csehország, Szlovákia, Németország, Magyaror-szág, Lengyelország, Svájc), Délkelet-Európa (Bulgária, Olaszország, Románia, Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Boszniai-hercegovinai Szerb Köztársaság, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia, Vajdaság Autonóm Tartomány, Koszovó), Délnyugat-Európa (Franciaország)
 Betelepített (behurcolt): Európa - Kelet-Európa (Baltikum, Észak-európai Oroszország), Dél-Amerika - Karib-térség (Trinidad-Tobago)

- **Fagytűrési zóna:** 4-8.

- **Érdekességek:** Mind a levelét, mind a hagymáját fogyasztják.

Jó vágott virág.

- **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett).

43. ábra. Az *Allium angulosum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - TIMPANI, Ungvár, 376 с.

Губанов И.А., Киселева К.В., Новиков В.С., Тихомиров В.Н. (2002): Иллюстрированный определитель растений Средней России. Том 1, Папоротники, хвощи, плауны, голосеменные, покрытосеменные (однодольные). - Товарищество научных изданий КМК, Москва, 526 с.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Мальшева Л.И., Г. А. Пешковой (ред.) (1987): Флора Сибири. Том 4., *Araceae - Orchidaceae*. - Наука, Новосибирск, 248 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. - Род Лук - *Alliaceae (Liliaceae, Amaryllidaceae)*. - Знання України, Киев, 287 с.

Фризен Н. В. (1988): Луковые Сибири. - Наука, Новосибирск, 185 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+angulosum>

Interneten: <http://www.terra.hu/haznov/htm/Allium.angulosum.html>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.7. Latin név: *Allium ascalonicum* L.

Szinoníma:

- o *Cepa ascalonica* (L.) Garsault [Invalid]
- o *Porrum ascalonicum* (L.) Rchb.
- o *Allium carneum* Willd.
- o *Allium fissile* Gray
- o *Allium hierochuntinum* Boiss.

Magyar név: Salotta- vagy mogoróhagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú hagymás növény, a hagymák többsével kapcsolódnak a rövid gyöktörzshöz. A hagyma kicsi 25-50 gramm. Sarjképzési hajlama erős. A sarjak közös tönkön ülnek, de egymástól külön állóak, külön burokpikkelylevéllel borítottak. A hagymacsoportok 4-10 sarjhagymából állnak. Alakjuk változatos, gömbölyű vagy megnyúlt lehet. A buroklevelek színe aranybarnától a vöröses-lilásig változik. Változatos a hagyma színe is, a fehér, a rózsaszín és a lila szín egyaránt előfordul. A magszár (virágzati szár, tőkocsány) 50-70 cm hosszú hengeres.

A levelek hengeresek, viaszos bevonatúak, hosszuk 20-40 cm, számuk elérheti a 20-at is.

A virágzati buroklevél (spatha) három **szárnyas**, mely vékony hárttyás rövidebb a virágzatnál.

44. ábra. *Allium ascalonicum*

45. ábra. Az *Allium ascalonicum* hagymája

Az ernyő gömbös, a vöröshagymához hasonló, de annál jóval kisebb. A lepellevél tojásdad-lándzsás, kihegyesedő, fehér színű. A virágkocsány 3-4-szer hosszabb a virágzatnál. A magvak nagyon hasonlítanak a vöröshagyma magjaira, csak kisebb a méretük.

• **Virágzás:** március

• **Termet:** 40-60 cm

• **Térigény:** 8-10 cm

• **Termés:** tok

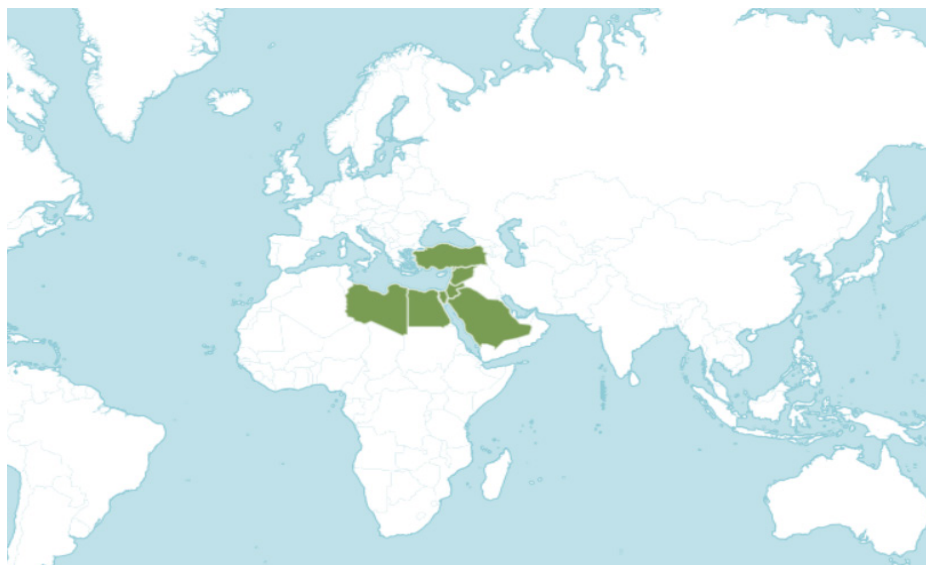
• **Élőhely:** Termesztett hagymafaj, igényes a talaj nedvességtartalmára, tápanyagtartalmára és a fényre.

• **Elterjedés:**

Őshonos: Észak-Afrika (Egyiptom, Líbia), Ázsia mérsékelt övi része - Arab-félsziget (Szaúd-Arábia), Nyugat-Ázsia (Libanon, Szíria, Palesztina, Sínai-félsziget, Törökország).

46. ábra. Az *Allium ascalonicum* virágzata

47. ábra. Az *Allium ascalonicum* elterjedési területe

- **Fagytűrési zóna:** Kevésbé fagytűrő, mint a vöröshagyma, mínusz 4-5 °C.
- **Érdekességek:** Ehető, gyógyhatásai is ismertek. A vöröshagyma helyettesítésére, főként ételízésítésre használják. Értéke, hogy korán betakarítható és télen jól tárolható.
- **Védettségi státusz:** -

Felhasznált irodalom:

Balázs S. (szerk.) (2004): Zöldségtermesztők kézikönyve. - Mezőgazda Kiadó, Budapest

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Мінск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. - Род Лук - *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знания Украины, Киев, 287 с.

Interneten: <https://cyberleninka.ru/article/n/biologicheskie-osobennosti-allium-ascalonicum-l-v-yuzhno-uralskom-botanicheskoy-sadu-institute/viewer>

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+cepa+ascalonicum#google_vignette

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALAS2>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.8. Latin név: *Allium atropurpureum* Waldst. & Kit.

Szinoníma:

o *Allium nigrum* var. *atropurpureum* (Waldst. & Kit.) Vis.

Magyar név: Bíborfekete hagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Élő lágyszárú hagymás növény, a hagyma átmérője kb. 15-30 mm, széles tojásdad, fiókhagymák nincsenek, a hagymaburoklevél fehéres vagy világosbarna.

A mag szár (virágzati szár, tőkocsány) 40-100 cm magas, erőteljesen merev, csak tövénél leveles, átmérője 5-10 mm. A levelek 1-4 cm szélesek, 15-35 cm hosszúak.

A virágzati buroklevél (spatha) 2-szer rövidebb a virágzatnál.

A virágzat sokvirágú ernyő, később gömbölyűvé válik, átmérője 3-7 cm. A csillag alakú lepel sötétlila, a lepellevelek lineárisak, kb. 2 mm szélesek és 7-9 mm hosszúak. A porzósálak rövidebbek a lepelnél a portok lila.

- **Virágzás:** május-június
- **Termet:** 40-100 cm
- **Térigény:**
- **Termés:** A tok hossza kb. 6-8 mm.
- **Élőhely:** Száraz gyepek, mezsgyék, útszélek. Természetes élőhelye in a sztyepprétek zavarástűrő faja.
- **Elterjedés:** Szubmediterrán elterjedésű, pannon-balkáni flóraelem.

48. ábra. *Allium atropurpureum*

49. ábra. Az *Allium atropurpureum* virágzata

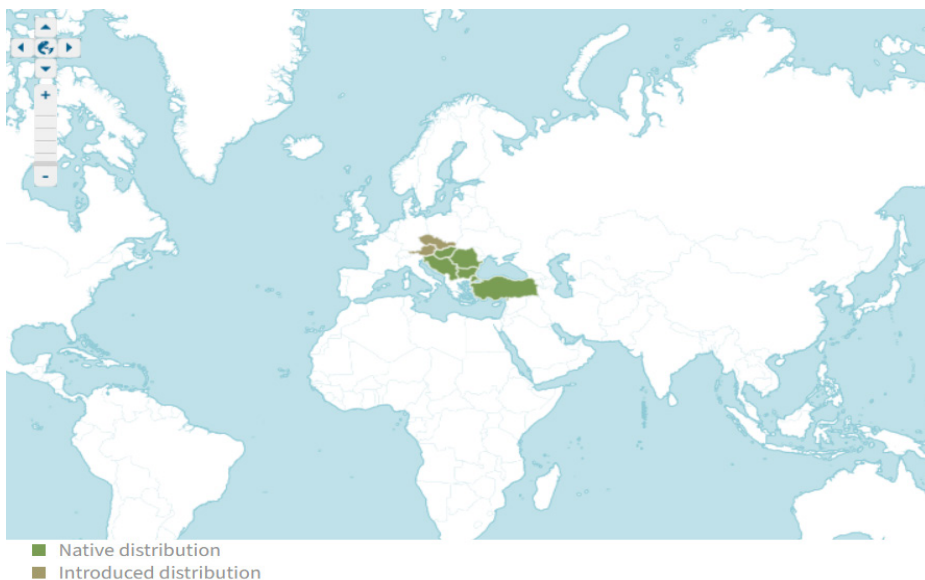

50. ábra. Az *Allium atropurpureum* magvai

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Nyugat-Ázsia (Törökország), Közép-Európa (Magyarország), Délkelet-Európa (Bulgária, Románia, Törökország európai része, Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Boszniai-hercegovinai Szerb Köztársaság, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia, Vajdaság Autonóm Tartomány, Koszovó)
 Betelepített (behurcolt): Európa - Közép-Európa (Ausztria, Szlovákia, Csehország)

51. ábra. Az *Allium atropurpureum* hagymája

52. ábra. Az *Allium atropurpureum* elterjedési területe

- **Fagyűrési zóna:** 7-10
- **Érdekességek:** Belső-Ázsiában a mai napig fogyasztják virágait, levelét és hagymáját. A faj tudományos leírója és leírása Magyarországhoz kötődik, Kitaibel Pál 1800-ban első bántási útján írta le.
- **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett)

Felhasznált irodalom:

Király G. (szerk.) (2009): Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok. - Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvalő, 616 o.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н., Капустян А.В. (2009): Декоративные растения природных флор. - Знання України, Киев, 207 с.

Interneten: <https://agroforum.hu/szakcikkek/zoldito/vadviragaink-ekessegei/>

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

Interneten: <https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+atropurpureum>

5.9. Latin név: *Allium carinatum* L.

Szinoníma:

- o *Cepa carinata* (L.) Bernh.
- o *Codonoprasum carinatum* (L.) Rchb.
- o *Raphione carinata* (L.) Salisb.
- o *Aglitheis carinata* (L.) Raf.
- o *Allium calcareum* Reut.
- o *Allium flexifolium* Jord.
- o *Allium flexuosum* Host
- o *Allium purpureum* Schur
- o *Allium carinatum* var. *flexum* (Waldst. & Kit.) Nyman
- o *Allium carinatum* var. *consimile* (Jord. ex Gren. & Godr.) Nyman
- o *Allium carinatum* var. *violaceum* Nyman
- o *Allium carinatum* var. *asperum* (G.Don) Nyman
- o *Allium carinatum* subsp. *asperum* (G.Don) K.Richt.
- o *Allium carinatum* subsp. *violaceum* (Nyman) K.Richt.
- o *Allium paniculatum* var. *violaceum* (Willd.) Trevir.

53. ábra. *Allium carinatum*

54. ábra. Az *Allium carinatum* hagymája

Magyar név: Szarvas hagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Lágyszárú évelő növény. A hagyma tojásdad 1-1,5 cm nagyságú. A száraz burokpikkelylevél feketés vagy barnás, majdnem papírszerű, nagyon vékony párhuzamos erekkel.

A mag szár (virágzati szár, tőkocsány) 25-45 cm hosszú egy-negyed részéig levélhüvelyes.

A levelek száma 3-4, keskeny szálalakú, 1-3 mm szélesek, többé-kevésbé csavarodottak, barázdált érdesek vagy simák, felül kissé csatornásak, hosszuk megegyezik a tőkocsányával.

A buroklevél (spátha) 3-szor hosszabb az ernyőnél, csúcsán szálás.

Az ernyő laza virágzatát mintegy 30 lilás rózsaszín virág alkotja, benne sarjzagymácskák fejlődnek.

A virágkocsány majdnem egyforma, 2-4-szer hosszabb a lepelnél.

A virág tojásdad harangalakú. A lepellevél hosszúkas-tojásdad, tompa, rózsaszín, sötétebb érrel, matt, 5-6 mm hosszú.

A porzók hosszan kiállóak, másfélszer hosszabbak a lepeleveleknél, az alpnál egymással és lepelével is összenőttek, bíbor színűek, a portok sárga. A bibeszál kinyúlik a lepelből, a magház hosszúkas, sima, rövid nyélen ül.

• **Virágzás:** június-augusztus

• **Termet:** 20-60 cm

• **Térigény:** 15-30 cm

• **Termés:** A magvak gömbölyűek vagy háromszögűek, laposak, 5 mm hosszúak, 2,5 mm szélesek.

• **Élőhely:** láp- és kaszálóréteken, erdőszéleken

• **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Nyugat-Ázsia (Törökország), Kelet-Európa (Baltikum, Északnyugat-európai Oroszország, Ukrajna), Közép-Európa (Ausztria, Csehország, Szlovákia, Németország, Magyarország, Lengyelország, Svájc), Észak-Európa (Dánia, Svédország), Délkelet-Európa (Albánia, Bulgária, Görögország, Olaszország,

55. ábra. *Allium carinatum*
virágzata

56. ábra. Az *Allium carinatum*
virágzó példánya

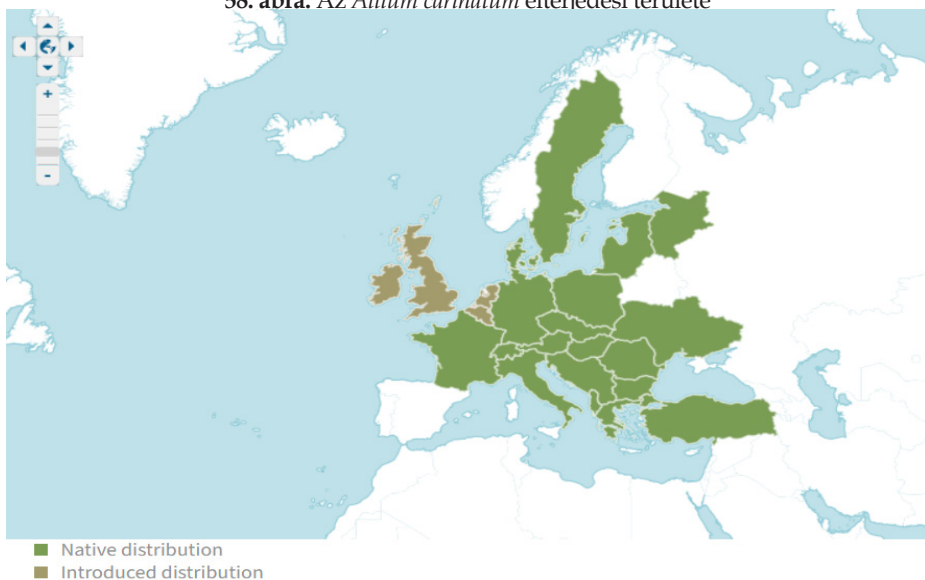
57. ábra. Az *Allium carinatum*
magvai

Románia, Törökország európai része, Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Boszniai-hercegovinai Szerb Köztársaság, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia, Vajdaság Autonóm Tartomány, Koszovó) Délnyugat-Európa (Franciaország).

Betelepített (behurcolt): Közép-Európa (Belgium, Hollandia), Észak-Európa (Nagy-Britannia, Írország).

- **Fagytűrési zóna:** 7-10
- **Érdekességek:**
- **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett)

58. ábra. Az *Allium carinatum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest

Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - TIMPANI, Ungvár, 376 c.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. - Род Лук - *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знания Украины, Киев, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+carinatum#google_vignette

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALCA24>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.10. Latin név: *Allium carolinianum* Redouté.

Szinoníma:

- o *Allium aitchisonii* Boiss. [Illegitimate]
- o *Allium obtusifolium* Klotzsch
- o *Allium platyspathum* var. *falcatum* Regel
- o *Allium platystylum* Regel
- o *Allium polyphyllum* Kar. & Kir.
- o *Allium polyphyllum* var. *nudicaule* Regel
- o *Allium thomsonii* Baker

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

59. ábra. *Allium carolinianum*

Ismertetőjegyek: Lágyszárú, évelő növény. A hagyma 1,5-2,5 cm nagyságú, tojásdad, hosszúkas, egyesével vagy párosával kapcsolódik a vízszintes rizómához. A burokpikkelylevél barna, bőrszerű.

A mag szár (virágzati szár, tőkocsány) erős, 20-60 cm magas, feléig, negyedéig sima levélhüvellyel fedett.

A levelek száma 5-7, lineárisak, 5-15 mm szélesek tompák, sarlószerűen hajlottak, a széleik csaknem simák, rövidebbek a mag szárnál.

A buroklevél (spatha) megmaradó a virágzattal megegyező nagyságú, két szárnyú, röviden kihegyezett.

Az ernyő gömbös tömött, sokvirágú. A virágok tojásdad harangalakúak, a virágkocsányok egyforma hosszúak, meg-

60. ábra. Az *Allium carolinianum* hagymája

egyeznek vagy legfeljebb kétszer hosszabbak a lepelleveleknél, fellevél nélküliek. A lepellevél tompa, színe halványpiros, sötét rózsaszín, vagy fehér alig kivehető érrel, hossza 5-8 mm.

A porzósálak 1-1,5-szer hosszabbak a lepelnél, ár alakúak, az alapnál egymással és a lepelvel is összenőtték. A belsők az alapnál kétszer vaskosabbak a külsőknél.

A bibeszál kilóg a lepelből. A magház majdnem gömbölyű, a nektárium homorú.

- **Virágzás:** június-szeptember

- **Termet:** 40-100 cm

- **Térigény:**

- **Termés:** A termés 1,5-szer kisebb a lepelnél. A magvak háromszögűek, laposak, tojásdadok vagy majdnem gömbölyűek, 2 mm hosszúak, 1,5 mm szélesek.

- **Élőhely:** kavicsos talaj

- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Belső-Mongólia, Tibet, Hszincsiang), Közép-Ázsia (Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Üzbegisztán), Mongólia, Nyugat-Ázsia (Afganisztán), Ázsia trópusi része - Indiai szubkontinens (Kelet-Himalája, Nepál, Pakisztán, Nyugati Himalája).

- **Fagytűrési zóna:**

- **Érdekességek:**

- **Védettségi státusz:** -

61. ábra. Az *Allium carolinianum* virágzata

62. ábra. Az *Allium carolinianum* magvai

63. ábra. Az *Allium carolinianum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - ТИПРАНИ, Ungvár, 376 с.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027456

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: https://pfaf.org/User/Plant.aspx?LatinName=Allium+aflatunense#google_vignette

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.11. Latin név: *Allium clathratum* Ledeb.

Szinoníma: -

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú növény. A hagyma egyesével vagy párosan kapcsolódik a gyöktörzshöz, 0,7-1 cm széles, 5-10 cm hosszú, hengeres kúpos, a burokpikkelylevél szürkésbarna, durván rostos szerkezetű.

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) 20-50 cm hosszú, kerek, bordázott, egyharmadáig levélhüvelyekkel borított.

A levelek száma 3, félhengerek, szélességük 0,5-2 mm, simák, kissé rövidebbek vagy a szárral megegyező hosszúságúak.

A buroklevél (spatha) megmaradó, röviden kihegyesedő, másfélszer rövidebb az ernyőnél.

Az ernyős virágzat általában félgömbös, sokvirágú, tömött. A virágkocsányok hosszúak 2-3-szor (vagy még többször) is hosszabbak a lepelnél, fellevelesek. A virág keskeny, harangalakú, a lepellevél rózsaszínű vagy halványrózsaszínű, vörös középérrel. **4-5 mm hosszú, 1-1,5 mm széles, lineáris vagy lineáris-lándzsás, tompa, a csúcs háromszögletű, a külsők kissé rövidebbek, mint a belsők.**

A porzósálak másfélszer vagy kétszer hosszabbak a lepelnél, az alpnál egymással és a lepelvel összenöttek, a külsők áralakúak, a belsők kiszélesedők épek, **vagy egy két foggal mind két oldalon.**

A magház gömbös (subglobose), homorú, nektáriumokkal az alpnál. A bibeszál hosszan kinyúlik a lepelből, a bibe pontozott.

64. ábra. Az *Allium clathratum* hagymája

65. ábra. Az *Allium clathratum* magvai

- **Virágzás:** június
- **Termet:** 20-50 cm
- **Térigény:**
- **Termés:** A tok valamivel kisebb a lepelnél, széles elliptikus szárnyakkal.
- **Élőhely:** száraz lejtők, sziklák, sztyepp, kavicsos köves lejtők
- **Elterjedés:**
Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület), Közép-Ázsia (Kazahsztán), Mongólia, Szibéria (Altaj, Krasznojarszk, Tuva, Nyugat-Szibéria)
- **Fagytűrési zóna:**
- **Érdekességek:**
- **Védettségi státusz:** -

66. ábra. Az *Allium carolinianum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Мінск, 573 с.
Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Київ, 287 с.

Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=3&taxon_id=240001017

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.12. Latin név: *Allium cristophii* Trautv.

Szinoníma:

- o *Allium albopilosum* C.H.Wright
- o *Allium bodeanum* Regel
- o *Allium walteri* Regel
- o *Caloscordum cristophii* (Trautv.) Banfi & Galasso

Magyar név: Léggömbhagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú növény. A hagyma gömb alakú, 2-4 cm **vastag**, a burokpikkelylevél szürke, papírszerű.

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) vaskos, bordázott, 5-15 mm átmérőjű, hossza 15-40 cm, az alapnál a talajba süllyedt, a levelekkel kb. egyforma hosszúságú.

A levelek száma 2-7, szélességük 1-3 cm, hosszuk 15-45 cm. A levél keskeny, szíjszerű, vagy hosszúkas lineáris, felálló, kékeszöld, a fonákán molyhos. A levelek a virágzást követően elszáradnak.

A buroklevél (spatha) 2-3-szor (akár 4-szer) rövidebb az ernyőnél, röviden kihegyesedő.

Az ernyő átmérője 10-20 cm, félgömbös ritkábban gömbös, sokvirágú, laza, a virágok száma 30-80. A virágkocsányok majdnem egyformák, 2-5-ször néha még többszörösen is hosszabbak a lepelnél, fellel nélküliek. A virág csillagalakú, a

67. ábra. *Allium cristophii*

68. ábra. Az *Allium cristophii* hagymája

69. ábra. Az *Allium cristophii* virágzata

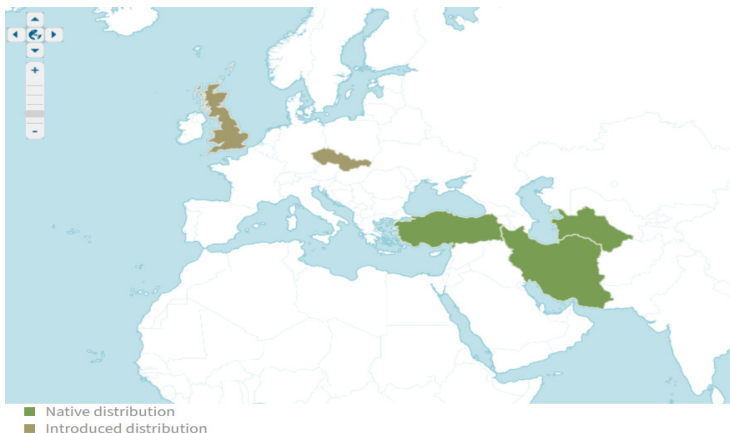
lepellevél 1-2 cm hosszú, lila színű, fémes árnyalatú, keskeny-háromszögletű, hegyesvégű, elvirágzás után felfelé hajló, kemény.

A porzószálok kétszer rövidebbek a lepelnél, az alapnál mind egymással, mind a lepelével össze-forrtak, egyformák, az alapnál kiszélesedők, majd hirtelen lineárisan ár alakúvá lesznek.

70. ábra. Az *Allium cristophii* magvai

- **Virágzás:** május-június
- **Termet:** 20-50 (90) cm
- **Térigény:** 20-30 cm
- **Termés:** A termések fordított tojásdadok, 6 mm átmérőjűek, a lepellevél kiszáradnak és a termésen maradnak.
- **Élőhely:** sivatagi előhegységtől, a hegyi sztyepp övezetig
- **Elterjedés:**
- **Őshonos:** Ázsia mérsékelt övi része - Közép-Ázsia (Türkmenisztán), Nyugat-Ázsia (Irán, Törökország).
- **Betelepített (behurcolt):** Közép-Európa (Szlovákia, Csehország), Észak-Európa (Nagy-Britannia).
- **Fagytűrési zóna:** 7-10
- **Érdekességek:** Dísznövényként is termesztik.
- **Védettségi státusz:** -

71. ábra. Az *Allium cristophii* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest

Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - ТИМПАНИ, Ungvár, 376 с.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Київ, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.13. Latin név: *Allium fistulosum* L.

Szinoníma:

- o *Cepa fissilis* Garsault
- o *Cepa fistulosa* (L.) Gray
- o *Cepa ventricosa* Moench
- o **Kepa** *fistulosa* (L.) Raf.
- o *Porrum fistulosum* (L.) Schur
- o *Phyllodolon fistulosum* (L.) Salisb.
- o *Schoenissa caucasea* Salisb.
- o *Allium bouddae* Debeaux
- o *Allium globosum* M.Bieb.
- o *Allium kashgaricum* Prokh.
- o *Allium moly* Griseb. & Schur ex Regel
- o *Allium moschatum* Sint. ex Regel
- o *Allium ochroleucum* Rchb.
- o *Allium paniculatum* Ker Gawl.
- o *Allium rupestre* Fisch. ex Schrank
- o *Allium sauranicum* Besser
- o *Allium saxatile* Pall.
- o *Allium stevenii* Willd. ex Ledeb.
- o *Allium tauricum* Pall. ex G.Don
- o *Allium tauricum* (Besser ex Rchb.) Grossh.
- o *Allium tenuifolium* Schur
- o *Allium fistulosum* var. *caespitosum* Makino
- o *Allium fistulosum* var. *giganteum* Makino

Magyar név: Téli sarjadékhagyma, téli hagyma, csöves hagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú növény. Hagymája hengeres és csak ujjnyi vastagságúra növekszik, esetenként ki sem fejlődik. A vad fajnál a hagyma a gyöktörzshöz kapcsolódik.

72. ábra. Az *Allium fistulosum* hagymája

73. ábra. Az *Allium fistulosum* virágzata

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) csöves, alsó harmadában felfújt, 60-80 cm hosszú, akár 1 méter magasságot is elérhet. Magasan levélhüvelyes.

Levele felfújt.

Az ernyő gömbös, sokvirágú. A virágkocsány vékony 2-3-szor hosszabb a lepelnél, felleveles. A virág harangalakú, a lepellevél sárgás, halványzöld, megnyúlt kihegyesedő.

A porzószáll 2-3-szor hosszabb a lepelnél, ép.

- **Virágzás:** június-augusztus
- **Termet:** 60-100 cm
- **Térigény:** 20-30 cm
- **Termés:** A magvak háromszögűek vagy tojásdadok, 3 mm hosszúak, 1,5-2 mm szélesek, laposak, feketék.

- **Élőhely:** agyagos, homokos talaj

- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Észak-Közép Kína, Dél-Közép-Kína).

- **Betelepített (behurcolt):** Afrika, Nyugati Indiai-óceán (Seychelle-szigetek), Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Belső-Mongólia), Kelet-Ázsia (Korea), Közép-Ázsia (Kazahsztán), Orosz Távol-Kelet (Magadan), Ázsia trópusi része - Indokína (Kambodzsa), Pápua (Salamon-szigetek), Kelet-Európa (Közép-európai Oroszország, Kelet-európai Oroszország, Dél-európai Oroszország), Közép-Európa (Csehország, Szlovákia), Észak-Európa (Norvégia), Délkelet-Európa (Bulgária, Kréta), Délnyugat-Európa (Franciaország), USA északi középső része (Illinois), Szubarktikus Amerika (Alaszka, Északnyugati területek), Dél-Amerika - Karib-térség (Trinidad-Tobago).

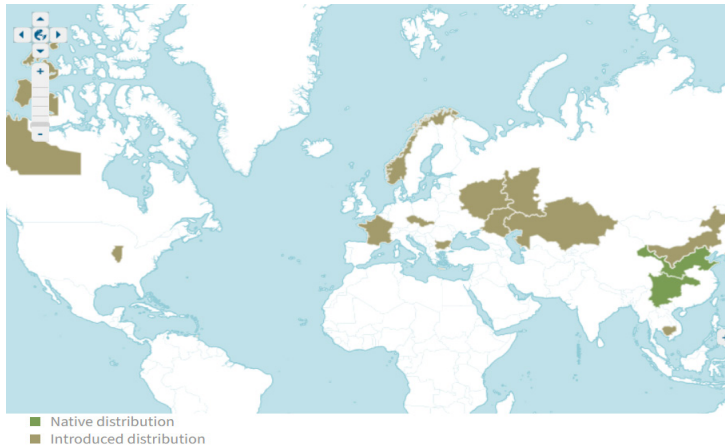
- **Fagytűrési zóna:** 5-9 °C

- **Érdekességek:** Közkedvelt termesztett növény. Jó mézelő, Kínában gyógynövényként is ismert. Izzasztó, fájdalomcsillapító hatása miatt pl. gyomorbántalmakra is alkalmazzák. Kultúrnövény, Kazahsztánban, Szibériában és Távol-Keleten termesztik.

- **Védettségi státusz:** -

74. ábra. Az *Allium fistulosum* magvai

75. ábra. Az *Allium fistulosum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest
- Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. – TIMPANI, Ungvár, 376 c.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. Liliopsida. – Беларуская навука, Минск, 573 c.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. – Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 c.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – Alliaceae (Liliaceae, Amaryllidaceae). – Знання України, Киев, 287 c.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+fistulosum>

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALFI4>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.14. Latin név: *Allium flavescens* Besser

Szinoníma:

o *Allium angulosum* var. *flavescens* (Besser) Regel

Magyar név: Halovány vadhagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Lágyszárú évelő növény.

A hagymák a vízszintes rizómán tömötten helyezkednek el, kúposak, 0,5-0,7 cm átmérőjűek. A burokpikkelylevél feketés, majdnem bőrszerű.

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) 10-25 cm magas, vékony, enyhén bordázott, felálló, gyakran csavarodott.

A levelek a magszár tövé-nél csoportosulnak, rövidebbek a szárnál, számuk 6-8, szálalakú, félig hengeresek, barázdáltak, üregesek, 0,5-0,7 mm szélesek, vöröses árnyalatúak, szélük érdes.

A burokleveél (spatha) kétszer rövidebb az ernyőnél, röviden kihegyesedő, megmaradó. A virágzat sárgás virágokból áll, gömbös vagy félgömb alakú többvirágú ernyő. A kocsányok egyformák, 2-3-szor hosszabbak a lepelnél. A lepellevélek nem egyformák, a külsők tojásdadok rövidebbek, a belsők hosszabbak hosszúkás-lándzsásak vagy hosszúkásak, csaknem épszelűek, 3-4 mm hosszúak, sárgásak, alig észrevehető erezzel. A porzósálak egyformák vagy kissé hosszabbak a lepellevélnél, tövüknél egymással és a lepel-

76. ábra. *Allium flavescens*

77. ábra. Az *Allium flavescens* virágzata

véllel összeforrtak, a belsők 1,5-szer szélesebbek a külsőknél. A termő kiemelkedik a lepelből. A bibe háromkaréjú.

- **Virágzás:** június-július

- **Termet:** 10-25 cm

- **Térigény:**

- **Termés:** A toktermés valamivel rövidebb a lepelnél, majdnem gömbölyű. A magvak háromszögűek vagy gömbölyűek, feketék, ránkosak, csőröcskések.

- **Élőhely:** sztyeppe, alacsony dombvidékek füves lejtői

- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Közép-Ázsia (Kazahsztán), Szibéria (Altaj, Nyugat-Szibéria), Kelet-Európa (Kelet-európai Oroszország, Dél-európai Oroszország, Ukrajna), Dél-kelet-Európa (Bulgária, Románia).

- **Fagytűrési zóna:**

- **Érdekességek:**

- **Védettségi státusz:** -

78. ábra. Az *Allium flavescens* virágzata

79. ábra. Az *Allium flavescens* magvai

80. ábra. Az *Allium flavescens* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest
- Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - ТИМПАНИ, Ungvár, 376 с.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Малышева Л.И., Г. А. Пешковой (ред.) (1987): Флора Сибири. Том 4., *Araceae - Orchidaceae*. - Наука, Новосибирск, 248 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae (Liliaceae, Amaryllidaceae)*. - Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <http://skazka.nsk.ru/atlas/id.571>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.15. Latin név: *Allium galanthum* Kar. & Kir.

Szinoníma:

o *Allium pseudocepa* Schrenk

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő hagymás növény. A hagymák kúpos-hengeresek, 1,5-2,5 cm átmérőjűek, a burokpikkelylevél vörösesbarna, fényes, vékonybőrszerű ép. A hagymák többsével kapcsolódnak a rizómához.

A mag szár (virágzati szár, tölcocsány) erős, 20-50 cm magas, a csúcs felé fokozatosan keskenyedek, a tövénél, sima hüvelylevelekkel fedett.

A levelek száma 2-(3) hengeresek, felfűjtak, üregek, folyamatosan keskenyedők, 3-10 mm szélesek, 2-szer rövidebbek, mint a mag szár.

A buroklevél (spatha) 1,5-2-szer rövidebb az ernyőnél, kétszárnyú, megmaradó.

Az ernyő félgömb alakú vagy gyakran gömbös, sokvirágú tömött. A virágkocsány egyforma, 2-3-szor hosszabb a lepelelénél, kevés számú fellevelel. A virág csillagalakú. A lepelelevelek hosszúkásak, tojásdad-hosszúkásak, tompák, matt fehérek alig észrevehető érrel, méretük 3,2-5x1,8-2,2 mm közötti, egyenlő hosz-

81. ábra. *Allium galanthum*

82. ábra. Az *Allium galanthum* hagymái

szúságúak a külsők csak kissé rövidebbek a belsőknél. A porzósálak épek, árszerűek, alig hosszabbak a lepelnél, az alapnál a lepelvel gyűrűszerűen forrtak össze.

A magház kúpos, homorú, nektáriumok találhatóak az alapnál. A bibeszál rövidebb a lepelnél.

- **Virágzás:** június-július, rovarmegporzású

- **Termet:** 20-50 cm

- **Térigény:**

- **Termés:** A tok valamivel hosszabb, mint a lepel

- **Élőhely:** kavicsos, sziklás lejtőkön, a sivatagi síkságoktól a középhegységig

- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület), Közép-Ázsia (Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán), Mongólia, Szibéria (Altaj).

- **Fagytűrési zóna:** -29 °C.

- **Érdekességek:** Minden része ehető.

- **Védettségi státusz:** Data Deficient (hiányosan ismert)

83. ábra. Az *Allium galanthum* virágzata

84. ábra. Az *Allium galanthum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Голоскоков В.П. (Ред.) (1969): Иллюстрированный определитель растений Казахстана. Том 1. – Наука, Алма-Ата, 644 с.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. – Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. – Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Мальшева Л.И., Г. А. Пешковой (ред.) (1987): Флора Сибири. Том 4., *Araceae* - *Orchidaceae*. – Наука, Новосибирск, 248 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). – Знания Украины, Киев, 287 с.

Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027481

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+galanthum>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.16. Latin név: *Allium backhousianum* Regel

Szinoníma: *Allium gulczense* B. Fedtsch

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Hagymás évelő lágyszárú növény. Hagyma tojásdad-gömb alakú, 2-6 cm átmérőjű. A burokpikkelylével szürkés, feketés, papírszerű.

A mag szár (virágzati szár, tőkocsány) 80-150 cm magas, robosztus, sima gyengén kidomborodó erekkel, az alpnál levélhüvelyekkel borított.

A levelek száma 6-8, szíjszerűek, a külsők 2-10 cm szélesek, kékesszürkék, a szélein simák, sokkal rövidebbek, a kocsáynál.

A buroklevél (spatha) röviden kihegyesedő, valamivel rövidebb a kocsáynál és másfélszer rövidebb az ernyőnél.

Az ernyő szinte gömbölyű, sokvirágú tömött. A kocsányok nem egyformák 2-4-szer hosszabbak a lepelnél, fellelél nélküliek. A virág csillagalakú, a lepellevél hossza kb. 11 mm, fonalas-lineáris, hegyes. Az alaptól a csúcs irányába folyamatosan szűkülő, színe fehér, zöldes középérrel. Virágzás után lehajló, csavarodott.

A porzósálak kissé hosszabbak a lepelnél, az alpnál összenőtek a lepellet. A belsők 1,5-szer szélesebbek a külsőknél. A külsők ár alakúak.

85. ábra. Az *Allium gulczense* hagymája

86. ábra. Az *Allium gulczense* virágzata

A magház ülő durva felszínű.

• **Virágzás:** május, termésérés június-július

• **Termet:** 80-150 cm

• **Térigény:**

• **Termés:** A tok 6 mm átmérőjű, gömbös.

• **Élőhely:** sziklákon nő, 1200-1500 m tengerszint feletti magasságban.

• **Elterjedés:** Közép-Ázsia Kirgizisztánban endemikus faj. Alay- és Fergana-hegység.

• **Fagytűrési zóna:**

• **Érdekességek:** A hagymákat a Kirgiz Köztársaság Nemzeti Tudományos Akadémiájának Botanikus Kertjében termesztik, ritka dísznövényként tartják számon. Az Alaj hegységből írták le a fajt. (Guylcha folyó). Ritka dísznövény.

• **Védettségi státusz:** -

87. ábra. Az *Allium gultschense* magvai

Felhasznált irodalom:

Голоскоков В.П. (Ред.) (1969): Иллюстрированный определитель растений Казахстана. Том 1. – Наука, Алма-Ата, 644 с.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. – Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. – Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Мальшева Л.И., Г. А. Пешковой (ред.) (1987): Флора Сибири. Том 4., *Araceae - Orchidaceae*. – Наука, Новосибирск, 248 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). – Знания Украины, Киев, 287 с.

Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027481

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: [https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName= Allium+galanthum](https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+galanthum)

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.17. Latin név: *Allium hymenorrhizum* Ledeb.

Szinoníma:

- o *Allium hymenorrhizum* var. *hymenorrhizum* (ellenőrizetlen)
- o *Allium macrorrhizum* Boiss.
- o *Allium hymenorrhizum* var. *dentatum* J.M.Xu

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú növény. A hagyma hengeres-kúp alakú, 1-2 cm átmérőjű, egyesével vagy többesével kapcsolódik a rizómához. A buroklevél fényes bőrszerű vöröses-barna hasogatott.

A magzár (virágzati szár, tőkocsány) 30-90 cm, kb. a közepéig különálló levélhüvelyekkel fedett.

A levelek száma 4-6, lineárisak 2-5 mm szélesek, laposak, simák, általában felállóak, rövidebbek a magzárnál.

A buroklevél (spatha) röviden kihegyesedő, **egy kagylós, egy részből áll**, megmaradó vagy lehulló, valamivel rövidebb vagy egyforma az ernyővel.

Az ernyő félgömbös, gömbös, tömött sokvirágú. A virág harangalakú, a virágkocsány egyenlőtlen hosszúságú, 1,5-2-szer hosszabb a lepelnél, fellelél nélküli. A lepellevelek halvány rózsaszínűek vagy lilás rózsaszínűek kevésbé észrevehető érrel, tompák vagy kihegyesedők, a külsők lándzsásak, elliptikus-lándzsásak 4-4.5x1,1-1,2 mm nagyságúak, valamivel rövidebbek a belsőknél. A belsők, hosszúkásak, hosszúkás-elliptikusak, 4,6-5,5x1,3-1,6 mm.

A porzósál 1,5-2-szerese a lepelnek, az alapnál mind egymással, mind a lepelvel összeforrtak, majdnem egyformák, áralakúak.

A magház a tojásdadtól a majdnem gömbösig változó, homorú nektáriumokkal az alapnál. A bibeszál jelentősen **kinyúló**.

- **Virágzás:** augusztus
- **Termet:** A tok megegyezik a lepel méretével.
- **Térigény:**

- **Termés:** A magvak tojásdadok, 3 mm hosszúak, 2 mm szélesek, némileg domborúak, feketék.

- **Élőhely:** nedves-, szikes rét, hegyi füves-nyírkos rét

- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület), Közép-Ázsia (Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Üzbegisztán), Mongólia, Szibéria (Altaj), Nyugat-Ázsia (Afganisztán, Irán, Törökország), Kelet-Európa (Kelet-európai Oroszország).

- **Fagytűrési zóna:**

- **Érdekességek:**

- **Védettségi státusz:** -

88. ábra. Az *Allium hymenorrhizum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - TIMPANI, Ungvár, 376 c.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. - Род Лук - *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=240001026

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.18. Latin név: *Allium karataviense* Regel

Szinoníma:

- o *Allium cabulicum* Baker
- o *Allium karataviense* var. *granitovii* Priszter
- o *Allium singulifolium* Rech.f.
- o *Allium karataviense* subsp. *henrikii* Rukšāns

Magyar név: Karataui hagyma, kéknyelvű hagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú. A hagyma majdnem gömb alakú, átmérője 2-7 cm, hossza 2-6 cm. A burokpikkely feketés vagy szürkés papírszerű, felhúzódik a magszár nyakáig, hosszanti irányban felszakadozó.

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) egyenes vagy ívelt, hengeres vagy lapított, kúp alakú az alap felé szélesedő, vaskos, sima, 8-30 cm magas, átmérője 3-10 mm, a szár színe a zöldtől a bordóig változó, néha akár feléig a talajba süllyed, a föld alatt levélhüvelybe burkolt.

A levelek száma 1-3, szélesek majdnem elliptikusak, szétterülők, sötétzöldek, tömörek, simák, 17-44 cm hosszúak, 3-11 cm átmérőjűek. A levélszélek simák, a levélfonák gyakran lilás árnyalatú, fokozatosan elvékonyodó csúcsban végződik.

A virágzati buroklevél (spatha) majdnem másfélszer rövidebb, mint a virágzat, sima, sötét erezetű, röviden kihegyesedő, 2 részre hasadó, megmaradó.

A virágzat gömb alakú, sokvirágú, sűrű, 4-14 cm átmérőjű.

89. ábra. Az *Allium karataviense* virágzó példánya

90. ábra. Az *Allium karataviense* hagymája

A virágkocsány egyenes, egyforma hosszúságú, 1,5-6 cm, hengeres, fellelél nélküli.

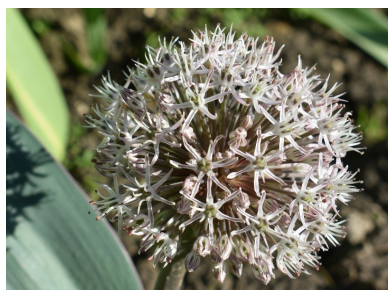
A csillagalakú virágtakaró lepellevelei 6-9 mm hosszúak, világos rózsaszín-, lila színűek, sötétebb érrel a fonákon, lineáris- vagy lineáris-lándzsásak, tompák, később lefelé hajlanak, csavartak.

A porzósálak 6-9 mm hosszúak, egyformák vagy kissé hosszabbak a lepelnél, világos rózsaszínűek sötétebb alappal, háromszög alakúak. Az alapnál összenőttek a lepelével, felül egymással forrtak össze, ár alakúak. A belsők másfélszer szélesebbek a külsőknél. A porzók hosszúságuk, 1-1,5 mm hosszúak, sötét rózsaszínűek.

A magház egy szárú, érdes, háromszög alakú. A bibeszál kúp alakú, világos rózsaszínű, 3-5 mm hosszú. A tok fordított tojásdad, átmérője 3-10 mm, hossza szintén 3-10 mm.

91. ábra. Az *Allium karataviense* magvai

92. ábra. Az *Allium karataviense* virágzata

- **Virágzás:** május-június
- **Termet:** 10-30 cm
- **Térigény:** 20-50 cm
- **Termés:** Lapos, kerek, 2-3 mm átmérőjű.
- **Élőhely:** köves sziklákon, törmelékes lejtőkön, bozotos területeken, száraz sztyeppéken, félsivatagokban alsó hegyvidéki övben, 1200-1600 méteres magasságban

• **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia-mérsékelt övi része - Közép-Ázsia (Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Üzbegisztán), Nyugat-Ázsia (Afganisztán).

- **Fagytűrési zóna:** 7-9

• **Érdekessegek:**

- **Védettségi státusz:** -

93. ábra. Az *Allium karataviense* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. – Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. – Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). – Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.19. Latin név: *Allium kokanicum* Regel

Szinoníma:

- o *Allium caricoides* Regel
- o *Allium filifolium* Regel
- o *Allium hoeltzeri* Regel

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Hagymás évelő lágyszárú geofiton. A hagyma majdnem hengeres, 10 mm átmérőjű, a függőlegesen fejlődő rizómán ül.

A buroklevél barna, bőrszerű, ép.

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) kerek, hossza 20 cm, az alapnál levélhüvelyes.

A levél fonalas, barázdált, száma 3-4, szélessége 1,5 mm, szőrös, érdes, hossza megegyezik a tőkocsányával.

A buroklevél (spatha) megmaradó, az ernyővel megegyező nagyságú vagy ritkábban valamivel hosszabb. A buroklevél **csőre** vagy megegyezik a buroklevél alapjával, vagy kétszer hosszabb annál.

A virágzat félgömbös vagy gömbös, tömött, általában kevés virágú. A virágkocsányok egyformák, rövidebbek vagy körülbelül megegyeznek a lepel nagyságával, fellevelesek. A virág széles harangalakú. A 4-5 mm-es, kihegyesedő, majdnem egyforma rózsaszín lepelevelek hosszúkásak, lila érrel.

94. ábra. *Allium kokanicum*

95. ábra. Az *Allium kokanicum* hagymái

A porzósál $\frac{1}{4}$ -szer vagy 1,5-szer hosszabb a lepelnél. Az alapnál egymással és a lepellevéllel is összeforrtak többé-kevésbé lilásak. A külsők ár alakúak, a belsők 1,5-szer szélesebbek a külsőknél, az alapnál kétfogúak.

A bibeszál kinyúlik a lepelből.

- **Virágzás:** július-augusztus

- **Termet:** 20 cm

- **Térigény:**

- **Termés:** A tok valamivel kisebb a lepelnél.

- **Élőhely:** kavicsos, sziklás lejtő

- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület), Közép-Ázsia (Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Üzbegisztán), Nyugat-Ázsia (Afganisztán), Ázsia trópusi része - Indiai Szubkontinens (Pakisztán, Nyugat-Himalája).

- **Fagytűrési zóna:**

- **Érdekességek:**

- **Védettségi státusz:** -

96. ábra. Az *Allium kokanicum* virágzata

97. ábra. Az *Allium kokanicum* magvai

98. ábra. Az *Allium kokanicum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Голоскоков В.П. (Ред.) (1969): Иллюстрированный определитель растений Казахстана. Том 1. – Наука, Алма-Ата, 644 с.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. – Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. – Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). – Знания Украины, Киев, 287 с.

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.20. Latin név: *Allium lineare* L.

Szinoníma:

- o *Porrum lineare* (L.) Raf.
- o *Allium christii* Janka
- o *Allium confertum* Fisch.
- o *Allium deflexum* Willd.
- o *Allium halleri* Crantz
- o *Allium tortuosum* Willd. ex Schult. & Schult.f.

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: A hagyma magányosan vagy párosan fejlődik, hengeres-kúp alakú, 0,5-1,5 cm átmérőjű, szürkésbarna színű. A buroklevél barna, rostos (retikuláris).

A mag szár (virágzati szár, tőkcsovány) 30-60 cm hosszú, kerek, sima, enyhén bordázott, egyharmadáig vagy feléig, különálló, sima, hüvely-levelekkel borított.

A levelek száma 3-4, keskeny lineárisak, 1-3 mm szélesek, 18 cm hosszúak, felülről laposak, alulról domborúak, a levélszél sima, vagy egyes szerzők szerint enyhén fogazott, a levelek rövidebbek a szárnál.

A buroklevél (spatha) megmarad, röviden kihegyezett, rövidebb, kb. 1,5-szer rövidebb a lepelnél. A virágzat gömbös, sokvirágú, a virágkocsányok egyformák, vékonyak (1,5) 2-3-szor hosszabbak a lepelnél, fellevelek. A virág harangalakú, a lepel-levelek élénk rózsaszínűek vagy világos lilák, alig észrevehető érrel, 0,4-0,5 cm szélesek, megnyúltak, hosszúkásak, elliptikus tompák, a külsők valamivel rövidebbek.

99. ábra. Az *Allium lineare* hagymája

100. ábra. Az *Allium lineare* virágzata

A porzósálak 1,5-2-szer hosszabbak a lepelnél, az alapnál egymással és a lepellevelekkel is összeforrtak. A külsők ár alakúak, a belsők az alapnál kiszélesedők.

A bibeszál kinyúlik a lepelből. A bibe pontozott. A magház tojásdad-gömbös alapjánál a nektárium homorú.

- **Virágzás:** június-július

- **Termet:** 20-60 cm

- **Térigény:**

- **Termés:** A széles elliptikus szárnyas tok egyforma vagy valamivel hosszabb a lepelnél. A magvak tojásdadok vagy lándzsásak, 4 mm hosszúak, 2 mm szélesek, némileg domborúak, feketék.

- **Élőhely:** sztyeppe, alacsony dombvidék kavicsos lejtői

- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület), Közép-Ázsia (Kazahsztán), Mongólia, Szibéria (Altaj, Nyugat-Szibéria), Kelet-Európa (Közép-európai Oroszország, Kelet-európai Oroszország, Dél-európai Oroszország, Ukrajna).

- **Fagytűrési zóna:** -23 °C

- **Érdekességek:**

- **Védettségi státusz:** Data Deficient (hiányosan ismert)

101. ábra. Az *Allium lineare* virágzó példánya

102. ábra. Az *Allium lineare* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - TIMPANI, Ungvár, 376 с.
- Голоскоков В.П. (Ред.) (1969): Иллюстрированный определитель растений Казахстана. Том 1. - Наука, Алма-Ата, 644 с.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. - Род Лук - *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Київ, 287 с.

Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027498

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.21. Latin név: *Allium maackii* (Maxim.) Prokh. ex Kom.

Szinoníma:

- o *Allium lineare* var. *maackii* Maxim.
- o *Allium prokhanovii* (Vorosch.) Barkalov
- o *Allium splendens* subsp. *prokhanovii* Vorosch.

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Hagymás évelő, lágyszárú geofiton. A hagyma hosszúságú tojásdad, 1-1,5 cm vastag, 2-5 cm hosszú, egyesével vagy csoportosan rövid rizómához kapcsolódik. A hagymaburok sárgás barna rostos (retikuláris). A belső rétegek bőrszerűek.

A mag szár (virágzati szár, tőkocsány) 20-50 cm hosszú, kerek, sima, többé-kevésbé bordázott, 1/4 - 1/3 részéig sima levélhüvelyekkel borított.

A levelek száma 2-3, keskeny-lineárisak, laposak 1-3 mm szélesek, az alapnál enyhén keskenyedők. A levél szél sima vagy érdesen fogazott, rövidebb a tőkocsánynál.

A buroklevél (spatha) megmarad, öviden kihegyezett, 1,5-szer rövidebb a lepeknél.

A virágzat félgömbös vagy gömbös, sokvirágú, többé-kevésbé tömött. A virágkocsányok majdnem egyformák 1,5-2-szer hosszabbak a lepeknél, van fellelél. A virág harangalakú, a lepelevek rózsaszínűek, jól kivehető lila érrel, 4-5 mm hosszúak,

103. ábra. *Allium maackii*

104. ábra. Az *Allium maackii* hagymája

megnyúlt-elliptikusak, vagy csak megnyúltak, 4-5×1,5-2 mm-esek, csúcsuk tompa, a külsők kissé rövidebbek.

A porzósálak 1,5-2-szer hosszabbak a lepelnél, egymással és a lepelrel is összenőtek. A külsők ár alakúak, a belsők az alapnál kiszélesednek, mindkét oldalukon 1-1 fogúak, a fogak néha villásak.

A magház majdnem gömbös, alapjánál a nektárium homorú.

A bibeszál hosszan kinyúlik a lepelből. A bibe félgömbös.

- **Virágzás:** június-július

- **Termet:**

- **Térigény:**

- **Termés:** A tok valamivel rövidebb a lepelnél.

- **Élőhely:** száraz lejtő, sziklás-köves helyeken

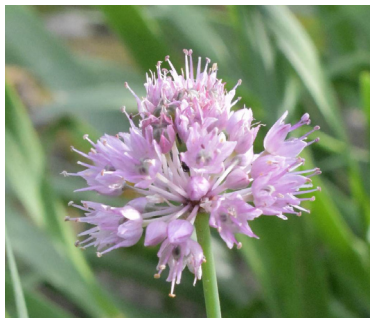
- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Mandzsúria), Orosz Távol-Kelet (Amur, Habarovszk, Kuril-szigetek, Primorje, Szahalin), Szibéria (Jakutföld).

- **Fagytűrési zóna:**

- **Érdekességek:**

- **Védettségi státusz:** -

105. ábra. Az *Allium maackii* virágzata

106. ábra. Az *Allium maackii* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. - Род Лук - *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=240001034

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.22. Latin név: *Allium marginatum* Janka

Szinoníma:

- o *Allium longispathum* subsp. *marginatum* (Janka) Nyman
- o *Allium paniculatum* var. *marginatum* Janka
- o *Allium paniculatum* subsp. *marginatum* (Janka) Soó

Magyar név: bugás hagyma, vöröses hagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Hagymás évelő lágyszárú geofiton. Magszára (virágzati szára, tőkocsánya) 20-80 cm magas karcsú, hengeres.

Levelei vékonyak, 1-5 mm szélesek, lapítottak.

A buroklevél (spatha) 6-10 cm hosszú. Közvetlenül a virágzat alatt eredő két, általában eltérő nagyságú szárnyból áll, amelyek jóval túlnőnek a virágzaton; tövüknél szélesek, majd hosszan elkeskenyedők, csúcsuk szálkaszerű.

Virágzata laza, szétálló. Az egyes virágok 1-4 cm hosszú kocsányokon ülnek, melyek gyakran lehajlók. A lepellevelek 5-6 (-8) mm hosszúak, fehérek, zöldes fehérek vagy ritkábban rózsaszínűek, fonákukon hosszanti halványzöld vagy pirosas érrel.

A porzók a lepelből nem állnak ki.

107. ábra. *Allium marginatum*

108. ábra. Az *Allium marginatum* hagymája

- **Virágzás:** július-augusztus

- **Termet:** 20-80 cm

- **Térigény:**

- **Termés:**

- **Élőhely:** löszpuszta réteken, pusztafüves lejtőkön, száraz tölgyesek tisztásain, erdőszéleken, karsztbokor erdőkben, sziklacserjésekben

- **Elterjedés:**

Őshonos: Európa - Közép-Európa (Szlovákia, Csehország, Magyarország)

- **Fagytűrési zóna:**

- **Érdekességek:**

- **Védettségi státusz:** -

109. ábra. Az *Allium marginatum* virágzata

110. ábra. Az *Allium marginatum* virágzó példánya

111. ábra. Az *Allium marginatum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знания Украины, Киев, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.23. Latin név: *Allium moly* L.

Szinoníma:

- o *Cepa moly* (L.) Moench
- o *Kalabotis moly* (L.) Raf.
- o *Allium aureum* Lam.
- o *Allium flavum* Salisb.
- o *Allium moly* var. *bulbilliferum* Rouy
- o *Nectaroscordum moly* (L.) Galasso & Banfi

Magyar név: aransárga hagyma

Család: *Amaryllidaceae*

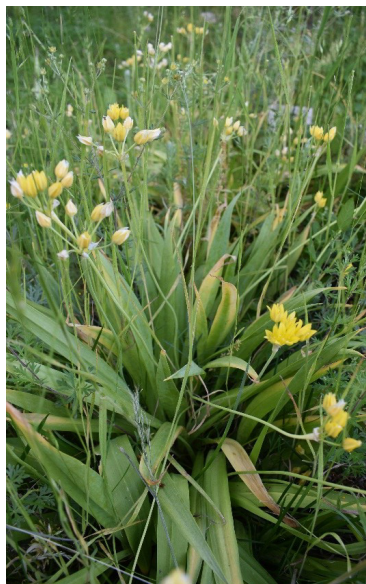
Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú hagymás növény, gyepesedő. A hagymák kicsik kerekded-tojásdadok, oválisak szürkésfehérek, átmérőjük legfeljebb 2,5 cm.

A mag szár (virágzati szár) 35-45 cm magas, keskeny kerek.

A levelek száma 1-2 (3) egyenes állásúak, lándzsásak, kihegyesedők, laposak a végük felé lehajlók. A levéllemez 20-34 cm hosszú, 1-4 cm széles. A levelek színe szürkészöld vagy zöld.

A szárok egyenesek, hengerek, 15-30 cm magasak.

A virágzat félgömbös vagy lapított laza ernyő, átmérője 4-7 cm. A virágok csillag alakúak, számuk 10-30, a belsők fényes aransárgák, a külsők mattsárgák zöldes középérrel, bordázottak. A virágkocsányok egyenesek, zöldek, hosszuk 1,5-3 cm. A lepellevél hossza 0,9-1,2 cm, szélessége 4-5 mm szabadon állók hosszúkás-elliptikusak, kihegyesedő csúcsúak.

112. ábra. Az *Allium moly* virágzó példánya

113. ábra. Az *Allium moly* virágzata

- **Virágzás:** június
- **Termet:** 20-30 cm
- **Térigény:** 20-30 cm

- **Termés:**

- **Élőhely:** árnyas erdőkben és nedves, meszes helyeken, az alföldtől a középhegységi övig a mediterrán régióban

- **Elterjedés:**

Őshonos: Észak-Afrika (Algéria, Marokkó), Délkelet-Európa (Olaszország), Délnyugat-Európa (Franciaország, Spanyolország). Betelepített (behurcolt): Közép-Európa (Ausztria, Szlovákia, Csehország), Észak-Európa (Írország).

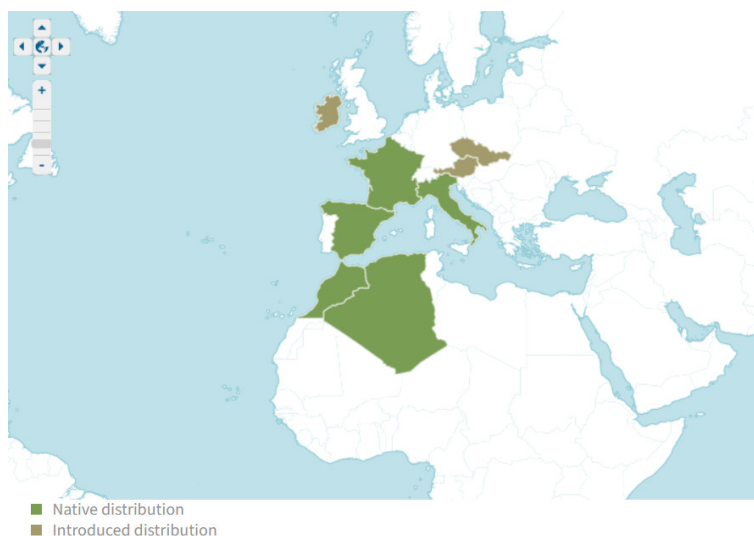
- **Fagytűrési zóna:** 7-9

- **Érdekességek:** A növény hagymája ehető, erős fokhagyma illatú. Gyógyászati és dekoratív célokra is használják. Kertekben dísznövényként ültetik, díszkonyhakertekben vagy alpesi kertekben is nevelhető. Kertekben és veteményeskertekben rovarriasztó növényként ültetik, hogy elűzzenek egyes kártevőket és megvédjék a növényeket bizonyos betegségektől. Vágott virágként is felhasználható, mivel a virágok sokáig frissek maradnak a vázában. Etimológia - A növényt Linné nevezte el a „moli” nevű mitikus fűről, amelyet Homérosz „Odüsszeiájában” említenek. Amikor Odüsszeusz meglátogatta az istennővarázslónőt, Kirkét, ő a legénysége felét sertésekbe változtatta sajttal és borral. Hermész adott Odüsszeusznak egy „moli” nevű fűvet, amely megvédte őt Kirké varázslatától. Kirké, lenyűgözve Odüsszeusz sérthetetlenségétől, beleszeretett és visszaadta barátai emberi létét. Azonban a moly hagyma kinézete egyáltalán nem hasonlít az „Odüsszeiában” leírt varázsfűre.

- **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett)

114. ábra. Az *Allium moly* magvai

115. ábra. Az *Allium moly* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. – Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. – Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). – Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+moly>

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALMO15>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.24. Latin név: *Allium nigrum* L.

Szinoníma:

- o *Canidia magica* (L.) Salisb.
- o *Kalabotis nigrum* (L.) Raf.
- o *Ophioscorodon magicus* (L.) Wallr.
- o *Ornithogalum afrum* Zucc.
- o *Allium afrum* (Zucc.) Kunth
- o *Allium bauerianum* Baker
- o *Allium littoreum* G. Don
- o *Allium magicum* L.
- o *Allium nigrum* Sm.
- o *Allium odorum* Ten.
- o *Allium paniculatum* Viv.
- o *Allium paucibulbosum* (Haw.) Steud.
- o *Allium nigrum* f. *roseum* Maire
- o *Allium nigrum* f. *album* Maire
- o *Allium cyrilli* var. *magicum* (L.) Nyman
- o *Molium paucibulbosum* Haw.
- o *Molium nigrum* (L.) Haw.
- o *Caloscordum nigrum* (L.) Banfi & Galasso

Magyar név: sötétlő hagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú növény. A hagymák száma 4-5, tojásdad, aszimmetrikus 5 cm nagyságú, gömbölyű. A burokpikkely egy vagy több hagymát is burkolhat, világos-sárga, világos-barna, vékony, papírszerű.

A magszár (virágzati szár), egyesével álló, egyenes hengeres, felújított 100 cm magas, 10 mm átmérőjű.

116. ábra. *Allium nigrum* hagymája

117. ábra. Az *Allium nigrum* virágzó példánya

118. ábra. Az *Allium nigrum* virágzata

A levelek száma 3-6, a levéllemez lapos, szélesen barázdált, hosszúsága 60 cm, szélessége 25 mm, a levélszél ép. Levélhüvelyek csak az alpnál, a talajszintben találhatóak.

A virágzati buroklevél (spatha) tojásdad, a csőr kihegyezett 2-4-11 érrel.

A virágzat félgömbös ernyő, tömött 15-75 csillag alakú virággal, amelyek átmérője legfeljebb 6-9 mm. A virágok zöldes-sárgák, 0,6-0,8 centiméteresek. A lepelszirmok fehérek, zöld középső érrel.

A porzósál rövidebb a lepelnél, a portokok ibolyások, vagy sárgák.

A magházak virágzáskor feketés-zöldek, tarajosak, a bibe háromkaréjú.

• **Virágzás:** április-június

• **Termet:** 90 cm

• **Térigény:** 10 cm

• **Termés:**

• **Élőhely:**

• **Elterjedés:**

Őshonos: Észak-Afrika (Algéria, Líbia, Marokkó), Ázsia mérsékelt övi része - Nyugat-Ázsia (Ciprus, Kelet-Égei-sziget, Libanon, Szíria, Palesztina, Törökország), Délkelet-Európa (Bulgária, Görögország, Olaszország, Kréta, Szicília), Délnyugat-Európa (Baleár-szigetek, Franciaország, Portugália, Spanyolország).

• **Fagytűrési zóna:** 7-9

• **Érdekességek:** Ez a növény gyakori dísznövény Európa és Észak-Amerika kertjeiben, ahová a huszadik század elején került be.

• **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett)

119. ábra. Az *Allium nigrum* magja

120. ábra. Az *Allium nigrum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALNI>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.25. Latin név: *Allium nutans* L.

Szinoníma:

- o *Porrum nutans* (L.) Raf.
- o *Allium tataricum* Schult. & Schult.f.
- o *Allium undulatum* Schousb. ex Trev.
- o *Allium tartaricum* hort. ex Schult.f.

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

121. ábra. *Allium nutans*

Ismertetőjegyek: Hagymás évelő lágyszárú növény. A hagyma hengeres vagy enyhén kúpos alakú, 1,5-2 cm átmérőjű. A hagymák egyesével vagy párosával kapcsolódnak a vízszintesen, vagy ferdén növekvő vastag rizómához. A hagymaburok feketés, vékony hártyás, többé-kevésbé ép.

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) 30-60 cm hosszú, a felső részén általában kétélű szárnyas. Levélhüvelyekkel csak az alaponál borított.

A levek száma 6-8, szélesek, simák, lineárisak, lapítottak, szürkék, többnyire sarlóalakúak, tompa csúcsúak. A külsők 6-10 (-15) mm szélesek kétszer rövidebbek a szárnál.

A buroklevél (spatha) kétlebenyes maradó, röviden kihegyesedő, másfélszer rövidebb az ernyőnél.

A virágzat gömbös, sokvirágú tömött, 5-6 cm átmérőjű. A virágzásig bókoló. A virágkocsány egyenlőtlen hosszúságú 2-3-szor

122. ábra. Az *Allium nutans* hagymái

hosszabb a lepelnél, felleveles. A lepellevél halvány rózsaszínű vagy halványlila alig észrevehető érrel; a külsők keskeny tojásdadok, csónak alakúak, 4,5-5,5x1,5-2 mm nagyságúak; a belsők tojásdadok, 5-6,5x2,2-3 mm nagyságúak, a csúcsuk tompa.

123. ábra. Az *Allium nutans* magvai

A porzósálak csaknem egyforma hosszúak, 1,5-2-szer hosszabbak a lepelnél, az alapnál egymással és a lepellel is össze vannak nőve. A külsők keskeny ár alakúak, a belsők az alapon kiszélesednek 2,5-3 mm-ig, mindkét oldalon egy-egy foggal.

A magház hosszúkás-gömbölyű, az alapnál homorú, nektárium nélküli. A bibeszál kinyúlik a lepelből.

- **Virágzás:** június-július

- **Termet:** 30-60 cm

- **Térigény:**

- **Termés:** A termés megegyező nagyságú a lepellel. A magvak gömbölyűek vagy tojásdadok, egy kicsiny csőröcskével, ránkosak, 2 mm átmérőjűek, ha tojásdadok, akkor 2,5 mm szélesek, feketék

- **Élőhely:** sztyeppe, szikes rét, kavicsos lejtő

- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület), Közép-Ázsia (Kazahsztán), Mongólia, Orosz Távol-Kelet (Amur), Szibéria (Altaj, Krasnojarszk, Tuva, Nyugat-Szibéria), Kelet-Európa (Kelet-európai Oroszország).

- Fagytűrési zóna: -29 °C

- **Érdekességek:**

- **Védettségi státusz:** -

124. ábra. Az *Allium nutans* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Szikura J. (2014): A világlőra virágos növényei termésének és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - TIMPANI, Ungvár, 376 с.
- Голоскоков В.П. (Ред.) (1969): Иллюстрированный определитель растений Казахстана. Том 1. - Наука, Алма-Ата, 644 с.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Белоруская наука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. - Род Лук - *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знания Украины, Киев, 287 с.

Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027507

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: https://pfaf.org/User/Plant.aspx?LatinName=Allium+nutans#google_vignette

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.26. Latin név: *Allium oreophilum* C.A.Mey.

Szinoníma:

- o *Allium ostrowskianum* Regel
- o *Allium platystemon* Kar. & Kir.
- o *Allium oreophilum* var. *ostrowskianum* (Regel) Regel.
- o *Caloscordum oreophilum* (C.A. Mey.) Banfi & Galasso

Magyar név: sziklai hagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Élő hagymás növény. A hagyma magányos, tojásdad, gömbölyű, 1-1,5 cm nagyságú. A burokpikkely szürke, hártyás, papírszerű, hamar szétrepedező.

A magzár (virágzati szár) gyakran S alakban görbült, hengeres, bordás, 10-35 cm magas, 2-5 mm átmérőjű, általában zöld, az alapnál bíbor árnyalattal, a föld alatt levélhüvelyekkel borított.

A levelek száma 2-3, a levéllemez keskeny, lineáris, lándzsás, barázdált, 18-39 cm hosszú, általában hosszabb, mint a szár, 0,5-0,8 cm átmérőjű; a levelek szélei fogazottak, tompák.

A virágzati buroklevél (spatha) a virágzatnál 1,5-2-szer rövidebb, rövidebb kihegyezett, erezett, az erek lila színűek, a feléig több részre szakadozó.

A virágzat félgömbös, kevésvirágú, laza, 20-50 virágból áll, átmérője 4,5-7 cm. A virágkocsányok egyenesek, egyforma hosszúak, bíbor szí-nűek világos alappal, 1-2,5 cm hosszúak, fellelél

125. ábra. *Allium oreophilum*

126. ábra. Az *Allium oreophilum* virágzata

nélküliek. A virágkocsányok hossza megegyezik, vagy hosszabb a lepel hosszánál. A széles harang alakú lepellevelek bíbor-rózsaszínűek sötét erezzel, formájuk a tojásdadtól elliptikusig változik, 9-11 mm hosszúak, oválisok, tompák vagy gyakrabban hegyesek, a virágzás után felfelé állnak, fényesek, a külsők 2 mm-rel hosszabbak és 2-3 mm-rel szélesebbek a belsőknél.

A porzósálak rózsaszín-bíbor színűek világos alappal, 4 mm hosszúak vagy 2-3-szor rövidebbek, mint a lepellevelek, feléig egymással és a lepellevelekkel is összenőttek, a külsők háromszög-lándzsás alakúak, a belsők széles háromszög alakúak, kissé szélesebbek és hosszabbak a külsőknél. A portokok hosszúkásak, 1 mm hosszúak, sárgák.

A magház ülő, lapított-tojásdad alakú, felszíne dudorokkal borított, háromszögletű. A bibeszál keskeny hengeres, 1,5-2 mm hosszú, majdnem háromkaréjú bibékkal. A tok lapított-gömb alakú, 4-6 mm átmérőjű, 3-5 mm hosszú.

- **Virágzás:** június-július

- **Termet:** 10-20 cm

- **Térigény:** 15-20 cm

- **Termés:**

- **Élőhely:** Sziklás és törmelékes lejtőkön, borókás ritka erdők között, a hegyvidéken 2000-3500 méter tengerszint feletti magasságban.

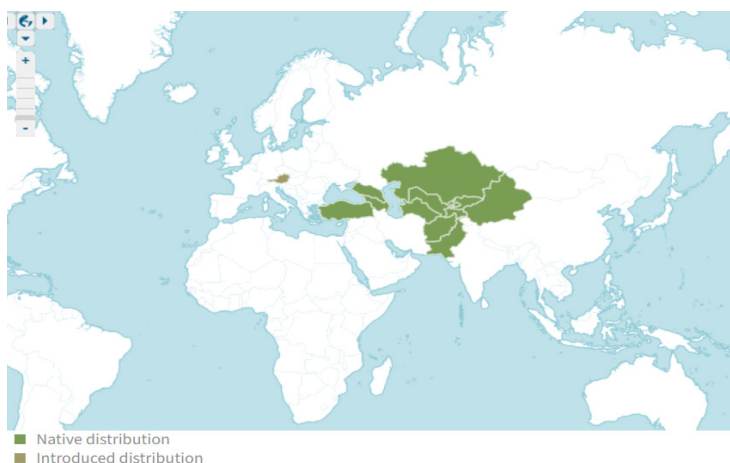
- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kaukázus (Csecsenföld, Ingusföld, Észak-Oszétia, Kabardföld, Balkárföld, Dagesztán, Sztavropoli Határterületet, Azerbajdzsán, Grúzia, Örményország), Kína (Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület), Közép-Ázsia (Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán), Nyugat-Ázsia (Afganisztán, Törökország), Ázsia trópusi része - Indiai szubkontinens (Pakisztán). Betelepített (behurcolt): Közép-Európa (Ausztria).

- **Fagytűrési zóna:** 7-9

- **Érdekességek:**

- **Védettségi státusz:** -

127. ábra. Az *Allium oreophilum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest
- Голоскоков В.П. (Ред.) (1969): Иллюстрированный определитель растений Казахстана. Том 1. – Наука, Алма-Ата, 644 с.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. – Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. – Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). – Знания Украины, Киев, 287 с.
- Турдуматова Н. К. (2022): Род Лук (*Allium* L.) в Кыргызстане (вопросы систематики, географии и перспективы использования). – Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата биологических наук, Бишкек, 542 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.27. Latin név: *Allium podolicum* Blocki ex Racib. & Szafer.

Szinoníma:

o *Allium paniculatum* var. *podolicum* Asch. & Graebn.

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú növény. A hagymák egyesével állnak, átmérőjük 0,8-1,5 cm. A hagymaburok szürke, alig észrevehető vékony párhuzamos erekkel. Nincsenek sarjhagymái.

A magszár (virágzati szár) 20-50 cm magas, kétharmad részéig, sima vagy enyhén érdes, levélhüvelyekkel borított.

A levelek száma (2) 3-4, egyszerűek, félhenger alakúak, keskeny-lineárisak, ülők, csavardottak 1 mm szélesek, simák vagy érdesek, a felsők kissé hosszabbak a magszárnál.

A virágzati buroklevél (spatha) kétosztatú, hosszú csőrrel, hossza elérheti a 16 cm-t, (1,5) - 2-4-(5)-szer hosszabb az ernyőnél.

A virágzata ernyő, többé-kevésbé sokvirágú, laza, szétterülő. A virágkocsányok egyenlőtlen hosszúságúak, hosszuk 3-30 mm között változik. 2-5-ször hosszabbak a lepel hosszánál, az alapnál fellevelesek. A lepel harangalakú 5-5,5 (6) mm hosszú, fényes,

128. ábra. *Allium podolicum*

129. ábra. Az *Allium podolicum* virágzata

halvány rózsaszínű vagy fehéres-krémszínű, a csúcsa tompán kihegyesedő, a fonákán sötét érrel, mérete egyforma, lineárisan hosszúkásak.

A porzósálak ár alakúak, hosszuk megegyező vagy egy kissé rövidebb a lepelleveleknél. A portok sárga színű.

A bibeszál kissé kinyúlik a lepelből.

- **Virágzás:** június-augusztus

- **Termet:** 20-50 cm

- **Térigény:**

- **Termés:** A termés tok.

- **Élőhely:** Előnyben részesíti a karbonátos kőzeteken képződött csernozjomokat sekély málladékréteggel, bár homoktalajokon is előfordulhat. A növény előfordul szurdoklejtőkön, a sztyeppéken cserjék között, réteken, laza talajokon.

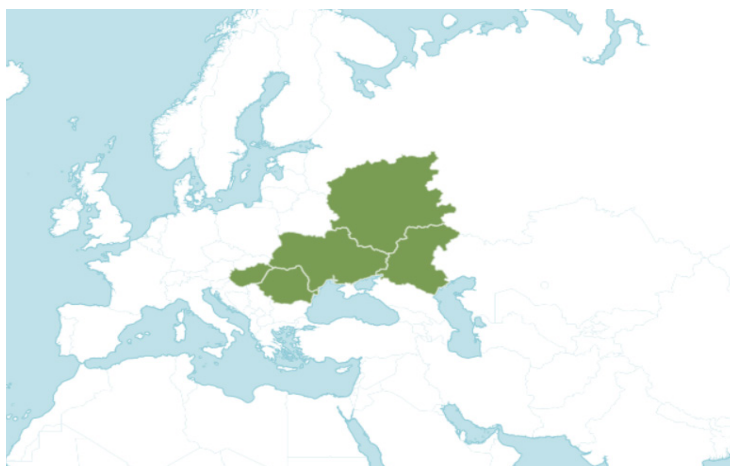
- **Elterjedés:** Egy meglehetősen széles, de széttagolt elterjedési területtel rendelkező növény. Ennek a fajnak az elterjedési központja az ukrajnai Podólia, ahonnan a neve is származik. Podólián kívül a növény a Nyugat-Ukrajnához tartozó szomszédos területeken is megtalálható: Zsitomir, Ternopil, Ivano-Frankivszk megyékben. Azon a történelmi központon kívül elszigetelt populációk is találhatók. Például Ukrajnában ez a faj Dnyipropetrovsk és Zaporizzsja megyékben is megtalálható. Oroszország területén a faj sporadikusan elterjedt az ország európai részének déli és középső részein.

Őshonos: Kelet-Európa (Közép-európai Oroszország, Dél-európai Oroszország, Ukrajna), Közép-Európa (Magyarország), Délkelet-Európa (Románia).

- **Fagytűrési zóna:**

- **Érdekességek:**

- **Védettségi státusz:** Data Deficient (hiányosan ismert)

130. ábra. Az *Allium podolicum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - TIMPANI, Ungvár, 376 с.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. - Род Лук - *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.28. Latin név: *Allium ramosum* L.**Szinoníma:**

- o *Moly odorum* (L) Moench
- o *Aglitheis tatarica* (L.f.) Raf.
- o *Allium beckerianum* Regel
- o *Allium diaphanum* Janka
- o *Allium lancipetalum* Y.P.Hsu
- o *Allium odorum* L.
- o *Allium potaninii* Regel
- o *Allium ramosum* Georgi
- o *Allium tataricum* L.f.
- o *Allium tataricum* Dryand.
- o *Allium umbellatum* Haller f. ex Steud
- o *Allium weichanicum* Palib.
- o *Butomissa tatarica* (L.f.) Salisb.
- o *Allium tartaricum* L.f.

131. ábra. *Allium ramosum***Magyar név: -****Család:** *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Hagymás-rizómás évelő lágyszárú növény. A hagyma hosszúkas-tojásdad kúpos, száma 1-3, amelyek egy jól fejlett vízszintes rizómához kapcsolódnak. A hagymaburok sárgás, sárgásbarna, rostos vagy majdnem rostos szerkezetű.

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) 20-50 cm hosszú, egyenes, esetenként gyengén bordázott csak az alpnál borítják, fehéres hártvás levélhüvelyekkel.

Levelek száma 3-7, melyek a magszár alsó részén csoportosulnak. A levelek keskeny-lineárisak, többé-kevésbé felfújtak,

132. ábra. Az *Allium ramosum* hagymája

háromszögletűek, rövidebbek a magszárnál, 1,5-8 mm szélesek, 35 cm hosszúak.

A buroklevél (spatha) 1-2 lebenyes, **szárnyas**.

Az ernyő félgömböstől a gömbösig változó, sokvirágú. A virágkocsány, amely ferdén felfelé irányul egyenlő, 2-4-szer hosszabb a lepelnél, van felle-

133. ábra. Az *Allium ramosum* magvai

vél. A virágok illatosak, a többé-kevésbé harang alakúaktól a csillagalakúakig változnak, a lepellevél színe fehér, esetenként rózsaszínes, halványpiros központi érrel. A külsők hosszúkas-oválisak, hosszúkas-lándzsás alakúak, általában kissé keskenyebbek, mint a belsők, (4,5-) 5,5-9 (-11) x 1,5-2,9 mm; a belsők hosszúkasak, fordított tojásdadok, (4,5-) 5,5-9 (-11) x 1,8-3,1 mm.

A porzósálak kissé háromélűek, egyforma hosszúak, 1/2-3/4-szer rövidebbek a lepelnél. Egymással és a lepelvel is összenőttek, a belsők az alapon kissé szélesebbek, mint a külsők.

A magház fordított kúpalakúan gömbös, a bibeszál nem nyúlik ki a lepelből, homorú, nektáriumok nélküli.

- **Virágzás:** június-augusztus, termésérés szeptember

- **Termet:** 25-50 cm

- **Térigény:**

- **Termés:** A magvak háromszögletűek vagy oválisak, 4 mm hosszúak, 2,5 mm szélesek, laposak, ráncosak, feketék

- **Élőhely:** síkságok, erdei sztyeppe, száraz lúgos rétek, köves domboldalak, vízparti kavicsok

- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Észak-Közép-Kína, Belső-Mongólia, Mandzsúria, Csinghaj, Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület), Közép-Ázsia (Kazahsztán), Mongólia, Orosz Távol-Kelet (Amur, Habarovszk, Magadan, Primorszk vidéke, Szahalín), Szibéria (Altaj, Burjátöld, Csita, Irkutszk, Krasznojarszk, Tuva, Nyugat-Szibéria, Jakutföld).

Betelepített (behurcolt): Ázsia mérsékelt övi része - Közép-Ázsia (Kirgizisztán, Tádzsikisztán). Kelet-Európa (Fehéroroszország, Kelet-európai Oroszország), Közép-Európa (Lengyelország).

• **Fagytűrési zóna:**

• **Érdekességek:** A virágok illatosak. A növény minden része ehető. A levelek fokhagyma ízűek. Sokféle gyógyhatása ismert, a tibeti gyógyászatban széleskörűen alkalmazzák. Termesztik is.

• **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett)

134. ábra. Az *Allium ramosum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - TIMPANI, Ungvár, 376 c.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. Liliopsida. - Беларуская навука, Минск, 573 c.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 c.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. - Род Лук - Alliaceae (Liliaceae, Amaryllidaceae). - Знания Украины, Киев, 287 c.

Interneten: http://efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027524

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+ramosum>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.29. Latin név: *Allium saxatile* M.Bieb.**Szinoníma:**

- o *Allium saxatile* M.Bieb.
- o *Allium caucason* Turra ex Sacc.
- o *Allium globosum* M.Bieb. ex DC.
- o *Allium gmelinianum* Misch. ex Grossh.
- o *Allium ruprechtii* Boiss.
- o *Allium globosum* var. *stevenii* (Willd. ex Ledeb.) Nyman
- o *Allium globosum* var. *savranicum* (Besser) Nyman
- o *Allium globosum* var. *saxatile* (M.Bieb.) Nyman
- o *Allium xanthicum* var. *chlo-ranthum* Nyman
- o *Allium globosum* var. *ochroleucum* Regel
- o *Allium stevenii* var. *saxatile* (M.Bieb.) Regel
- o *Allium saxatile* var. *globosum* (M.Bieb. ex DC.) Seregin & Sennikov

Magyar név: -

Család: Amaryllidaceae

Ismertetőjegyek: Hagymás évelő lágyszárú növény. A hagyma tojásdad kúp vagy hosszúkás kúp alakú, 0,75-1,5 cm átmérőjű, általában rövid rizómához többesével kapcsolódik. A burokpikkelylevél barna, bőrszerű, repedezett.

135. ábra. Az *Allium saxatile* virágzó példányai

136. ábra. Az *Allium saxatile* hagymája

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) 20-60 cm magas, $1/4$ - $1/3$ részéig sima, levélhüvelyekkel borított.

A levelek száma 5-6, ár alakúak, 0,5 mm szélesek barázdáltak, simák vagy ritkábban érdesek, hosszuk nem haladja meg a tőkocsány hosszát.

A buroklevél (spatha) megmaradó, hosszú csőrben, orrban (hegyben) végződő, a hossza 2-4-szer meghaladja az ernyőét.

Az ernyő gömbös, sokvirágú, tömött, a virágkocsányok egyformák 1,5-2-szeresen hosszabbak a lepelleveléknél, van fellevél. A virágzat tojásdad-harangalakú. A lepellevelék hegyesek, hosszuk 4-4,5 mm, sötétrózsaszínűek majdnem lilák, sötétebb érrel. A külsők alig rövidebbek a belsőknél.

A porzóban a portok színe lila, a porzószál 1,5-2-szerese a lepelnek, a porzószálak az alpnál mind egymással mind a lepellet összeforrtak, ár alakúak egyformák.

A bibeszál kinyúlik a lepelből. A tok a lepellet megegyező hosszúságú.

•**Virágzás:** június-augusztus

•**Termet:** 20-60 cm

•**Térigény:**

•**Termés:** A magvak gömbölyűek vagy félhold alakúak, 4 mm hosszúak, 1 mm szélesek, feketék.

•**Élőhely:** sztyeppe, alacsony-dombvidék lejtői, ritkábban száraz szolonyeces síksági sztyeppe

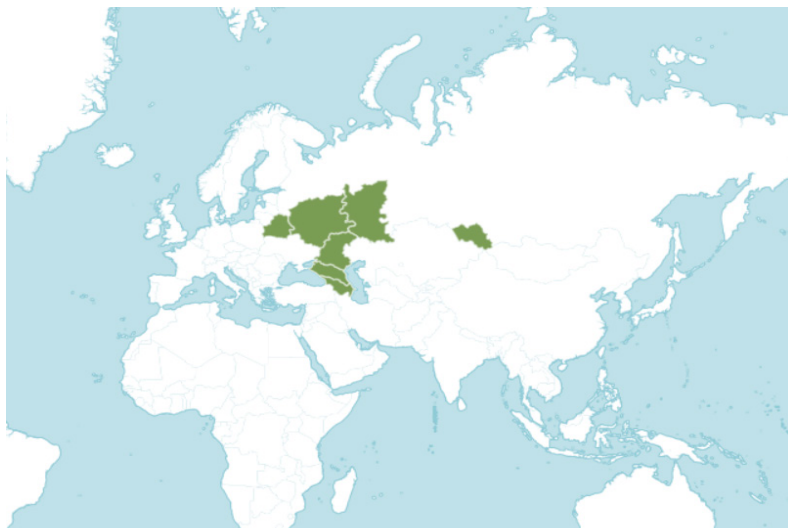
•**Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kaukázus (Csecsenföld, Ingusföld, Észak-Oszétia, Kabardföld, Balkárföld, Dagesztán, Sztavropoli Határterületet, Azerbajdzsán, Grúzia, Örményország), Szibéria (Altaj), Kelet-Európa (Fehéroroszország, Közép-Európai Oroszország, Kelet-európai Oroszország, Dél-európai Oroszország).

137. ábra. Az *Allium saxatile* virágzata

- **Fagytűrési zóna:**
- **Érdekességek:**
- **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett)

138. ábra. Az *Allium saxatile* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - ТИМПАНИ, Ungvár, 376 с.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Київ, 287 с.

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.30. Latin név: *Allium schoenoprasum* L.

Szinoníma:

- o *Allium schoenoprasum* f. *albiflorum* J.Rousseau
- o *Allium schoenoprasum* var. *laurentianum* Fernald
- o *Ascalonicum schoenoprasum* (L.) P.Renault
- o *Cepa schoenoprasa* (L.) Moench
- o *Cepa tenuifolia* (Salisb.) Gray
- o *Porrum sibiricum* (L.) Schur
- o *Porrum schoenoprasum* (L.) Schur
- o *Schoenoprasum vulgare* Fourr.
- o *Schoenissa schoenoprasa* (L.) Salisb.
- o *Schoenissa rosea* Salisb.
- o *Allium acutum* Spreng.
- o *Allium alpinum* (DC.) Hegetschw.
- o *Allium broteri* Kunth
- o *Allium buhseanum* Regel
- o *Allium carneum* Schult. & Schult.f.
- o *Allium coloratum* Dulac
- o *Allium foliosum* Clairv. ex DC.
- o *Allium glaucum* DC.
- o *Allium glaucum* Ledeb.
- o *Allium gredense* Rivas Goday
- o *Allium idzuense* H.Hara
- o *Allium lusitanicum* F.Delaroche
- o *Allium lusitanicum* Link ex Regel
- o *Allium montanum* F.W.Schmidt ex Schult.f.
- o *Allium palustre* Chaix
- o *Allium palustre* Salisb.
- o *Allium palustre* Pourr. ex Lag.
- o *Allium punctulatum* Schltdl.
- o *Allium purpurescens* Losa
- o *Allium raddeanum* Regel

139. ábra. *Allium schoenoprasum*

- o *Allium reflexum* F.Dietr.
- o *Allium riparium* Opiz
- o *Allium roseum* Krock.
- o *Allium schoenoprasum* var. *alpinum* DC.
- o *Allium schoenoprasum* var. *buhseanum* (Regel) Boiss.
- o *Allium schoenoprasum* var. *caespitans* Ohwi
- o *Allium schoenoprasum* var. *duriminium* (Cout.) Cout.
- o *Allium schoenoprasum* var. *foliosum* (Clairv. ex DC.) Mutel
- o *Allium schoenoprasum* subsp. *gredense* (Rivas Goday) Rivas Mart., Fern.Gonz. & Sánchez Mata
- o *Allium schoenoprasum* var. *idzuense* (H.Hara) H.Hara
- o *Allium schoenoprasum* var. *latiorifolium* Pau
- o *Allium schoenoprasum* subsp. *latiorifolium* (Pau) Rivas Mart., Fern.Gonz. & Sánchez Mata
- o *Allium schoenoprasum* subsp. *orosiae* J.M.Monts.
- o *Allium schoenoprasum* subsp. *riparium* (Opiz) Celak.
- o *Allium schoenoprasum* var. *sibiricum* (L.) Garcke
- o *Allium scorodoprasum* var. *alvareense* Hyl.
- o *Allium sibiricum* L.
- o *Allium tenuifolium* Salisb.
- o *Allium tenuifolium* Pohl
- o *Allium udanicum* Antsupova
- o *Allium ubanicum* Kotukhov
- o *Allium montanum* Schrank
- o *Allium schoenoprasum* subsp. *alpinum* (DC.) Nyman
- o *Allium schmitzii* var. *duriminium* Cout.
- o *Allium schoenoprasum* var. *lusitanicum* Nyman
- o *Allium schoenoprasum* var. *broteroi* (Kunth) Nyman
- o *Allium schoenoprasum* subsp. *schoenoprasum*
- o *Allium schoenoprasum* subsp. *sibiricum* (L.) Syme
- o *Allium schoenoprasum* f. *purpuratum* Kosta
- o *Allium schoenoprasum* subsp. *pumilum* (Bunge) K.Richt.
- o *Allium schoenoprasum* var. *pumilum* Bunge
- o *Allium schoenoprasum* var. *albidum* Regel
- o *Allium schoenoprasum* var. *brevispathum* Regel
- o *Allium sibiricum* var. *schoenoprasoides* (Fr.) Fr.
- o *Allium schoenoprasum* var. *alvareense* Hyl.

o *Allium schoenoprasum* var. *sibiricum* (L.) Hartm.

o *Allium schoenoprasum* var. *schoenoprasum*

o *Allium schoenoprasum* var. *litorale* Koldaeva

Magyar név: Metélőhagyma, snidling

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Bokrosodó, tömött zombékot képző hagymás évelő. A hagymák egyesével vagy többesével a rövid rizómához kapcsolódnak. A hagymák hosszúkás tojásdadok vagy tojásdad kúposak, (orsó alakúak). 0,75-1 cm vastagok. A hagymaburok barna, papírszerű, majdnem bőrszerű, néha némileg párhuzamosan szállos.

A mag szár (virágzati szár, tőkocsány) vastag, 10-60 cm magas, sima vagy ritkábban érdes, 1/3-1/2 részéig sima vagy érdes hüvely levelekkel borított.

A levelek száma 1-2, felállóak, sötétzöld hengerek vagy félig hengerek, üregesek simák, ritkábban érdesek, 2-6 mm átmérőjűek, csúcsban kihegyesedők, általában rövidebbek a szárnál.

A virágzati buroklevél (spatha) maradó, gyakran színes, röviden kihegyezett, az ernyővel megegyező nagyságú vagy valamivel rövidebb.

Apró, harang alakú virágai, tömött gömbös ernyőszerű virágzatban nyílnak. A virágkocsány egyenlőtlen hosszúságú, a belsők hosszabbak, 2-3-szor rövidebbek, a lepelnél, nincs fellelél. A lepel keskeny harangalakú, a lepellevél fényes, halvány rózsaszín, lilás rózsaszínű, sötétebb érrel a közepén, 7-17 mm hosszú lineáris lándzsás, hosszúkás tompa vagy hegyes csúcsú.

A porzósál 2-3-szor rövidebb a lepelnél, egymással és a lepelrel 1/4 - 1/3 részéig összeforrt. A bibeszál nem nyúlik ki a

140. ábra. Az *Allium schoenoprasum* hagymája

lepelből. A toktermés 2-3-szor rövidebb a lepelnél.

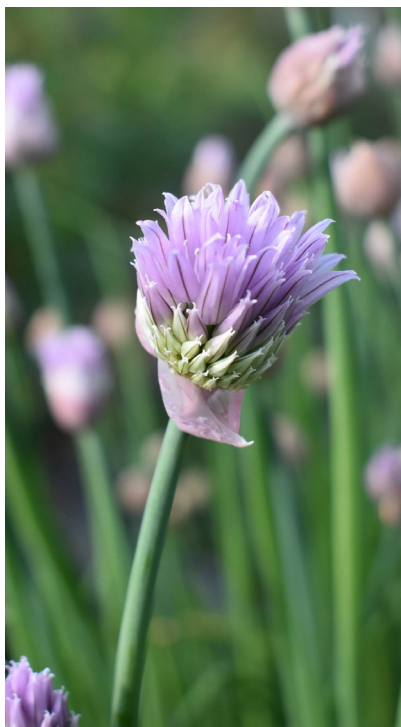
- **Virágzás:** május-június
- **Termet:** 15-50 cm
- **Térigény:** 10-30 cm
- **Termés:** A magvak tojásdadok vagy kissé görbék, 3 mm hosszúak, 1 mm szélesek, barázdások, fénytelenek, néha fénylők, lehetnek szögletesek is, feketék.

• **Élőhely:** alhavasi és havasi övezet, sziklák, források mellett, pocso-lyás helyek, kavicsos lejtők

• **Elterjedés:** Széles körben elterjedt a mérsékelt égövben Nyugat- és Közép-Ázsiában, a Távol-Keleten, Észak-, Közép-, Nyugat- és Dél-Európában, Észak-Amerikában. Előfordul az indiai szubkontinensen.

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi részén - Kaukázus (Csecsenföld, Ingusföld, Észak-Oszétia, Kabardföld, Balkárföld, Dagesztán, Sztavropoli Határterületet, Azerbajdzsán, Grúzia, Örményország), Kína (Belső-Mongólia, Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület), Kelet-Ázsia (Japán, Korea), Közép-Ázsia (Kazahsztán, Tádzsikisztán), Mongólia, Orosz Távol-Kelet (Kamcsatka, Habarovszk,

Kuril-szigetek, Magadan, Primorszk vidéke, Szahalin), Szibéria (Altaj, Burjátfföld, Csita, Irkutszk, Krasnojarszk, Tuva, Nyugat-Szibéria, Jakutföld), Nyugat-Ázsia (Afganisztán, Irán, Irak, Törökország), - Ázsia trópusi része - Indiai szubkontinens (Pakisztán, Nyugat-Himalája), Kelet-Európa (Baltikum, Fehéroroszország,

141. ábra. Az *Allium schoenoprasum* virágzata

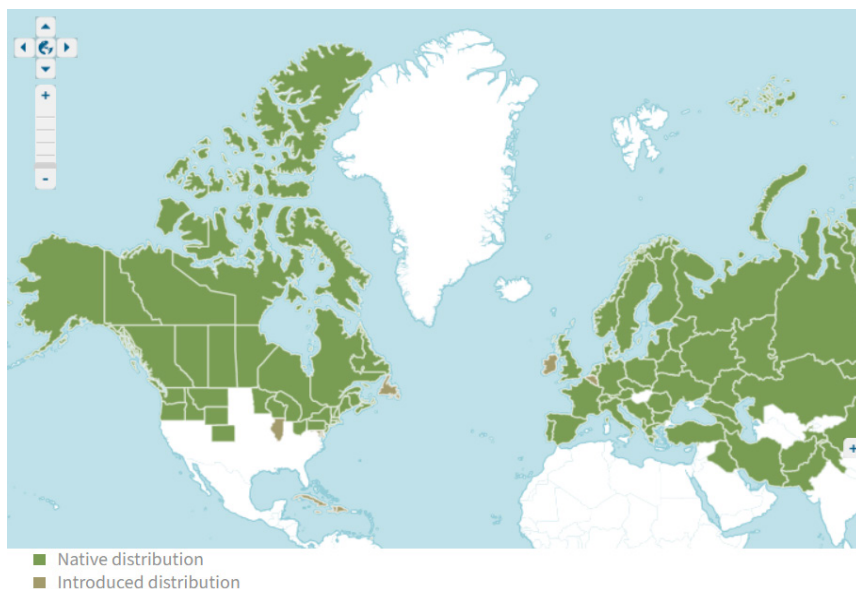
142. ábra. Az *Allium schoenoprasum* magvai

Közép-európai Oroszország, Kelet-európai Oroszország, Észak-európai Oroszország, Észak-nyugat-európai Oroszország, Dél-európai Oroszország, Ukrajna), Közép-Európa (Ausztria, Szlovákia, Csehország, Németország, Hollandia, Lengyelország, Svájc), Észak-Európa (Dánia, Finnország, Nagy-Britannia, Norvégia, Svédország), Délkelet-Európa (Albánia, Bulgária, Görögország, Olaszország, Románia, Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Boszniai-hercegovinai Szerb Köztársaság, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia, Vajdaság Autonóm Tartomány, Koszovó), Délnyugat-Európa (Korzika, Franciaország, Portugália, Spanyolország), Kelet-Kanada (Labrador, Új Brunswick, Új-Skócia, Ontario, Prince Edward-sziget, Quebec), Északi-középső USA (Minnesota, Wisconsin), Északkeleti Egyesült Államok (Connecticut, Maine, Massachusetts, Michigan, New Hampshire, New Jersey, New York, Ohio, Pennsylvania, Rhode Island, Vermont), Északnyugati USA (Colorado, Idaho, Montana, Oregon, Washington, Wyoming), Szubarktikus Amerika (Alaszka, Északnyugati területek, Nunavut, Yukon), Nyugat-Kanada (Alberta, Brit Kolumbia, Manitoba, Saskatchewan). Betelepített (behurcolt): Makarónézia (Azori-szigetek), Indiai-óceán nyugati része (Comore-szigetek, Seychelle-szigetek), Antarktisz - Szubantarktiszi szigetek (Falkland-szigetek), Közép-Európa (Belgium), Észak-Európa (Írország), Kanada keleti része (Új-Fundland), USA Észak-közép része (Illinois), USA délkeleti része (Maryland), Karib-térség (Kuba, Dominikai Köztársaság, Haiti, Jamaica, Trinidad-Tobago), Dél-Amerika (Dél-Argentína).

- **Fagytűrési zóna:** 5-10

- **Érdekességek:** virágai és levelei ehetőek.

- **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett)

143. ábra. Az *Allium schoenoprasum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest
- Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - ТІМΠΑНИ, Ungvár, 376 с.
- Гроссгейм А.А. (1940): Флора Кавказа. Том 2. - АзФАН, Баку, 447 с.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: https://books.google.com.ua/books?id=6AB89RHV9ucC&printsec=frontcover&redir_esc=y&hl=hu#v=onepage&q&f=false

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?latinname=Allium+schoenoprasum>

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALSC>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.31. Latin név: *Allium schubertii* Zucc.**Szinoníma: -****Magyar név: -****Család: *Amaryllidaceae***

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú hagymás növény. A hagymák tojásdadok 3-4 cm nagyságúak, a buroklevél barnás, néha párhuzamos rostokra szakadozik.

A mag szár (virágzati szár, tőkocsány) 30-60 cm hosszú, hengeres, üreges, zömök, nem barázdált.

A levelek száma 4-8, hosszuk 20-45 cm, a szélességük elérheti a 6 cm-t. Laposak lándzsás-szíj alakúak vagy szélesen lineárisak, a csúcsukon röviden kihegyesedőek, tömöttek, hamvasak, csavardottak, a levélszél érdes.

A virágzat nagy, félgömbös-től gömbösig változó, sokvirágú laza ernyő átmérője 10-40 cm. A virágok csillagalakúak, számuk 20-200, lilás rózsaszínűek, rózsaszínűek vagy fehéresek, bíborszínű vagy zöld középérrel. A virágkocsányok általában egyenlőtlen hosszúságúak, élénk rózsaszínűek, a termősök hossza 1-10 cm, a meddőké 2-20 cm, felével nélküliek. A lepellevelek keskeny lándzsásak, a lándzsásak keskenyek kihegyezettek, virágzást követően kinyújtottak, merevek. A lepellevél hossza 0,4-0,8 (10) mm, szélessége 2-2,5 mm.

144. ábra. Az *Allium schubertii* hagymája

145. ábra. Az *Allium schubertii* virágzata

A porzószalak a meddő virágokban 1,5-2-szer rövidebbek, mint a lepellevelek, a termősökben egyenlők vagy fele olyan hosszúak, mint a lepellevelek, az alapjuknál összenőttek egymással és a virágtakaróval, ár alakúak. A magház majdnem ülő.

A tok hossza körülbelül 4 mm.

- **Virágzás:** június-július

- **Termet:** 30-60 cm

- **Térigény:**

- **Termés:** A magvak gömbölyűek vagy kissé hosszúkásak, 5 mm hosszúak, ráncosak, fénylők.

- **Élőhely:** A hegyek alsó övének homokos, törmelékes, kaviccsos lejtőin nő. Homoksivatagok, kőpatakok, homokos és agyagos lejtőkön, a síkságtól a középhegységig előfordul.

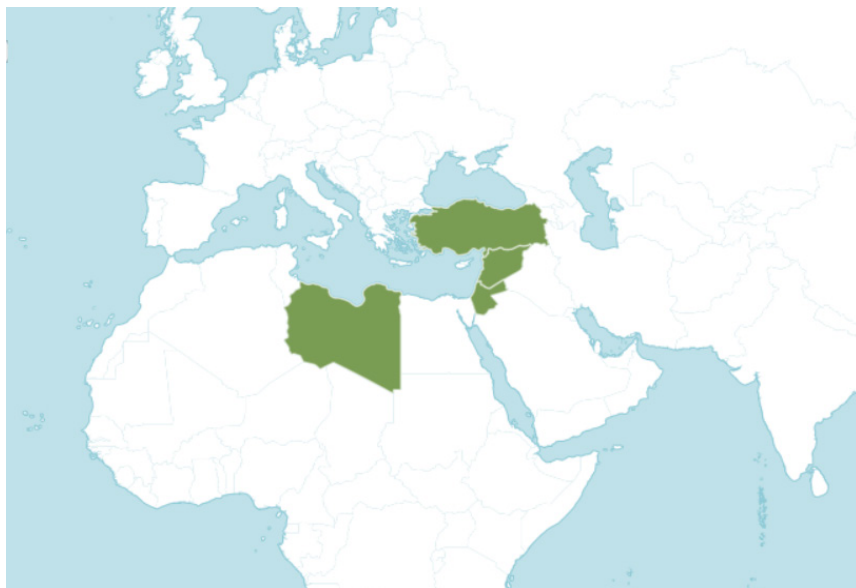
- **Elterjedés:**

Óshonos: Észak-Afrika (Líbia), Ázsia mérsékelt övi része - Nyugat-Ázsia (Libanon, Szíria, Palesztina, Törökország).

- **Fagytűrési zóna:**

- **Érdekességek:**

- **Védettségi státusz:** Endangered (veszélyeztetett)

146. ábra. Az *Allium schubertii* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - TIMPANI, Ungvár, 376 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Київ, 287 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.32. Latin név: *Allium senescens* L.

Szinoníma:

- o *Cepa senescens* (L.) Moench.
- o *Xylorhiza senescens* (L.) Salisb.
- o *Allium danubiale* Rchb. ex Kunth.
- o *Allium illyricum* Link & Otto ex Kunth
- o *Allium narcissifolium* Scop.
- o *Allium purpureum* Salisb.
- o *Allium serotinum* Schleich. ex G.Don
- o *Allium sessiliflorum* Fisch. ex Regel
- o *Allium angulosum* var. *minor* Ledeb.
- o *Allium montanum* var. *serotinum* (Regel) Nyman
- o *Allium senescens* var. *serotinum* Regel
- o *Allium senescens* var. *brevipedicellatum* Regel
- o *Allium senescens* var. *flavescens* Regel
- o *Allium glaucum* subsp. *serotinum* (Regel) K.Richt.
- o *Allium laucum* Schrad.
- o *Allium angulosum* var. *minum* Ledeb.

Magyar név: Hegyi hagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Hagymás évelő

lágyszárú növény. A hagyma ovális hengeres vagy kúpos 1-2 cm átmérőjű, egyesével vagy párosával kapcsolódik a vízszintes vagy ferde rizómához, néha a talaj fölött fejlődik. A buroklevél hártyás, általában feketés-szürke vagy fekete, ép, vagy enyhén hasadozott.

147. ábra. *Allium senescens*

148. ábra. Az *Allium senescens* hagymája

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) 30-60 cm hosszú, a felső részén kétélű vagy keskeny szárnyas.

A levelek száma 5-8, az alapnál spirálisan rendezettek, szürkészöldek, laposak, lineárisak tompák, a külsők 7-10 (-12) mm szélesek, simák, sarlóalakúak, enyhén csavarodottak, általában kétszer rövidebbek a magszárnál.

A buroklevél (spatha) maradó, röviden kihegyezett kétszer rövidebb az ernyőnél. Az ernyő félgömbös, ritkábban gömbös, tömött, sokvirágú. A virágkocsány egyforma, 2-3-szor hosszabb a lepelnél, a fellelél kevés vagy hiányzik. A lepelevel, rózsaszín, sötét rózsaszín vagy lila színű, az ér alig látható, (4)-5-(6) mm-es, tompa hosszúkás lándzsástól tojásdadig változik, a belső lepelevellek kissé vagy $\frac{1}{4}$ részben hosszabbak a külső csónakalakúaknál.

A porzók 1,5-szer hosszabbak a lepelnél, az alapnál egymással és a lepellet is összenőttek, épek, ár alakúak, a belsők 2,5-szer szélesebbek.

A magház gömbös, nincs homorú nektárium, a bibeszál ki nyúlik a lepelből. A tok mérete megegyezik a lepellet, fordított szívalakú, szárnyakkal.

- **Virágzás:** május-július
- **Termet:** 20-60 cm
- **Térigény:** 30-50 cm
- **Termés:** A magvak gömbölyűek vagy hosszúkásak, 2,5 mm nagyságúak, ráncosak, néha kétsőrűek.

149. ábra. Az *Allium senescens* virágzata

150. ábra. Az *Allium senescens* magvai

• **Élőhely:** kavicsos sztyeppi lejtők, száraz köves lejtők, hegyi patakok völgyei, erdők, puszták, szikes rétek, kavicsos helyein, 500 - 800 méter magasságban

• **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Belső-Mongólia, Mandzsúria, Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület), Kelet-Ázsia (Észak-Korea, Dél-Korea), Közép-Ázsia (Kazahsztán), Mongólia, Orosz Távol-Kelet (Amur, Habarovszk, Primorszk vidéke), Szibéria (Altaj, Burjátöld, Csita, Irkutszk, Krasnojarszk, Tuva, Jakutföld). Betelepített (behurcolt): Közép-Európa (Szlovákia, Csehország), Délkelet-Európa (Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Boszniai-hercegovinai Szerb Köztársaság, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia, Vajdaság Autonóm Tartomány, Koszovó).

• **Fagytűrési zóna:** 5-9 °C

• **Érdekességek:** Virága, levele és hagymája is ehető.

• **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett)

151. ábra. Az *Allium senescens* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest

Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. – ТІМΠΑНИ, Ungvár, 376 с.

Гроссгейм А.А. (1940): Флора Кавказа. Том 2. – АзФАН, Баку, 447 с.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. – Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. – Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Ларин И.В. (ред.) (1950): Кормовые растения сенокосов и пастбищ СССР: споровые, голосеменные и однодольные. – Сельхозгиз, 688 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). – Знания Украины, Киев, 287 с.

Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027531

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?latinname=Allium+senescens>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.33. Latin név: *Allium sphaerocephalon* L.

Szinoníma:

- o *Porrum sphaerocephaluon* (L.) Rchb.
- o *Allium atroviolaceum* Hornem. ex Steud.
- o *Allium cornutum* Kit.
- o *Allium lineare* Ten.
- o *Allium margaritaceum* var. *robustum* Maire
- o *Allium parviflorum* Desv.
- o *Allium sphaerocephalon* var. *descendens* (L.) Regel
- o *Allium tenuiflorum* Delastre
- o *Allium veronense* Spreng.
- o *Allium arvense* subsp. *aestivum* (Tineo) Nyman
- o *Allium purpureum* Loscos
- o *Allium rotundum* var. *bosniacum* (Kumm. & Sendtn.) Nyman
- o *Allium sphaerocephalon* var. *crinitum* (Tausch) Nyman
- o *Allium sphaerocephalon* var. *approximatum* (Gren. & Gord.) Nyman
- o *Allium arvense* var. *tenuiflorum* Nyman
- o *Allium sardoum* var. *gherardii* (De Not.) Nyman
- o *Allium sphaerocephalon* var. *purpureum* Nyman
- o *Allium sphaerocephalon* var. *bosniacum* (Kumm. & Sendtn.) Asch. & Graebn.
- o *Allium sphaerocephalon* subsp. *descendens* (L.) K.Richt.
- o *Porrum sphaerocephalum* Rchb.

152. ábra. *Allium sphaerocephalon*

153. ábra. Az *Allium sphaerocephalon* hagymája

Magyar név: Bunkós hagyma

Család: Amaryllidaceae

Ismertetőjegyek: Lágyszárú hagymás évelő növény. A hagyma tojásdad, 0,5-3 cm átmérőjű. A hagymaburokpikkely barna vagy fehér bőrszerű, felszakadozó. A fiókhagymák kevészámúak, hiányozhatnak is, hosszúkásak, sárgásak simák, fényesek.

A mag szár (virágzati szár, tőkocsány) hosszú, barázdált, egyharmadáig vagy majdnem a közepéig levélhüvelyekkel borított, 30-80 cm hosszú.

A levelek száma 2-4 (6), felfújtak félhengeresek, barázdáltak, a végükön hengeralakúak, simák, ritkán a levélszél érdes, jelentősen rövidebbek a szárnál, 2-4 mm szélesek.

A buroklevél (spatha) kétszer rövidebb a virágzatnál, **csőrös**, lehulló.

Az ernyő a virágzás kezdetén gömbös, később megnyúlt-tojásdad, sokvirágú, tömött. A virágkocsányok egyenlőtlen hosszúságúak vagy többszörösen (1,5-4-szeresen) hosszabbak, a virágtakarónál, a külsők fellevelesek.

A virágtakaró tojásdad-harangalakú, a lepellevelék rózsaszínűek vagy bíbor színűek, sötétebb érrel, nagyon ritkán fehéres színűek, körülbelül 4 mm hosszúak, a külsők hosszúkásak, tarajosak, érdesek, kihegyezettek, a szélük fogazott, a belsők keskeny-tojásdadok, tompák, kissé hosszabbak a külsőknél.

A porzósálak kicsit, kb. egynegyedével hosszabbak, mint a virágtakaró, kinyúlnak a lepelből, az alpnál és szélén röviden szőrözöttek. Egymással és a virágtakaróval is összenőttek. A külső porzósálak ár alakúak, a belsők háromosztatúak. A portok lilás piros. A bibeszál teljes virágzásban jelentősen kinyúlik lepelből.

A tok nagysága megegyezik a virágtakaróval, kb. 4 mm-es.

- **Virágzás:** június-július
- **Termet:** 60-90 cm
- **Térigény:** 30-50 cm
- **Termés:** tok

154. ábra. Az *Allium sphaerocephalon* virágzata

• **Élőhely:** nyílt és zárt száraz gyepekben, bokorerdőkben, homokpusztákon

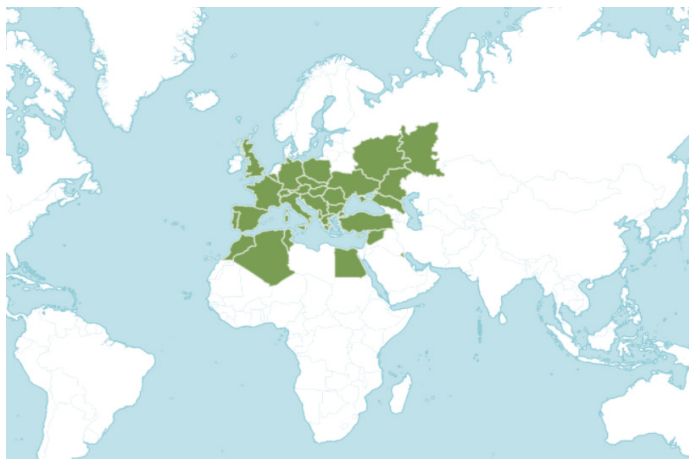
• **Elterjedés:**

Őshonos: Afrika - Makranézia (Kanári-szigetek), Észak-Afrika (Algéria, Egyiptom, Marokkó, Tunézia), Ázsia mérsékelt övi része - Arab-félsziget (Kuvait), Kaukázus (Csecsenföld, Ingusföld, Észak-Oszétia, Kabardföld, Balkárföld, Dagesztán, Sztavropoli Határterületet), Nyugat-Ázsia (Ciprus, Kelet-Égei-sziget, Libanon, Szíria, Törökország), Kelet-Európa (Közép-európai Oroszország, Kelet-európai Oroszország, Krím, Dél-európai Oroszország, Ukrajna) Közép-Európa (Ausztria, Belgium, Szlovákia, Csehország, Németország, Magyarország, Lengyelország, Svájc), Észak-Európa (Nagy-Britannia), Délkelet-Európa (Albánia, Bulgária, Görögország, Olaszország, Románia, Szicília, Törökország európai része, Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Boszniai-hercegovinai Szerb Köztársaság, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia, Vajdaság Autonóm Tartomány, Koszovó), Délnyugat-Európa (Baleár-szigetek, Korzika, Franciaország, Portugália, Szardínia, Spanyolország).

• **Fagytűrési zóna:** 5-9 °C

• **Érdekességek:** hagymája, levele és virága is ehető

• **Védettségi státusz:** -

155. ábra. Az *Allium sphaerocephalon* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знания Украины, Киев, 287 с.

Скворцов А. К. (отв. ред.) (2006): Флора нижнего Поволжья. Том 1. - Товарищество научных изданий КМК, Москва, 435 с.

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALSP4>

Interneten: <https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+spheerocephalon>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.34. Latin név: *Allium tuberosum* Rottler ex Spreng.

Szinoníma:

- o *Nothoscordum sulvia* (Buch.-Ham. ex D.Don) Kunth
- o *Allium angulosum* Lour.
- o *Allium argyi* H.Lév.
- o *Allium chinense* Maxim.
- o *Allium clarkei* Hook. f.
- o *Allium roxburghii* Kunth
- o *Allium sulvia* Buch.-Ham.
- o *Allium tuberosum* Roxb.
- o *Allium tuberosum* f. *yezoense* (Nakai) M.Hiroe
- o *Allium uliginosum* G.Don
- o *Allium yezoense* Nakai
- o *Allium yezoense* Nakai

Magyar név: Tatár hagyma, kínai metélőhagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Élő hagymás-rizómás lágyszárú növény. A hagymák csoportosan helyezkednek el a rizómán, kicsik, hosszúkásak, keskeny kúposak, 10 mm átmérőjűek, a buroklevél sárgás-barna, rostos.

A mag szár (virágzati szár, tőköcsány) 25-50 cm bordás (barázdált). A buroklevél (spatha) maradék, kétkaréjú, kisebb a virágzatnál.

Hagymánként 4-9, 35 cm hosszú ívelt levél található. A levél lapos, szalagszerű, az alapnál háromszögletű, szélessége 0,4-0,8 cm.

156. ábra. *Allium tuberosum*

157. ábra. Az *Allium tuberosum* virágzata

158. ábra. Az *Allium tuberosum* magja

Az ernyő 3-5 cm átmérőjű, félgömbös-kúpos, sokvirágú tömört. A virágkocsány 2-4-szer hosszabb a lepelnél, felleveles. A virágok csillag vagy majdnem csillagalakúak, illatosak, fehérek, 1-1,3 cm átmérőjűek. A lepellevelek hossza 0,4-0,7 cm, keskeny tojásdadok, kihegyesedők, számuk 6. A lepellevelek fonákán zöld vagy barnás-vöröses ér látszik.

A porzószalak megegyeznek vagy kisebbek a lepelnél, az alapnál összenőttek.

A magház külső fala domború. A toktermés fordított tojásdad, a csúcsánál szélesebb.

- **Virágzás:** július-augusztus, termésérés szeptember
- **Termet:** 30-60 cm
- **Térigény:** 20-30 cm
- **Termés:** A magvak tojásdadok, háromszögletűek vagy kissé görbék, 2 mm hosszúak, 1,5 mm szélesek, laposak, ráncosak, feketék.

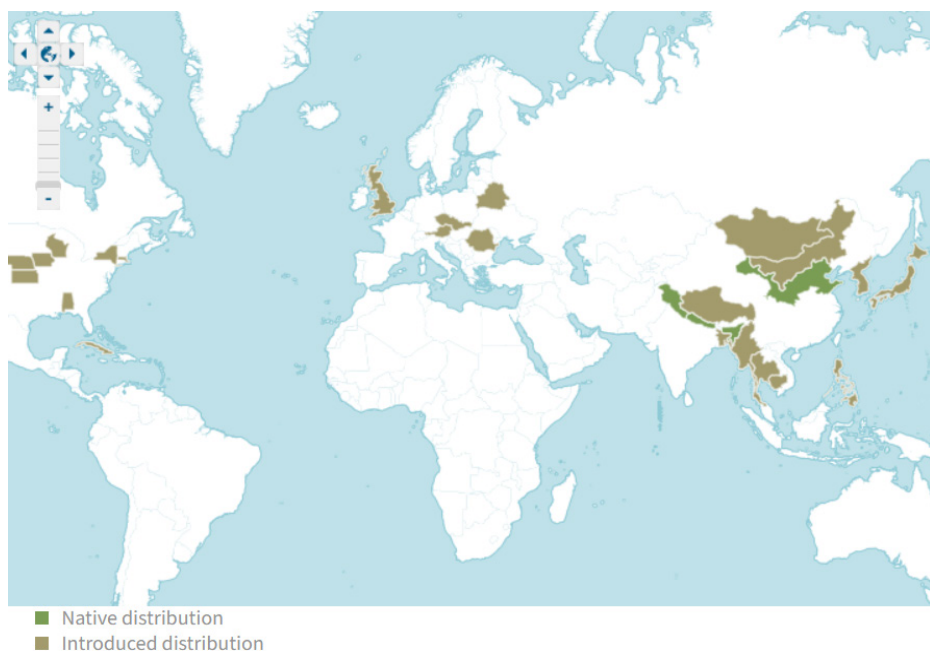
• **Élőhely:**

• **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Észak-Közép-Kína), Ázsia trópusi része - Indiai szubkontinens (Asszám, Nepál, Nyugat-Himalája). Betelepített (behurcolt): Afrika - Nyugat-Indiai-óceán (Comore-szigetek, Seychelle-szigetek), Ázsia mérsékelt övi része - Kína (Belső-Mongólia, Tibet), Kelet-Ázsia (Japán, Korea), Mongólia, Ázsia trópusi része - Indiai szubkontinens (Banglades), Indo-Kína (Kambodzsa, Mianmar, Thaiföld), Malajzia (Fülöp-szigetek), Kelet-Európa (Fehéroroszország), Közép-Európa (Ausztria, Szlovákia, Csehország), Észak-Európa (Nagy-Britannia), Délkelet-Európa (Románia), USA Északi-közép része (Iowa, Kansas, Nebraska, Wisconsin), USA északkeleti része (Massachusetts, New York), USA délkeleti része (Alabama), Csendes-óceán északnyugati része (Caroline sziget), Csendes-óceán délnyugati része (Nauru), Dél-Amerika - Karib-térség (Kuba).

- **Fagytűrési zóna:** 7-10 (-18 °C)
- **Érdekességek:** Széles körben termesztett, fokhagymaízű faj. Keskeny, szögletes szárát zöldséggént vagy salátaként fogyasztják. Ezen kívül ehető a hagymája és virága, valamint magjából étkezési olajat készítenek.

• **Védettségi státusz:** -

159. ábra. Az *Allium tuberosum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest
- Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. – TIMPANI, Ungvár, 376 с.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. – Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. – Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). – Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: <http://www.agbina.com/site.xp/053056053124050054056.html>

Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027544

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: http://libproject.hkbu.edu.hk/was40/detail?lang=en&channelid=1288&searchword=herb_id=D003653

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALTU3>

Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+tuberosum>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.35. Latin név: *Allium turkestanicum* Regel

Szinoníma:

o *Allium nothum* Vved.

Magyar név: -

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Lágyszárú évelő, hagymás növény. A hagyma csaknem gömbös, 1,5-3 cm átmérőjű, a buroklevelek papírszerűek, szürkék kivethető erek nélkül.

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) 40-100 cm magas, egyegyed részéig többségében sima, (nagyon ritkán érdes) hüvelylevelekkel borított.

A levelek száma 4-6, szélessége 2-10 mm. A levél lineáris, az alaptól a csúcsig fokozatosan keskenyedő, lapos, a széle érdes, jóval rövidebb, mint a magszár, nagyon gyorsan elhervad.

A virágzatiburoklevél (spatha) megmaradó, a virágzattal megegyező nagyságú, a buroklevél alapjának hosszával megegyező csőrrel.

Az ernyő, gömbös, sokvirágú sűrű. A virágkocsányok majdnem egyformák 2-4-szer hosszabbak a lepelnél, van fellevél. A széles harangalakú virágtakaró lepel levelei rózsaszínűek, alig kivethető sötétebb érrel, majdnem egyformák, tompák, hosszuk 3 mm, a külsők

160. ábra. *Allium turkestanicum*

161. ábra. Az *Allium turkestanicum* hagymája

tojásdadok, csónakalakúak, a belsők elliptikusak, az alpnál szűkülők.

A porzósálak kissé vagy másfélszer hosszabbak a lepelnél, az alpnál egymással és a lepelletal összeállnak, ár alakúak. A külsők alapja háromszögű, ár alakú. A belsők is ár alakúak, széles ovális alppal, két tompa foggal. Az alpnál kétszer szélesebbek a külsőknél és kissé szélesebbek a lepelleteknél.

A bibeszál erősen kinyúlik a lepelből.

- **Virágzás:** június-július
- **Termet:** 40-100 cm
- **Térigény:**
- **Termés:**
- **Élőhely:** sziklákon
- **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Közép-Ázsia (Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán).

- **Fagytűrési zóna:**
- **Érdekességek:** endemikus
- **Védettségi státusz:** -

162. ábra. Az *Allium turkestanicum* virágza

163. ábra. Az *Allium turkestanicum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Голоскоков В.П. (Ред.) (1969): Иллюстрированный определитель растений Казахстана. Том 1. – Наука, Алма-Ата, 644 с.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. – Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. – Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). – Знания Украины, Киев, 287 с.

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.36. Latin név: *Allium ursinum* L.

Szinoníma:

- o *Cepa ursina* (L.) Bernh.
- o *Hylogeton ursinum* (L.) Salisb.
- o *Moly latifolium* (Gilib.) Gray
- o *Ophioscorodon ursinus* (L.) Wallr.
- o *Aglitheis ursina* (L) Raf.
- o *Allium latifolium* Gilib.
- o *Allium longipetiolatum* St.-Lag.
- o *Allium nemorale* Salisb.
- o *Allium petiolatum* Lam.
- o *Allium ucrainicum* (Oksner & Kleopow) Bordz.
- o *Allium ursinoides* G.Don ex Sweet
- o *Allium ursinum* subsp. *ucrainicum* Oksner & Kleopow
- o *Allium ursinum* var. *ucrainicum* (Oksner & Kleopow) Soó
- o *Allium vincetoxicum* Pall. ex Ledeb.
- o *Geboscon ursinum* (L.) Raf.
- o *Allium ursinum* subsp. *ucrainicum* Kleop. & Oxner
- o *Nectaroscordum ursinum* (L.) Banfi & Galasso

Magyar név: Medvehagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Évelő lágyszárú, hagymás növény. A hagymája hosszúkas-tojásdad, 1 cm vastag, buroklevele ép, párhuzamos rostokra hasadó.

A magszár (virágzati szár, tőkocsány) háromélű, 15-50 cm magas, az alpnál levélhüvelyekkel borított.

164. ábra. Az *Allium ursinum* virágzó példánya

165. ábra. Az *Allium ursinum* hagymája

A levelek száma 2, valamivel rövidebbek a tőkocsánynál, nyélbe keskenyedők, a levélnyél kétszer hosszabb vagy megegyező hosszúságú a levéllemez hosszúságával, 2-5 cm széles, lándzsás, elliptikus, hegyes csúcsú, keskenyedő vállú.

A virágzati buroklevél (spatha) kihegyesedő, lehulló, egyenlő az ernyővel.

A virágzat lapított ernyős, félgömbös viszonylag kevés virágból álló, sűrű. A virágkocsányok 1-2-szer hosszabbak a lepelnél, durvák vagy simák, fellelél nincs. A virág majdnem csillagalakú, a lepel levél 9-12 mm hosszú, fehér, alig észrevehető érrel, lineáris-lándzsás, tompa vagy kihegyesedő.

A porzósálak ár alakúak, kétszer rövidebbek a lepelnél, az alapnál összenőttek a lepelrel.

A bibeszál rövidebb a lepelnél.

• **Virágzás:** április-május

• **Termet:** 30-50 cm

• **Térigény:**

• **Termés:** A tok, gömbölyű három élű, széles fordítottan szívalakú hártával. A mag majdnem gömbölyű.

• **Élőhely:** üde gyertyán- és büккеlegyes erdőkben, ligeterdőkben, sziklaerdőkben

• **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kaukázus (Csecsenföld, Ingusföld, Észak-Oszétia, Kabardföld, Balkárföld, Dagesztán, Sztavropoli Határterületet, Azerbajdzsán, Grúzia, Örményország), Kelet-Európa (Baltikum, Fehéroroszország, Közép-európai Oroszország, Észak-európai Oroszország, Északnyugat-eu-

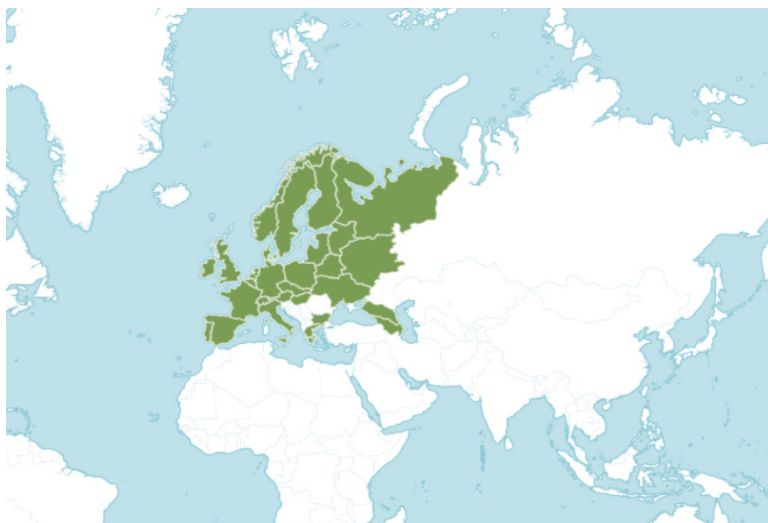
166/a. ábra. Az *Allium ursinum* virágzata

166/b. ábra. Az *Allium ursinum* virágzata

rópai Oroszország, Ukrajna), Közép-Európa (Ausztria, Belgium, Szlovákia, Csehország, Németország, Magyarország, Hollandia, Lengyelország, Svájc), Észak-Európa (Dánia, Finnország, Nagy-Britannia, Írország, Norvégia, Svédország), Délkelet-Európa (Bulgária, Görögország, Olaszország, Szicília), Délnyugat-Európa (Korzika, Franciaország, Portugália, Spanyolország).

- **Fagytűrési zóna:** 4-8 °C
- **Érdekességek:** Levelei ehetőek, fokhagyma ízűek, ezen kívül a hagymája és a virága fogyasztásra alkalmas.
- **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett)

167. ábra. Az *Allium ursinum* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

Гроссгейм А.А. (1940): Флора Кавказа. Том 2. - АзФАН, Баку, 447 с.

Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.

Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.

Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. – Род Лук – *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: <http://fuszerek.net/medvehagyma/>

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALUR>

Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+ursinum>

Interneten: <http://www.terra.hu/haznov/htm/Allium.ursinum.html>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

5.37. Latin név: *Allium victorialis* L.

Szinoníma:

- o *Cepa victorialis* (L.) Moench.
- o *Loncostemon victorialis* (L.) Raf.
- o *Allium anguinum* Bubani
- o *Allium convallarifolium* Pall. ex Ledeb.
- o *Allium longibulbum* Dulac
- o *Allium plantaginense* Willk. & Lange
- o *Allium plantagineum* Lam.
- o *Allium reticulatum* St.-Lag.
- o *Anguinum victorialis* (L.) Fourr.
- o *Berenice victorialis* (L.) Salisb.
- o *Geboscon lanceolatum* Raf.
- o *Geboscon triphylum* Raf.
- o *Caloscordum victorialis* (L.) Banfi & Galasso

Magyar név: Győzedelmes hagyma, havasi hagyma

Család: *Amaryllidaceae*

Ismertetőjegyek: Hagymás évelő lágyszárú növény. A hagyma egy vagy néhány hengereskúpos 1-1,5 cm vastag, ferde gyöktörzshöz kapcsolódik. A buroklevél világosbarna vagy szürkésbarna hálózatos, rostos.

A magzár (virágzati szár, tőkocsány) 30-70 cm magas. A szár 1/8 vagy 1/2 részéig hártás, gyakran lilás színű levélhüvelyekkel borított.

A levelek száma 2-3, simák, hosszúsúkas lándzsásak vagy szélesen elliptikusak, hegyesek vagy tompák, 8-17 cm hosszúak 3-6 cm szélesek. A levél folyamatosan nyélben

168. ábra. *Allium victorialis*

169. ábra. Az *Allium victorialis* hagymája

170. ábra. Az *Allium victorialis* elvirágzott példánya

keskenyedik. 2-4-szer rövidebbek a levéllemezénél.

A buroklevél (spatha) megmaradó, tompa, majdnem csőr nélküli, kissé vagy 1,5-szer rövidebb az ernyőnél, maradó.

A virágzat ernyős, gömbös, ritkábban félgömbös, sokvirágú, viszonylag tömött, bimbósan bókoló. A virágkocsányok egyenlők, 2-3-szor hosszabbak a lepelnél, fellelél nincs. A virág majdnem csillagalakú, a lepelevél zöldesfehér, alig észrevehető érrel, szélessége 4-5 mm, elliptikus, tompa. A külsők kissé keskenyebbek és rövidebbek.

A porzósálak 1,5-szer hosszabbak a lepelnél, az alapnál össze vannak nőve a lepelvel, épek. Az azalaptól fokozatosan keskenyednek, keskeny háromszög alakúak, a belsők 1,5-szer szélesebbek.

A magház rövid nyelű. A bibeszál kinyúlik a lepelből.

• **Virágzás:** Május-június

• **Termet:** 30-70 cm

• **Térigény:**

• **Termés:** A toktermés gömbölyded, háromélű, széles, fordított szívalakú hárttyákkal (szárnyakkal). A magvak háromszögletűek vagy kissé görbék, 2,5 mm hosszúak, 1,5 mm szélesek, laposak, ráncosak, fénylők, feketék

• **Élőhely:** erdők felső határa, alhavasi rétek, füves és sziklás lejtők, köves talajok

• **Elterjedés:**

Őshonos: Ázsia mérsékelt övi része - Kaukázus (Csecsenföld, Ingusföld, Észak-Oszétia, Kabardföld, Balkárföld, Dagesztán,

171. ábra. Az *Allium victorialis* bimbós példánya

172. ábra. Az *Allium victorialis* virágzata

Sztavropoli Határterületet, Azerbajdzsán, Grúzia, Örményország), Ázsia trópusi része - Indiai szubkontinens (Kelet-Himalája, Nepál, Pakisztán, Nyugat-Himalája), Kelet-Európa (Oroszország Kelet-európai része, Ukrajna), Közép-Európa (Ausztria, Szlovákia, Horvátország, Németország, Magyarország, Lengyelország, Svájc), Délkelet-Európa (Bulgária, Olaszország, Románia, Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Boszniai-hercegovinai Szerb Köztársaság, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia, Vajdaság Autonóm Tartomány, Koszovó), Délnyugat-Európa (Franciaország, Portugália, Spanyolország).

- **Fagytűrési zóna:** 6-9 °C

- **Érdekességek:** A levele, hagymája és a virága is ehető. A népi gyógyászatban gilisztahajtónak használják, ezen kívül különböző gyógyászati felhasználásai is ismertek.

- **Védettségi státusz:** Least Concern (nem fenyegetett)

173. ábra. Az *Allium victorialis* virágzó példánya

174. ábra. Az *Allium victorialis* elterjedési területe

Felhasznált irodalom:

- Szikura J. (2014): A világlőra virágos növényei terméseinek és magvainak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - TIMPANI, Ungvár, 376 с.
- Гроссгейм А.А. (1940): Флора Кавказа. Том 2. - АзФАН, Баку, 447 с.
- Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. *Liliopsida*. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
- Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
- Ларин И.В. (ред.) (1950): Кормовые растения сенокосов и пастбищ СССР: споровые, голосеменные и однодольные. - Сельхозгиз, 688 с.
- Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus *Allium* L. - Род Лук - *Alliaceae* (*Liliaceae*, *Amaryllidaceae*). - Знання України, Киев, 287 с.

Interneten: http://dictionnaire.sensagent.leparisien.fr/Gy%C5%91zedelmes_hagyma/hu-hu/

Interneten: <https://www.gbif.org>

Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>

Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALVI3>

Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?latinname=Allium+victorialis>

Interneten: <http://www.terra.hu/haznov/htm/Allium.victorialis.html>

Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>

Interneten: <https://www.worldfloraonline.org/>

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Balázs S. (szerk.) (2004): Zöldségtermesztők kézikönyve. - Mezőgazda Kiadó, Budapest
2. Berni Egyezmény listája - Про приєднання із застереженнями до Конвенції див. Закон N 436/96-ВР (436/96-ВР) від 29.10.96 Elérhető (2024-11-09) Interneten: <http://consultant.parus.ua/?doc=00WI69BB23>
3. Fredotović Ž., Puizina J. (2019): Edible Allium species: chemical composition, biological activity and health effects. - Ital. J. Food Sci., vol. 31, Croatia Elérhető (2024-11-09) Interneten: <https://www.itjfs.com/index.php/ijfs/article/download/1221/438/6751>
4. Friesen N., Fritsch R. M., Blattner F. R. (2006): Phylogeny and new intrageneric classification of Allium (Alliaceae) based on nuclear ribosomal DNA ITS sequences. - A Journal of Systematic and Floristic Botany: Vol. 22: Iss. 1, Article 31., 372-395 p. Elérhető (2024-10-11) Interneten: <https://scholarship.claremont.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1581&context=aliso>
5. Govaerts, R., Kington, S., Friesen, N., Fritsch, R., Snijman, D.A., Marcucci, R., Silverstone-Sopkin, P.A. & Brullo, S. (2005-2021): World checklist of Amaryllidaceae. Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. Elérhető (2024-10-15) Interneten: <https://powo.science.kew.org/>
6. Király G. (szerk.) (2009): Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok. - Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósavető, 616 o.
7. Kohut E., Szikura A., Kopor Z., Kolozsvári I. (2024): József Szikura Botanical Garden. - Biota. Human. Technology. No 1 (Electronic edition), 35-46 c.
8. Kohut I. (2007): Balkonládákban és zöldtetőn nevelt hagymás-gumós dísnövények morfológiai és fenológiai értékelése. - Budapesti Corvinus Egyetem, Doktori értekezés, Budapest
9. Kolozsvári I., Andrik É., Kopor Z., Ljubka T., Molnár A., Severa M., Vass G., Kohut E. (2021): 10 éves a Fodor István Kutatóközpont. Célok, feladatok, eredmények. - II. RF KMF - „RIK-U” Kft., Beregszász-Ungvár, 144 o.

10. Mosyakin S.L., Fedoronchuk M.M. (1999): Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. - Kiev, 346 p.
11. Parker J., Malone M. (2006): Flóra I-II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. – Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest
12. Prisztner Sz. (1974): Hagymás kerti virágok. Vadon is élő, télálló hagymás-gumós dísznövények. - Mezőgazdasági Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 220 o.
13. Simon T. (2000): Magyarország edényes flóra határozója: harasztok-virágos növények. – Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
14. Szikura J. (2014): A világflóra virágos növényei terméseinek és magvai-nak alakkörei. Морфологічні особливості плодів та насіння квіткових рослин світової флори. - TIMPANI, Ungvár, 376 c.
15. Андрієнко Т.Л., Перегрим М.М. (2012): Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання). – Альтерпрес, Київ, 148 с.
16. Булах П. Е. (1994): Луки природной флоры Средней Азии и их культура в Украине. - Наукова думка, Киев, 123 с.
17. Велчев В. (ред.) (1984): Червена книга на НР България. Том 1. Растения. - Издателство на БАН, София, 448 с.
18. Голоскоков В.П. (Ред.) (1969): Иллюстрированный определитель растений Казахстана. Том 1. – Наука, Алма-Ата, 644 с.
19. Гроссгейм А.А. (1940): Флора Кавказа. Том 2. - АзФАН, Баку, 447 с.
20. Губанов И.А., Киселева К.В., Новиков В.С., Тихомиров В.Н. (2002): Иллюстрированный определитель растений Средней России. Том 1, Папоротники, хвощи, плауны, голосеменные, покрытосеменные (однодольные). - Товарищество научных изданий КМК, Москва, 526 с.
21. Дідуха Я. П. (ред.) (2009): Червона книга України. Рослинний світ. - Глобалконсалтинг, Київ, 900 с.
22. Дубовик Д.В. (и др.) (2017): Флора Беларуси. Сосудистые растения. Том 3. Liliopsida. - Беларуская навука, Минск, 573 с.
23. Когут Е., Сікура А., Копор З., Коложварі І. (2023): 3 нагоди 5-ої річниці присвоєння Ботанічному саду імені Йосипа Сікури. - Natural Resources of Border Areas under a Changing Climate. The 7th International Scientific Conference: the program, abstracts

24. Комаров В.Л. (1935): Флора СССР. Том 4. - Издательство Академии наук СССР, Ленинград, 760 с.
25. Лазьков Г.А., Умралина А.Р. (2015): Эндемики и редкие виды растений Кыргызстана (Атлас). - ФАО, Анкара
26. Ларин И.В. (ред.) (1950): Кормовые растения сенокосов и пастбищ СССР: споровые, голосеменные и однодольные. - Сельхозгиз, 688 с.
27. Малышева Л.И., Г. А. Пешковой (ред.) (1987): Флора Сибири. Том 4., Araceae - Orchidaceae. - Наука, Новосибирск, 248 с.
28. Мінарченко В. М. (2005): Лікарські судинні рослини України (медичне та ресурсне значення). - Ін-т ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України, Фітосоціоцентр, Київ, 323 с.
29. Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 15 лютого 2021 року № 111. Переліків видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ), та видів рослин та грибів, що виключені з Червоної книги України (рослинний світ) 7 Elérhető (2024-10-15) Interneten: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0370-21#Text>
30. Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 19 січня 2021 року № 29. Переліків видів тварин, що заносяться до Червоної книги України (тваринний світ), та видів тварин, що виключені з Червоної книги України (тваринний світ) Elérhető (2024-10-15) Interneten: <https://ips.ligazakon.net/document/RE35882?an=25>
31. Перегрим М.М. (2012): Репрезентативність цибулиних і бульбоцибулиних видів рослин природної флори України в охоронних списках різних рівнів. - Ukrainian Botanical Journal vol. 69, № 6, 832-846 с.
32. Сикура И.И., Шиша Е.Н. (2010): Genus Allium L. – Род Лук – Alliaceae (Liliaceae, Amaryllidaceae). - Знання України, Київ, 287 с.
33. Сикура И.И., Шиша Е.Н., Капустян А.В. (2009): Декоративные растения природных флор. - Знання України, Київ, 207 с.
34. Скворцов А. К. (отв. ред.) (2006): Флора нижнего Поволжья. Том 1. - Товарищество научных изданий КМК, Москва, 435 с.
35. Собко В.Г., Мордатенко А.П. (2004): Визначник рослин Київської області. - Фітосоціоцентр, Київ, 374 с.

36. Турдуматова Н. К. (2022): Род Лук (*Allium* L.) в Кыргызстане (вопросы систематики, географии и перспективы использования). - Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата биологических наук, Бишкек, 22 с.
37. Федоров А.А. (ред.) (1979): Флора Европейской части СССР. Том 4. - Наука, Ленинград, 355 с.
38. Фризен Н. В. (1988): Луковые Сибири. - Наука, Новосибирск, 185 с.
39. Чопик В., Федорончук М. (2015): Флора Українських Карпат. - Терно-граф, Тернопіль, 712 с.

Cím

40. Agroforum – (*Allium atropurpureum* Waldst. & Kit.) Elérhető (2024-07-30) Interneten: <https://www.agroforum.hu/szakcikkek/zoldito/vadviragaink-ekessegei/>
41. Angiosperm Phylogeny Website1 Elérhető (2024-10-12) Interneten: <https://www.mobot.org/mobot/research/apweb/>
42. Flora of North America – (*Allium ampeloprasum* L.) Elérhető (2024-01-11) Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=1&taxon_id=242101330
43. Flora of North America – (*Allium carolinianum* Redouté) Elérhető (2024-01-12) Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027456
44. Flora of North America – (*Allium galanthum* Kar. & Kir.) Elérhető (2024-01-13) Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027481
45. Flora of North America – (*Allium lineare* L.) Elérhető (2024-07-23) Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027498
46. Flora of North America – (*Allium nutans* L.) (2024-07-25) Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027507
47. Flora of North America – (*Allium ramosum* L.) Elérhető (2024-07-25) Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027524

48. Flora of North America – (*Allium senescens* L.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027531
49. Flora of North America – (*Allium tuberosum* Rottler ex Spreng.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200027544
50. Flora of North America – (*Allium hymenorrhizum* Ledeb.) Elérhető (2024-01-16) Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=240001026
51. Flora of North America – (*Allium maackii* (Maxim.) Prokh. ex Kom.) Elérhető (2024-07-25) Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=240001034
52. Flora of North America – (*Allium clathratum* Ledeb.) Elérhető (2024-01-12) Interneten: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=3&taxon_id=240001017
53. Fodor István Kutatóközpont – Szikura József Botanikus Kert - Elérhető (2024-08-09) Interneten: <https://fodoristvankk.kmf.uz.ua/>
54. Global Biodiversity Information Facility - Elérhető (2024-08-09) Interneten: <https://www.gbif.org/>
55. 16. International Union for Conservation of Nature's Red List of Threatened Species4 - Elérhető (2024-08-09)
56. Interneten: <https://www.iucnredlist.org/>
57. Magyarország állami természetvédelmi hivatalos honlapja - Elérhető (2024-08-07) Interneten: <https://www.termeszetvedelem.hu/>
58. Missouri Botanical Garden – (*Allium altaicum* Pall.) Elérhető (2024-01-10) Interneten: <https://www.missouribotanicalgarden.org/PlantFinder/PlantFinderDetails.aspx?taxonid=281841&isprofile=0&>
59. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium aflatunense* B. Fedtsch.) Elérhető (2024-01-10) Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALAF>
60. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium ampeloprasum* L.) Elérhető (2024-01-11) Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALAM>

61. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium ascalonicum* L.) Elérhető (2024-01-11) Interneten: <https://plants.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALAS2>
62. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium carinatum* L.) Elérhető (2024-01-12) Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALCA24>
63. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium fistulosum* L.) Elérhető (2024-01-12) Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALFI4>
64. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium moly* L.) Elérhető (2024-07-29) Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALMO15>
65. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium nigrum* L.) Elérhető (2024-07-27) Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALNI>
66. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium schoenoprasum* L.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALSC>
67. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium sphaerocephalon* L.) Elérhető (2024-07-30) Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALSP4>
68. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium tuberosum* Rottler ex Spreng.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALTU3>
69. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium ursinum* L.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALUR>

70. PLANTS Database - United States Department of Agriculture - Natural Resources Conservation Service - (*Allium victorialis* L.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: <https://plants.sc.egov.usda.gov/home/plantProfile?symbol=ALVI3>
71. Plants For A Future – (*Allium aflatunense* B.Fedtsch.) Elérhető (2024-01-10) Interneten: https://pfaf.org/User/Plant.aspx?LatinName=Allium+aflatunense#google_vignette
72. Plants For A Future – (*Allium altaicum* Pall.) Elérhető (2024-01-10) Interneten: https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+altaicum#google_vignette
73. Plants For A Future – (*Allium ampeloprasum* L.) Elérhető (2024-01-11) Interneten: https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+ampeloprasum#google_vignette
74. PlantsForAFuture–(*Alliumangulosum*L.)Elérhető(2024-01-11)Interneten: <https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+angulosum>
75. Plants For A Future – (*Allium atropurpureum* Waldst. & Kit.) Elérhető (2024-07-30) Interneten: <https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+atropurpureum>
76. Plants For A Future – (*Allium carinatum* L.) Elérhető (2024-01-12) Interneten: https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+carinatum#google_vignette
77. Plants For A Future – (*Allium ascalonicum* L.) Elérhető (2024-01-11) Interneten: https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+cepa+ascalonicum#google_vignette
78. Plants For A Future – (*Allium fistulosum* L.) Elérhető (2024-01-12) Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+fistulosum>
79. Plants For A Future – (*Allium galanthum* Kar. & Kir.) Elérhető (2024-01-13) Interneten: <https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+galanthum>
80. Plants For A Future – (*Allium moly* L.) Elérhető (2024-07-29) Interneten: https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+moly#google_vignette

81. Plants For A Future – (*Allium nutans* L.) Elérhető (2024-07-25) Interneten: https://pfaf.org/User/Plant.aspx?LatinName=Allium+nutans#google_vignette
82. 42. Plants For A Future – (*Allium ramosum* L.) Elérhető (2024-07-25) Interneten: https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+ramosum#google_vignette
83. Plants For A Future – (*Allium schoenoprasum* L.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: https://pfaf.org/user/plant.aspx?latinname=Allium+schoenoprasum#google_vignette
84. Plants For A Future – (*Allium senescens* L.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: https://pfaf.org/user/plant.aspx?latinname=Allium+senscens#google_vignette
85. Plants For A Future – (*Allium sphaerocephalon* L.) Elérhető (2024-07-30) Interneten: <https://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Allium+sphaerocephalon>
86. Plants For A Future – (*Allium tuberosum* Rottler ex Spreng.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+tuberosum>
87. Plants For A Future – (*Allium ursinum* L.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Allium+ursinum>
88. Plants For A Future – (*Allium victorialis* L.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: <https://pfaf.org/user/plant.aspx?latinname=Allium+victorialis>
89. TERRA Alapítvány – (*Allium angulosum* L.) Elérhető (2024-01-11) Interneten: <https://www.terra.hu/haznov/htm/Allium.angulosum.html>
90. TERRA Alapítvány – (*Allium ursinum* L.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: <https://www.terra.hu/haznov/htm/Allium.ursinum.html>
91. TERRA Alapítvány – (*Allium victorialis* L.) Elérhető (2024-07-24) Interneten: <https://www.terra.hu/haznov/htm/Allium.victorialis.html>
92. World Flora Online5 - Elérhető (2024-08-07) Interneten: <https://www.worldfloraonline.org>
93. World Flora Online - Elérhető (2024-08-07) Interneten: <https://www.worldfloraonline.org>

94. World Flora Online Plant List3 - Elérhető (2024-08-07) Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>
95. World Flora Online Plant List - Elérhető (2024-08-07) Interneten: <https://www.wfoplantlist.org>
96. World Flora Online Plant List2 - Elérhető (2024-10-07) Interneten: https://wfoplantlist.org/taxon/wfo-4000001260-2024-06?matched_id=wfo-4000024599&page=1
97. Энциклопедия растений Сибири – (*Allium flavescens* Besser) Elérhető (2024-07-23) Interneten: <https://www.skazka.nsk.ru/atlas/id.571>
98. КиберЛенинка – (*Allium ascalonicum* L.) Elérhető (2024-01-11) Interneten: <https://www.cyberleninka.ru/article/n/biologicheskie-osobennosti-allium-ascalonicum-l-v-yuzhno-uralskom-botanicheskom-sadu-institute/viewer>
99. Фармацевтична енциклопедія - Elérhető (2024-01-10) Interneten: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/118/cibulya>

Історія Мукачівської єпархії у вирі угорської революції та війни за незалежність в 1848-1849 роках. Наукове видання (монографія) Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II / Автор: Федір Молнар. Берегове–Ужгород: ЗУІ ім. Ф.Ракоці II – ТОВ «РІК-У», 2023. – 228 с. (угорською мовою)

ISBN 978-617-8276-28-7

Роль Мукачівської греко-католицької єпархії у подіях угорської революції та визвольної боротьби 1848-1849-го років належить у нашій історіографії до малодосліджених тем. З цим фактом ми зіткнулися ще на початку навчання в докторантурі. Єпархія, що включала територію семи комітатів та Гайдуцького округу, відіграла унікальну роль у забезпеченні тилу, де проживало підпорядковане їй русько-українське, угорське та румунське населення.

Мета монографії – простежити історію Мукачівської єпархії у 1848–49-му роках. У ході дослідження ми відповідно до поставленої мети намагалися реалізувати цілу низку завдань. По-перше, ми спробували знайти відповідь на питання, яку роль відігравала очолювана єпископом Василем Поповичем єпархія під час угорських визвольних змагань. Які вимоги сформулював угорський уряд до духовенства, і наскільки священнослужителі засвідчили готовність виконувати ці запити? У зв'язку з цим окремим завданням постає дослідження відносин між Мукачівською єпархією та угорським урядом. По-друге, ми шукали відповідь і на те, яким було бачення угорського керівництва стосовно руського греко-католицького духовенства. Також об'єктом вивчення стали відносини між Мукачівською єпархією та угорською католицькою церквою. Які спільні та відмінні цілі формували в Ужгороді та Естергомі? По-четверте, ми простежили, які дії ініціював ужгородський єпископський престол для реалізації інтересів єпархії. Якими успіхами і невдачами супроводжувалися ці кроки Мукачівської єпархії?

УДК 94(477.87):271(439.23)"1848/49"

Наукове видання

Федір Молнар

ІСТОРІЯ МУКАЧІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ У ВИРІ УГОРСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ТА ВІЙНИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ В 1848-1849 РОКАХ

Монографія

2023 р.

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту
імені Ференца Ракоці II (протокол №9 від 20.12.2022)*

Підготовлено до друку Видавничим відділом спільно з кафедрою історії
та суспільних дисциплін Закарпатського угорського інституту імені Ференца
Ракоці II

Рецензенти:

Габор Ердовді, доктор історичних наук, професор emeritus
(Докторська школа історії, Університет імені Лоранда Етвеша, м. Будапешт)

Роберт Германн, доктор історичних наук, професор
(Докторська школа історії, Університет реформатської церкви
імені Каролі Гаспара, м. Будапешт)

Юрій Чотарі, кандидат історичних наук, доцент
(Кафедра історії та суспільних дисциплін, Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II, м. Берегове)

Технічне редагування: *Олександр Добош та Ласло Веждел*

Верстка: *Ласло Веждел*

Коректура: *Льдіко Гріца-Варцаба*

Дизайн обкладинки: *Ласло Веждел*

*На титульній сторінці обкладинки: портрет греко-католицького єпископа
Василя Поповича (Листокъ, 1 жовтня 1891 р. №19. 222.). На звороті обкладинки:*

*Ужгородський греко-католицький катедральний собор у 1913 році
(Державна бібліотека ім. Сечені, відділ карт, плакатів і брошур)*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опачої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II*

Відповідальний за випуск:

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

За зміст монографії відповідальність несе автор

Зміст наукового видання було перевірено
на наявність збігів і запозичень сервісом «Unicheck»

Друк монографії здійснено за підтримки Академії наук Угорщини

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
(адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua)
*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, ви-
готовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 7637 від 19 липня 2022
року та ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта:
print@rik.com.ua) Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від
21 січня 2016 року*

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

Підписано до друку 17.12.2022. Шрифт «Times New Roman».

Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Друк цифровий. Ум. друк. арк. 18,5.

Формат 70x100/16. Замовл. № 95К.